

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptoriu[m] Domini Gotscalci Hollen de ordine Heremitarum sancti Augustini

Hollen, Godescalcus

Nurmberge, 1521

VD16 H 4471

Preceptum Primum

urn:nbn:de:hbz:466:1-30748

Preceptum primum

Quibus finaliter dñs dicit. Ite maledicti in ignem eternū. Mat. xxv. Tertio sunt nunq̄ obliuiscenda. vt ptz Deut. vj. z. xj. vbi dicit. Ponite hec vba in cordibus vestris: z suspēdite ea pro signis in manibus vestris: z inter oculos vestros collocate. Docete filios vros: vt illa meditent. An sede ris in domo tua: z ambulaueris in via z accubueris atq̄ surrexeris: scribesq̄ ea super postes z ianuas dom⁹ tue z multiplicent̄ anni tui z filioꝝ tuoz. Hec ibi. Hec ergo scripta sunt nobis in pedib⁹. i. decem pedicis: qñ inspicimus pedes nostros q̄ sumus memores mandatorū dei. Non tamen debemus scribere ea sicut pharisei scripe runt: magis ad eoz ostentationē q̄ obseruationē: sicut dñs Mat. h. xxiij. Omnia faciunt vt videant̄ ab hoibus. Dilat̄ et̄ phi lacteria sua z magnificat̄ fimbrias. Sup quo dicit glosa. Datis preceptis per moy sen intulit dñs. Ligabis ea in manu tua z erūt nota ante oculos tuos: id est: sint tibi in opere z meditatione. Sed pharisei male interstantes scribebant decalogū in mē branulis z ligabant in fronte: p qd̄ religio si viderent̄ pplis. Iusserat etiam moy ses vt in quatuor angulis pallioꝝ facerēt fimbrias: vt p hoc esset discretio israelitici populi ab alijs gētib⁹. Illi nō faciebant grandes fimbrias: z in eis ligabant acutas spinas: vt eundo vel sedendo quasi sic cōmoti recordarent̄ mandatorū dei. Hec omnia fecerūt: vt ab hoibus viderent̄ z laudaretur. Nos aut̄ non sic. Nō em̄ debemus ea scribere in domib⁹ z in libris ad ostensionem: sed ad recordationē z obseruationē. Dubitat̄ cur nō sint nisi decem? Rūdetur q̄ denarius est primus limes in numeris: z in impletione decalogi consistit prima pfectio spūalis. Secunda rō vt p obseruationē decem mādatorū resartiat decimus ordo angelozum qui cecidit. Tertio sicut pplis egyptioꝝ ppter impietatem idolatrie z ppli dei opp̄sionem exterminat⁹ erat decem plagis: sic pplis hebreoz a deo vocat⁹: ad cultū dei reformaret̄ decem preceptis. Quarta q̄a decem cōsistit ex tribus z septem: ternarius significat psonarū trinitatē: que summe credenda est. Septena-

rius aut̄ moris pfectionē: q̄a est numerus pfectus: z in fide z in moribus pfecta vita hoīs cōsistit. Quā vitam adipisci nobis concedat pceptor mandatorū: qui eternaliter viuunt sine fine in secula seculoz. Amē.

Explicit prologus.

Incipit preceptorū diuine legis.
Preceptum primum

Non adorabis

deos alienos Exodi. xx. Legitur ibidem. Ego sum dñs deus tuus: qui eduxi te de terra egypti aliena: z de domo seruitutis. Non habebis deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile: nec similitudinem que in celis neq̄ in terris neq̄ eoz que sunt vt colas ea z c. Ad illi⁹ mādati explanationem concurrūt tria. Quedam p̄tinent ad mandati cognitionē. Ista debent p̄mitti. Quedam ad mandati integritationē: z ita debēt interponi. Quedam ad mādati obseruationē. Ista debent subiungi. Primo dico q̄ qdam sunt ad mandati cognitionē q̄ debent p̄mitti: z est noticia creatoris z recreatoris. Iō dicit. Ego sum dñs de⁹ tuus: qd̄ p̄tinet ad ei⁹ cognitionē. Dñs insinuat dei potentia: deus filij sapientiā: tuus spū sancti clementia. In hoc q̄ dicit ego: notat identitatē essentie: dñs deus tuus trinitatē psonaz. An̄ adorationem illi⁹ noticia perigif qd̄ sit deus. Rūdet Boe. iij. de cōso. p̄sa. x. dicēs. De deo nihil meli⁹ cogitari possit. Cui cōcor. Ansel. p̄so. oz. Et credimus inq̄t deum aliquid q̄ nihil melius cogitari possit. Et Augusti. li. v. de do. eptia. dicit. c. iij. q̄ deus est res: quā ceteris rebus oibus an̄ponūt. An̄ p̄pha. Magnus dñs z laudabilis nimis: z magnitudinis eius nō est finis. Ps. cxliij. vñ dicebat p̄hs Empedocles: q̄ deus est spha i mortalis: cuius centrū est vbi q̄ circūferentia nūq̄. Nota q̄ deum cognoscimus ex tribus.

Per exempla creaturaz.

Per dogmata scripturaz.

Per inspirationes supernoz.

Primo p exempla creaturaz. Sap. xij. Amagnitudie creature cognoscibiliter po

terit creator horū videri. Vñ laudam⁹ ali-
 que artificem: z eū cognoscim⁹ magim p-
 pter artificium. Sic ex pulchritudine creatu-
 rarū oīs deū creatorē pulchrū cognoscim⁹
 Iō dicit Boe. li. iij. de sol. metro. ix. Tu
 cūcta supmo Ducis ab exēplo pulchrū pul-
 cherrim⁹ ipse. Adū dū mēte gerēs siliq; ima-
 gine formās. Itē Allan⁹ in anticlaud. Sū-
 me p̄ eterne de⁹ viuēsq; ptās. Qui rerum
 spēs mundi sensibus vmbriā: Exterius pin-
 gēs terrestris imagine forme. Iō dicit ad
 Roñ. j. Inuisibilia dei per ea q̄ facta sunt
 a creatura mūdi itellecta cōspiciunt. Sup
 quo diē m̄gr̄ sent. Sicut ex motu corporis
 aiām quā non vides intelligis: sic ex motu
 toti⁹ mūdi z regimine oīm creaturaz crea-
 torē p̄hi gētilēs cognouerūt. Propter hoc
 dicit b̄tus Aug. v. de tri. c. iij. de magnis.
 z. v. de puis. Neq; diuinorū librorū tantuz
 auctas deū p̄dicat esse: sed oīs q̄ nos circū
 stat creatura. Idē diē venerabilis Lincō.
 in dictis suis dicto. lxxij. Sic inquit omnes
 lre loquūt creatorē: sic oēs spēs creature
 validissima z limpidissima voce eundem
 cōfitem̄ amatozē. Ideo dicebat Job. c. xij
 Interroga iumēta z docebūt te: volatilia
 celi indicabūt tibi: loquere z r̄sdebūt tibi:
 z enarrabūt pisces maris. Sup q̄ Grego.
 Pisces maris z volucres celi z iumenta
 querimus: dū illoz naturas cōsideramus:
 q̄ nobis cōcorditer respondēt q̄ cūcta dñs
 fecerit: q̄a dū oculis nostris suas spēs in-
 gerunt: a semetipsis non esse testant. Per
 hūc modū loquit Augu. li. x. cōf. ca. vij.
 Interrogavi terrā vtrū esset de⁹ meus: z
 omnia que in ea sunt: z dixit mihi non sum.
 Interrogavi mare z abyssuz z reptilia aīa
 rū viuaz: z r̄siderunt mihi nō sum de⁹ tu-
 us: q̄re supra nos. Interrogavi auras fla-
 biles z q̄siui: z dixit vniuersus aer cū inco-
 lis suis. Fallit anaximenes nō sum de⁹ tu-
 us: q̄re supra inqunt. Hec Augu. ¶ Scdo
 q̄ ptinet ad mādati integritatē: z illa de-
 bent interponi. Et sunt duo: vnuz est affir-
 matiuū z aliud negatiuū. De affirmatiuo
 dī Matth. iij. Dñm deū tuū adorabis: et
 illi soli seruies. z Deut. vi. Itē ps. Quoni-
 am ipius est mare z ipse fecit illud z aridā
 fundauerūt manus ei⁹. Venite adoremus

z plozem⁹ corā dño. Circa qd̄ sciendum
 q̄ sex sunt affirmatiue adoranda.

Primo deus gloriosus.

Secundo humanitas christi.

Tertio corpus christi in altari.

Quarto sancti in patria.

Quinto imagines sanctorū.

Sexto crux christi z eius arma.

¶ Primo z principaliter est adorādus de-
 us gloriosus semp̄ benedict⁹: z hoc latrīe:
 qui est cultus soli creatori debitus: fm̄ ma-
 gistrum senten. li. iij. dist. ix. Tali adoratio-
 ne nulla creatura est adoranda: quia talis
 adoratio deo debet in signū summe excel-
 lentie: vt dicit Aug⁹. x. de ciui. dei. Quia
 ipse solus excellens est. Rex regum domi-
 nus dominantū. Apoē. xvij. ¶ Secundo
 adoremus ch̄ri humanitatē: eadē adorati-
 one scz latrīe. Adorabunt eū omnes ange-
 li eius. Hæbie. j. Adorate scabellū pedum
 eius: qm̄ sanctū est. De hac dicit maḡ sen-
 ten. li. iij. dist. ix. dicens. Alijs autē placet
 ch̄ri humanitatē vna adoratiōe cū verbo
 esse adorandū: non ppter se sed ppter euz
 cui⁹ scabellū est: cui est vnita. Nec propter
 se sed ppter illū est adoranda: nec qui hoc
 facit idolatrie reus iudicari potest. Sub-
 dit allegans Joannem Damasco. li. iij. ca.
 viij. dicens. Christus est deus perfectus
 quem adoramus cuz patre z spiritu sancto
 vna adoratione. Sequit. Non em̄ nudam
 carnem adoramus: sed vnitam diuinitati
 z vnam hypostasim dei verbi duab⁹ in se
 reductis naturis: timeo carbonem tāgere
 ppter ligno copulatū ignē: z infra ex ver-
 bis b̄ti Aug. Ego inq̄t dñicam carnem im-
 mo pfectam in ch̄ro humanitatē ideo ado-
 ronū quia a diuinitate suscepta z deitate
 vnita est: z nō aliū z aliū: sed vnū eūdem-
 q; deum z hominē filium dei esse cōfiteor.
 Deniq; si hōiem separaueris a deo: illi nū-
 q̄ credo nec seruiō: velut si quis purpuraz
 vel diadema regale iacens inueniat: nun-
 quid ea conabit̄ adorare? Cum vero rex
 ea fuerit indutus: periculum mortis incur-
 rit: si ea cum rege adorare quis contempse-
 rit. Hec Aug⁹. z maḡ. Ista adoratio per
 omnia membra corporis est exercēda. Lu-
 ius exemplū patet in iudeis: qui in adora-

A iij

Preceptum primum

E tione mouēt omnia membra sua: quasi dice-
 rent. Omnia ossa mea dicēt. Domine quis
 similis tibi? Primo per oculos ipsos in ce-
 lum eleuādo. Psal. Leuauī oculos meos
 in montes: vnde veniet auxiliū mihi. Per
 manus ad deū expādendo exemplo moy-
 si. Exodi. xvij. Moyses expandit manus
 ad deum contra amelech. Per genua ad
 deum curuādo: cuius magnitudinē formi-
 damus. Ideo salomon utrūq; genu in ter-
 rā fixit. iij. Reg. viij. et deū adorauit Esa.
 xlv. Adhī curuabit omne genu dicit dñs.
 Item totum corpus in terram psterndo
 ante illum misericordiā inuocamus. Exē-
 plum in Judith eiusdē. ix. Que induens se
 cilicio posuit cinerē sup caput ei⁹: et pster-
 nēs se corā dño clamauit ad deū: ei⁹ miaz
 petēdo vt pp̄m liberaret ab exercitu ho-
 lofernis. Et hoc rōnablr: q; aiām et corp⁹
 et omnia bona corpalia habem⁹ a deo: ergo
 cū his debem⁹ deo seruire. Scdo hec ado-
 ratio situ est determināda: q; nos debem⁹
 deū adorare vsus orientē q; fuit lex ptago-
 re saraceni versus meridiē: q; fuit lex her-
 metis trismegisti: et sonat legi machome-
 ti. Quedā ad occidētē: vt lex moyli et iude-
 orū. vt ptz Exod. xxvi. Quia planete vol-
 uunt ab occidētē i orientē fm lumen viuifi-
 cū: sed lex ch̄iana pcepit adorari ad orien-
 tē. Et rō hui⁹ est multiplex: q; sic sol in ori-
 ente orit: sic ch̄s est sol iusticie: cui⁹ nomē
 oriēs vocat. Scda dñs crucifix⁹ ad orien-
 tē respiciebat: vt damasus dicit li. iij. c. iij
 hoc significat sacerdos: q; orat in missa ad
 orientē. Sz rōnale diuioꝝ pte. v. in plogo
 dicit q; respiciebat ad occidētē. Tō nos
 oramus ad orientē tanq; ad deū respicien-
 do. Tertia rō: q; de⁹ plātauerat paradisu
 ad orientē. Adam aut a paradiso exclusus
 habitauit in occidente: ad quā patriā aspī-
 ramus: ad ipam aspicientes deū adorem⁹
 Quarta dñs assumptus in celū ad orien-
 tē ferebat. Ita ap̄lī ipm adorauerūt. Ps.
 Qui ascendit sup celum celi ad orientem.
 Quinta ch̄s vētur⁹ ab orientē veniet. An
 ipse dicit Mat. xviiij. Sicut fulgur exit ab
 oriente et apparet in occidētē. Ita erit ad-
 uētus filij hominis. Sexta in templo dñi
 speciosa porta dñi ad orientē sita fuit. Sz

ista nō habem⁹ ex pcepto: sed ex cōsuetudī-
 ne roborata. vt ptz. xi. di. ca. eccliarū. Ubi
 dicit q; scriptura līarū versus orientē ora-
 re nos docuit. Tercio hec adoratio in
 sacro loco est frequentanda. ps. Introibo
 ad domū tuā: adorabo ad templū sc̄m tu-
 um: p̄uis vbiq; locorūz possumus adorare
 deum. An iuxta illud Joā. iij. Venit hora
 quando neq; in monte hoc: neq; hieroso-
 lymis adorabūt patrem: sed veri adorato-
 res adorabunt patrem in spiritu et verita-
 te: q; de⁹ vbiq; pōt adorari. ps. Si ascende-
 ro in celum tu illic es: si descendero ad tē.
 An ppha. Celū et terram ego impleo: pōt
 ergo deus adorari in campo: in domo: in
 cubiculo. Mat. vi. Tu aut cum orabis in-
 tra in cubiculū: et clauso ostio adora patrē
 tuū. Sit tñ illa adoratio cōuenientior: in ec-
 clesia cōsecrata ppter septē. Primo ppter
 p̄sentā angeloz. Assunt em̄ angeli ado-
 rantibus: vt oīones dño offerāt. fm illud.
 In cōspectu angeloz psallā tibi et c. Hinc
 angelus ad Thobiā. Ego obtuli ofonem
 tuā dño. Scdo ppter p̄sentā sanctaz re-
 liquiaz. Vel ppter imagines sc̄toꝝ que in-
 citant ad deuotionē. Tercio ppter multo-
 rū deuotoꝝ cōcursum: ex quoz vnione fit
 oratio exaudibilior. Iuxta illd Mat. xviiij
 Si duo ex vobis cōsenserint sup terrā de
 omni re quācunq; petierint fiat illis a p̄e
 meo. Et si hoc dī de trib⁹ vel duob⁹: quid
 tunc vbi multi sunt cōgregati. Quarto p-
 pter absentiam diabolorū. s. Pet. v. Et ad-
 uersarius vester diabolus tanq; leo rugi-
 ens et c. Nā sicut leo timet strepitū rotaz:
 ignē accēssum: gallū albū et catulū coraz se
 verberari: sic diabolus timet strepitum ro-
 tarū. i. cant⁹ sc̄toꝝ. Ignē accensum. i. de-
 uotoꝝ ofones. An diabolus dixit beato
 Bartholomeo. Ofones tue incendūt me.
 Gallū albū. i. reliq;as sc̄toꝝ. Catulū verbe-
 ratū. i. ch̄m vberatū vel flagellatuz. Hec
 omnia sunt in ecclesia q; diabolus fugit: igitur
 ibi nō pōt esse: et p̄ p̄ns nō pōt nos in oꝝ-
 ne tētare. In ecclesia igit debem⁹ poti⁹ de-
 um adorare. ps. In ecclesijs b̄ndicite dñm
 de fontib⁹ isrl. Quito: q; ecclesia est cōse-
 crata in honore alicui⁹ sancti. P̄iū q; est crede-
 re: q; patron⁹ ecclesie sp̄calē curā habeat ve

A nientiu ad locum dñi sui. Inuenit de scō Jacobo et multis alijs: spēafr iuu. ites sua loca uilitates: q̄ orantib⁹ nō modicum necessariū est adiutoriū scōz: q̄ sunt potētes apud deū. Job. v. Ad aliq̄e scōz: p̄uerte re. Sexto sunt ibi reliq̄e scōz: q̄a nullū altare dedicat sine reliquijs scōz. Ergo q̄n oras ad altare iuoca illos scōs spēafr q̄rū reliq̄e in altari p̄tinent. Nulli dubiū est q̄n coopent ad efficacī nre orōnis cū fuerit uenerate. Septio ibi est corp⁹ ch̄ri p̄tinuerōne cui⁹ q̄libet ecclia excellit tēplum salomonis: in q̄ nūc tantū bonū fuit. In p̄sentia autē ch̄ri si q̄s bona fide orat citi⁹ exaudif q̄ in alio loco. Si latro fuit exaudif⁹ p̄pter p̄sentiaz ch̄ri in cruce: quanto magis propter p̄sentiam sacramēti eucharistie.

¶ De adoratione latric.

Tertio debemus adorare latric corp⁹ ch̄ri in altari. P̄s. Adorabūt eū omnes reges terre: omnes gētes seruiēt ei. An̄ Urbanus. iiii. et ponif in clemē. de reliquijs sanctorū. c. si dñm. **¶** Excellentissimū sacm. **¶** Adorandum uenerandū colendū necnon et glificandū et p̄cipuis magnificandū laudibus. Debet enim adorari latric. vñ p̄cipit de cele. mis. c. sane. q̄ q̄libet sacerdos frequēter doceat plebē suā: ut cuz in missarū celebratiōe eleuat hostia saluatoris reuerenter se inclinent. Idē faciūt cum eā portant ad infirmū. hec ibi. **¶** Dubitat q̄liter hec adoratio debet fieri: Bñdet q̄ sic: scz primo genua flectendo. An̄ ap̄ls. Flecto genua mea ad deum p̄rem. Idē ad Phil. ij. In noīe Jesu omne genua flectat celestiuū terrestriū et infernoz: Sed p̄tra h̄ faciūt quidaz insulsi et indeuotī: qui stant erecti cum capite coop̄ti capucis et peplis: imo aliq̄ auertūt dorsum ad altare. Ideo q̄rit magr̄ heinric⁹ de h̄ssia sup̄ Sen. Quare parui status hoīes reuerētius se habent ad deū: puta orare flexis genib⁹: p̄stratis corp⁹: q̄ alij diuites qui stant erectis ceruicib⁹? Bñdet q̄ huius cā est multiplex. P̄ima est supbia: q̄a p̄spertitas t̄paliū et felicitas: ceruicē erigit sup̄bire faciēs: humiliare negligēs. Itē Augul. Difficile est q̄ nō sit supb⁹ q̄ diues est. Tolle supbiā: et diuitie non nocebūt. Secda cā:

ne genib⁹ terrā tāgentes: uelimenta p̄cio sa maculēt q̄bus induunt. Et sic p̄ponunt dilectionē uelimestoz ne maculent: honori creatoris sui: qui nō pepercit unigenito filio suo: sed p̄ nobis omnibus tradidit illū. Tertia cā est: ne nimis fatigēt corpa delicata: q̄ gerūt et delicate nutrierūt ab infantia. Non sunt assueti se exercere in laboribus duris: sed paupes assueti sunt laboribus duris: idē min⁹ curant se humiliare flectendo genua sua q̄nq̄ p̄ totaz missam: q̄ diuites abhorret vix in eleuatione corp⁹ ch̄ri. Quarta cā est: q̄ genua flectere non p̄nt: impediti rostris calcioz et ligaturis caligarū. Quinta est: q̄ nō credunt se multū indigere deo: ex quo sic abundant in tēporalibus: sed paup̄tas ad deum currere facit. Hiere. xxvj. Dñe in angustia q̄runt te. **¶** Scdo debēt se eleuare: ut uideāt corp⁹ ch̄ri. De q̄bus in clemē. de hereticis. ca. Ad nostrum. Ubi d̄r de illis q̄ in eleuatione corp⁹ ch̄ri nō debent assurgere nec eidē reuerentiā exhibere asserētes q̄ esset imp̄fectiōis eisde si a puritate et altitudine suā contemplatiōis tm̄ circa sacm̄ eucharistie aut circa passiōē h̄ūanitat⁹ ch̄ri aliq̄ cogitarent. Nonnulla etiam alia sub similita quadā sanctitatis specie dicūt: faciūt et cōmittūt: q̄ oculos diuine maiestatis offendūt: et graue in se cōtinent periculū aiarū. Hos igit̄ sacro approbante cōcilio sectam ip̄am cū p̄missis erroribus dānamus et reprobamus oīno et c. hec ille. Arguebāt em̄ sic. Nemo debet cessare a maiori bono: ut vacet minori. Sed magis bonū est contemplari diuinitatē q̄ humanitatē. ḡ et c. Bñdet Paulus de lazaro q̄ p̄supponebat falsum: q̄ h̄ūanitas ch̄ri est unīta deitati: utz de summa tri. et si. catho. c. j. **¶** Tōtintinabula an̄ eleuationē et in eleuationē pulsant ut q̄libet se reuerenter eleuet et genua curuet ad corpus ch̄ri adorandū. Dicit rōnale diuinoz. lib. iiii. q̄ in veteri testamento tube clangebant tpe sacrificij: ut hoīes se deuote p̄pararēt ad hoc: sic similiter i eleuatione corp⁹ ch̄ri pulsant squille: ut se p̄pararēt ad corp⁹ ch̄ri adorandū. **¶** Tertio debent oculis intueri reuerenter. An̄ p̄s. Ad te leuaui oculos meos: q̄ habitas in celis.

Preceptum primum

Sed diceret: si in partibus mortalibus possum corpus christi corporalibus oculis intueri? Respondet Theodorus in. iij. dist. ix. quod ea que in sacramento geruntur exterius: debent rñderi his que interiorius geruntur. Unde secundum quod hoc ad christum accedit interiorius mente. Ita ad eius sacramentum debet accedere. Quidam enim non accedunt neque fide neque charitate: tales arcēdi sunt ab inspectatione sacramenti: et a sumptione. Quidam autem accedunt fide sine charitate: tales possunt videre non sumere: quod per charitatem quis christo incorporatur: ergo non peccat existens in parte mortali: videndo corpus christi: nisi quis hoc vellet dimittere propter humilitatem se reputando indignum videre sicut publicanus: qui non audebat oculos in celum eleuare: sed percutiebat pectus suum. Luc. xij. Tertij accedunt fide et charitate: tales sumere possunt. Quarto debent manus suas eleuare atque plicare. primum Eleuatio manuum meorum sacrificium vesperinum. Quinto debent orare deuote. Luc. xvij. Sportet semper orare. i. p. loco et tpe. vii. dicit glossa: extra de cele. mis. sane. sup. verbo inclinent: quod in eleuatione corporis christi possumus dicere ista verba. Salue lux mundi subum patris: hostia vera: viua caro: deitas integra: verus homo. Hec glossa. Alij dicunt. Tu rex glorie: tu patris sempiternus es filius. Tu ad liberandum etc. Sed alij illitterati debent dicere. Patris noster qui es in celis. Prima conclusio si filius dei dimitteret humanam naturam assumptam sicut nunquam faciet: tunc ista natura humana nunquam esset adoranda latrerie: nec inuocanda ut parte dimitteret aut vitam eternam daret. parte que tunc esset pura creatura: que non est latrerie adoranda: que hunc honorem sibi deus reseruauit. Esa. xlij. Honorem meum alteri non dabo. Secunda conclusio si inueniret super terram sanguis qui effluerat de latere christi. Vel aliquid de circuncisione eius non sub speciebus panis et vini non esset adorandus sicut sanguis in sacramento sub speciebus panis et vini. parte hoc quod non est diuinitati confusum sicut ille ergo nec est adorandus ut ille: sicut nec sanguis christi in triduo mortis sue. Tertia conclusio: si inueniret alicubi cruor et color sanguineus a deo creatus vel de alia re in speciem transubstantionat neque sub

speciebus sacramentalibus non est adorandus vel honorandus: nisi hoc prius auctoritate romani pontificis fuerit approbatum parte de reliquijs et venera. sctorum. ca. cuz ex co. vbi Innocentius. iij. mandat quod antique reliquie sctorum extra capsam nullatenus extendantur et nouiter inuente non presumantur venerari absque approbatione romani pontificis. Ubi placet prohibet ne permittantur christi fideles eorum ecclesias causa deuotionis visitantes varijs figmentis ac fallis documentis decipi: sicut in plerisque locis occasione questus fieri consuevit. Et ratio huius est: quia nec in se habet aliquam sanctitatem: cum sit res irrationalis. Nec est diuinitati coniunctus sicut sanguis sub speciebus panis et vini: aut alicui sancte rei vnitus: nisi quod a deo de nouo creatus vel transubstantiat de alia substantia ex qua maiorem non accepit sanctitatem: que statua salis in quas vxo. Loth fuit transubstantiata. Gen. xix. Et sanguis ex egypto transubstantiatus ex aqua. Exo. vj. Vel aliquis lapis a deo nouiter creatus. Sed diceret ibi fiunt miracula que implorat sacer sanguis: sic quod dicunt infirmi curati mortui suscitati captiui redempti. et sic de alijs. Respondet Augustinus. xvij. li. de ciuitate dei. et allegat in. c. j. q. j. teneam. Qui facit miracula nihil est. si quod ad vitam eternam: que mali miracula facere possunt deo permittente. Unde demones existentes in ydolis multa fecerunt miracula: quando eos infirmi implorabant: et magi pharaonis scilicet Iamnes et Ambres verterunt virgas in dracones et aquam in sanguinem. Exo. vij. Et symon magus et antichristus cum suis satellitibus. Non tamen propter hoc est eis aliquis cultus exhibendus latrerie aut dulcie: cum nullam in se sanctitatem habeant: sed potius perfidiam: ut parte de reliquijs et venera. sanctorum. ca. Audiui mus. Dicitur igitur de quodam ebrioso occiso in ebrietate: quem populus pro sancto venerabat: quod papa omnino inhiuit: etiam si ibi fierent miracula. Sicut species panis et vini in corpore nullam sanctitatem habent sed sunt signa sanctitatis: scilicet quod sub istis speciebus sit corpus christi. Sic nec in colore sanguineo: nec talis color sanguineus est signum quod sub illo sit verum corpus christi.

A sit: ex quo forte posset dici sanctus. Altoquin iste color esset in omni sacro eucharistie. Deberet ergo omnes principes christiani et prelati ad hoc laborare si alicubi talis color sanguineus adoraret et imploraret tantum deus: quod de medio tolleret licet fecit rex ezechias qui confregit serpentem enee: cui populus iudaicus honores soli deo debitos exhibebat. iij. Regum. xvij. ca. Que tamen deus precepit erigi. Idem obligantur episcopi in eorum diocelibus. Et hoc est quod dominus predixit. Deute. xij. Si surrexerit in medio tui propheta etc. Nota ibidem. Et Deut. vi. Dominum deum tuum adorabis: et illi soli seruiens: nec propter scandalum phariseorum aut pusilloz huius veritas dimittenda. Matthei. xv. Dimittite eos quia ipsi ceci sunt et duces cecorum. Ubi Beda et est regula iuris. Utilius scandalum nasci permittit quam veritas deserat maxime a speculatore. Ezechiel. xxxij. Si speculator viderit gladium venientem et non sonuerit buccina et populus se non custodierit venientis gladius et tulerit de his animam. Ille quidem de iniquitate sua captus est: sanguinem autem eius de manu speculatoris requirit. Sed posito quod sacerdos per negligentiam aut ignorantiam vel impotentiam non confeceret: sicut allegat extra de presb. non bapti. ca. veniens. De quodam qui non fuit baptisatus: et tamen celebravit: et per presbiterum non consecravit: quod baptisatus est ianua omnium sacrorum. Item si quis adorasset Jacobum minore: credens cum fuisse christum quia fuit sibi similis. Utriusque tales adorantes peccent vel non? Respondet magister Johannes cleincock: quod in isto casu non adorassent iacobum nec hostiam non consecratam sed christum quem credebant esse istum: nec isti errant circa obiectum fidei: sed circa exteriora. Item si diabolus transfiguraret se in speciem christi: et alicui simplici adhereret: et talis esset adoraret? Respondet decretum. xxxix. q. i. ca. i. quod talis error non est periculosus. Item eadem adoratione debet adorari. scilicet latrice sanguis christi in calice et non calix: si quidam adorant calicem tantum sepulchrum: quod non fieri debet propter idolatriam sed tali adoratione non debet adorari sanguis qui miraculose appetit hostiam consecratam aliquam. Quia est pura creatura: et non sanguis christi:

quia miraculose procreatur propter perfidiam quorundam hominum euacuandam. Sexto est muneribus adimplenda: exemplo trium regum dicentium. Venimus cum muneribus adorare eum. Matthei. ij. Nam in antiqua lege offerbant deo quatuor. Primo ut recognosceret offerens: quod omnia que habebat a deo: habebat tantum a primo principio: similiter et ea ordinabat in deum tantum in ultimum finem in honorem dei sua offerendo. Unde David dicebat. i. Paral. xxix. Tua sunt omnia que de manu tua accepimus dedimus tibi: vnde in oblatione sacrificiorum recte facta protestabatur homo quod deus esset primum principium creatiois rex et ultimum finis ad que omnia sunt referenda. Secundo ne diis sacrificaret (Iobus Exod. xxj. dicitur sacrificas diis eradicabit) sed deo soli Nam idolatre diis suis solebant sacrificare de bonis suis: immo aliqui pueros suos interficiebant in honore deorum suorum. utz Levit. xvij. Qui dederit idolo moloch de semine suo morietur. Nota ibidem Alico. de lyra. Solebat etiam in eorum presentia chorizare bibere et comedere. ut patet Exod. xxij. i. Levit. x. Scriptum est: sedit populus manducare et bibere: et surrexerunt ludere. Tertio ut interiorum devotionem signis exterioribus repitarent. Offerens ergo denarium ad missam hoc debet primo fieri in signum interioris devotionis: quia offerens ad missam signum est quod habet devotionem ad missam. Iobus dicit propheta. Si voluisset sacrificium dedissem utique holocaustis non delectaberis: sequitur. Sacrificium deo spiritus contribulatus cor contritum et humiliatum deus non despicias. Secundo fit propter sacri venerationem. Nam debemus venerari et adorare deum cum omnibus bonis nostris. Tertio in signum ministerii sustentationis: quia qui altari fuit: de altari vivit. Quarto in signum missae participationis: quod quis omnes existens in charitate: sunt participes missae: fiunt tamen singulariter participes missae qui audiunt missam: ergo dicit singulariter: qui vult offerre hostiam pro omnibus circumstantibus. Et magis sunt participes qui offerunt ad missam: quia dicit: vel qui tibi offerunt. Quarto offerant: ut nimirum offertorium significarent. utz in abel et cayn: quod abel obtulit agnum quod significabat offertorium. De adoratione sanctorum in celis que dulia dicitur.

Preceptum primum

Quarto adorant sancti in celo: nō la-
trīe: s; dūlie. Et est dūlia seruitus q̄
debet alicui nō ppter se: sed ppter
aliū: sic adoram⁹ sc̄tōs nō ppter ipsos: sed
ppter deum: q̄a de⁹ in ipsis venerat. Sed
p̄ dūlia debet creatur⁹ excellētissimis vt
beate ygini in x̄tū est mī dei. ¶ Notandū
q̄ sanctos honoram⁹ ppter septem. Primo
ppter honorez diuine maiestatis: cū sc̄tis
honore impēdimus deū in sanctis honora-
mus: et ip̄m mirabile in eis p̄dicam⁹: q̄ qui
sanctis honore tribuit: illū sp̄aliter hono-
rat q̄ eos sc̄tificat. iō dicit ps̄. Laudate do-
minū in sc̄tis ei⁹. ¶ Sc̄do ppter auxiliū
nre infirmitatis: q̄a p nos salutē h̄re non
possum⁹: ideo sc̄tōz intercessionib⁹ indige-
mus: iō dī Job. iij. Ad aliquem sc̄tōz con-
uertere: et voca si est q̄ r̄ideat tibi. Jō cla-
mat eccl̄ia. Sc̄tē Petre: ora p nobis. Non
em̄ adoramus sc̄tōs tanq̄ p̄ncipales largi-
tores: sed intercessores: ideo nō dicim⁹ sc̄tē
petre da nobis h̄ vel illud: s; ora p nobis.
Ideo dī de cele. mis. c. cum marthe. q̄ sc̄ti
nostri oronibus non indigent: cum om̄ia
eis ad vota succedūt: sed nos oronib⁹ eo-
rum indigemus. Legit̄ in libro de spū Gui-
donis: q̄ adiuratus dicebat fratrib⁹ reli-
giosis. Ite et emēdate vos: nisi essent ora-
tiones sanctorū qui in celo sunt: totus mun-
dus periret. Item si in vita presenti oraue-
runt p peccatorib⁹: quāto magis nūc in vi-
ta beata. Cui⁹ exemplū patuit in moyse:
qui orauit p populo q̄ fecerunt vitulū: vt
patz Exo. xxxij. Dixit ei dñs. Dimitte me
vt irascat̄ furor meus contra eos: vt dele-
am eos. Orauit moyses. Dimitte populo
hanc noxam: aut dele me de libro in quo
me sc̄psisti. Ite Jacobi vl. Helias erat hō
similis nobis: orauit vt non plueret super
terram: et non pluit annis tribus et mensi-
bus sex: et rursus orauit. Et celum dedit
pluuia: et terra dedit fructū suū: ergo nūc
etiam possunt orare p nobis: imo nisi ora-
rent: tot⁹ mundus veriret ppter pctā que
nūc sūt. Osee. iij. Non est veritas: non est
misc̄tia: nō est sc̄ia dei in terra: sed maledi-
ctum: furtū: homicidiū: adulteriū et rapi-
na: sanguis sanguinē tetigit et c. ¶ Tertio
venerant ppter exēplū nostre securitatis.

Si em̄ hoies mortales siles nobis potue-
runt: ita p sua merita sublimari: constat q̄
nos s̄str poterim⁹: cū man⁹ dñi abbreviata
nō sit. iō dī Bern. in ser. de vigilia sc̄ti Pe-
tri dicens: q̄ in vigilijs et festiuitatib⁹ sc̄tō-
rū tria cōsiderare debem⁹. s. bti auxiliū: q̄
si potēs erat in terra: potētior erit in celis
ante faciē dei: si dū adhuc viueret misert⁹
est pctōrib⁹ et orauit p eis: multo amplius
mō orabit: q̄ b̄tā patria ei⁹ charitatē non
minuit: s; augmētat. Sc̄do ppter ei⁹ exem-
plū: vt q̄lta vestigia dereliquit: pari rōne
nos ambulem⁹. Tertio ppter nr̄am confu-
sionē et opprobriū. Quia hō ille siles nobis
fuit passibilis ex eodez luto format⁹: ex q̄ et
nos: quid ḡ qd nō solū difficile est: sed im-
possibile credim⁹: vt faciam⁹ opa que fecit
et sequamur vestigia ei⁹. Sic ḡ in festiuita-
tibus sc̄tōz gaudere debem⁹ et cōfundi: q̄
eos imitari nō possum⁹ et gaudere: q̄a pa-
tronū p̄missim⁹. hec Bern. ¶ Quarto pro-
pter debitū mutue vicissitudis. Sancti em̄
in celo de nobis festū faciūt: q̄ dī Lu. xv.
Gaudius est angelis dei super vno pctōre
pniam agēte. Sic etiā anie b̄tōz gaudent
de nr̄a cōuersatiōe. Igit̄ nos debem⁹ hic
in terris pagere festa de ipsis. ¶ Quinto
ppter exēplū nre imitationis: q̄ nobis de-
derūt viā ad virtutes. vñ Hiego. in plogo
morat̄. Ad ostendēdā innocētā venit abel
Ad docēdum mūdiciā venit enoch. Ad in-
sinuandā longanimitatē spei et opis venit
noe. Ad manifestādum obediētā venit a-
braā. Ad demōstrādū vite cōiugalis casti-
monia venit isaac. Ad insinuandū laboris
tolerātā venit iacob. Ad rep̄tandū man-
suetudinē venit moyses. Ad ostēdendū
patiētā inter flagella venit iob et c. ¶ Sex-
to ppter eoz dignitatē: q̄ sunt amici dei.
Vñ Joā. Jā non dico vos seruos: sed amī-
cos: q̄ sunt filij dei Joan. j. Dedit eis po-
testatē filios dei fieri. Sūt etiam cohere-
des. Ap̄ls. Si filij et heredes. ¶ Septimo
q̄ corpa eoz fuerūt tēpla spū sancti: et sūt
alabastra spūalis vnguētī. Si em̄ ex rupe et
firma petra aqua i heremo emanuit: et ex
maxilla azim̄ sampsoni sitiēti potum pre-
buit: nō est mirū si de ossibus sc̄tōz fluit li-
quor. Ite eoz corpa fuerunt organa spū

E sancti. vñ Aug. de ciuitate dei. c. Non sunt contēnenda : sed plurimū venerāda sctōz corpa : q̄bus dū adhuc viuerēt spūssanc⁹ quasi quibusdā organīs ad omē op⁹ bonuz vsus est. vñ ap̄tus. An experimentū q̄ritis ei⁹ qui in me loquit̄ ch̄is? De sctō stephano dī. Non poterāt resistere sapie z spiritui q̄ loq̄bat. vñ Ambro. in examerō. Hoc est p̄ciosissimū q̄ hō diuine vocis fit organū. ¶ Dubitat an aliq̄s posset legere missam de aliq̄ sancto nō canonizato: p̄ ecclesiā q̄tūcunq̄ notoriū sit eū claruisse miraculis: Et vtrū imago sancti alicuius an canonizationē posset publice depingi? Rñdet maḡ Heinric⁹ de v̄maria super illud ca. Cū marthe de cele. mis. dicit̄. Q̄ idēz iudiciū videt̄ de talibus q̄ de scripturis apocriphis. De quibus scripturis apocriphis dicit̄ Hugo. xv. di. c. Sancta romana. Q̄ scriptura apocripha: que ideo sic nominat̄: q̄ auctor ei⁹ ignorat̄: legi potest in occulto z nō in manifesto. Ita forte videtur dicendum de isto sctō q̄ aliquis ipsum posset honorare in priuato: q̄ cum sacerdos in missa gerit p̄sonam totius ecclesie. Ideo non debz de tali sancto nō canonizato missam legere q̄tūcunq̄ stat̄ ip̄m miraculis claruisse. De pictura tñ secus videri sentiendum: q̄ non videt̄ hoc statuto aliq̄ prohibitū: p̄sertim cū in altari bruta animalia q̄n q̄ figuratiue depingunt̄: q̄ deuotionē simpliciū poterūt augmētare. Sed contra dictum Hugonis videt̄ esse q̄ etiam apocripha aperte legunt̄ in missa: sic plures ep̄stole legunt̄ de libro sapiētie: q̄ tamē fm̄ Hieronymū inter apocripha cōputant̄. Ad q̄d respondet ibidē Hugo: q̄ hoc fit ex institutione ecclesie: que sic officii ordinauit: q̄ bene facere potuit: cū etiā p̄ seipsam dictare talia potuit: sicut dictauit collectas prefationes z huiusmodi. ¶ Queritur vtrū suspendere reliquias sanctorū ad collum sit peccatū: sicut cōmuniter nobiles nūc faciunt: Respōdet sctūs Thomas secunda secunde. q. xcvi. arti. iij. Si portant̄ ex fiducia sanctorū dei: quozū sunt reliquie: non erit illicitum: vt meritis illius sancti preseruetur a peccatis. vt recitat frater Jordanus in vitaspatr̄ ū. de quodaz canonico

Haluerstadesi. q̄ habuit quasdam reliquias alicuius sancti: qui volens facere actū luxurie cū quadam muliere: recordatus q̄ reliquias apud se habebat: volēs prius reliquias p̄pter reuerentiā deponere. Interim fortiter ante ianuā q̄dā pulsauit: quem compulsus fuit intromittere: z sic ab illo actu malo fuit impeditus ex merito illius sancti cuius fuerūt reliquie: quem postea ī maiori habuit veneratiōe. Sctō vt ex meritis illius sancti preseruet a periculo corporis. Cuius exemplū recitat maḡ in libro apum. Q̄ in partibus hollandie reliquie sctē Katharine virginis: in hospitali quodā celebre p̄tinebant̄: has nūci ad diuersas ecclesias deferebant̄. Et accidit vna dierū q̄ in via positi fluxū maris insolitū obuiam sibi venire viderent: turbati sunt vsq̄ ad mortē. Tūc vn⁹ cōfidentia plenus fecit circulū cum capsā: vbi intra erāt reliquie in harenā: z flexis genibus in orōne intra circulū adiutorū beate Katharine inuocabat. Mira res veniēs fluxus circulū circuit z eleuauit se mare z spumās intumuit: ita vt paulo desup ascenderet: ad cubitos quatuor. In circulo aut̄ facto nec vna aque gutta defluxit. Viri aut̄ qui intra fuerunt nouē erant: quoz vnum vidimus. Tertio potest hoc fieri vt ab inimicis defendant̄. Si aut̄ portant̄ propter vanam gloriā aut supbiā: aut p̄pter aliquam aliā supstitutionē. est oīno illicitū. Sed quid de illis q̄ v̄dunt reliquias sanctorū. Rñdetur q̄ peccant mortaliter. vt patz extra de re. z ve. sctōz. ca. Cum ex eo. vt dī. Cum ex eo q̄ sctōz reliquias exponūt venales et eas passim oñdūt: ch̄riane religioni detrahitum sit sepi⁹: z ne in posterū detrahatur presenti decreto statuimus: vt antique reliquie oīno extra capsam nullatenus ostēdant̄ nec exponant̄ venales. Inuētās aut̄ de nouo nemo publice venerari p̄sumat: nisi prius auctoritate romani p̄tificis fuerint approbate. P̄elati vero nō p̄mittant eos q̄ ad eoz ecclesias cā veneratiōis accedūt: varijs figmētis aut falsis documentis decipi: sicut in plurib⁹ locis occasione q̄stus fieri cōsueuit. Ubi dicit̄ glo. Cā hui⁹ phibitiōis ē multiplex. Primo p̄pter dece

Preceptum primum

Eptlonē: q; aliqñ onidunt reliquie false pro
veris occasione q̄stus: imo vere reliq̄e non
debent ostēdi ppter q̄stū: sicut cōter nunc
fit: imo q̄ spūalia vēdit vel eis annexa: ca
pitale crimē cū symonia cōmittit. j. q. j. qui
studet. Cōtra quos Bern. in apologetico
suo dicit. Hoc totū facit auaritia q̄d ē ido
lorū seruitus: et nō req̄rim⁹ fructū: sed da
tū. Sed q̄ris: quo mō in quā mō tali q̄dā
arte spargit es vt multiplicet: expēdit vt
augeat: et effusio copiā parit. Ip̄o quippe
visu sumptuosaz et mirādaz vanitatū ac
cendunt hoīes magis ad offendendum q̄
ad orandū. Sic opes opibus hauriunt: sic
pecunia pecuniā trahit: q; nescio q̄ pacto
vbi ampli⁹ copia diuitiaz cernit: vbi liben
tius offerit. Auro tectis reliquijs signant
oculi et aperiunt loculi: ostēdit forma pul
cherrima sc̄i vel sc̄te esse alicui⁹: et id cre
dit sanctior q̄ coloratio. Currunt ad oscu
landū: iuitant ad donandū: et magis mira
tur pulchra q̄ venerant sacra. Ponunt de
niq; in eccl̄ia gēmate non corone: sed rote
circūsepte lampadib⁹ non min⁹ fulgentes
in certis lampadib⁹. hec Bern. Sc̄do non
debēt ostēdi extra capsam ppter vilipen
sionē. Tertio nō debēt ostēdi extra capsam
ad vēdendū vel emendū: q; esset symonia
sicut multi nequā infideles vēdūt quāsdā
ptes ligni de ebēno: q̄d est lignū incombū
stibile sub specie ligni crucis. Eben⁹ ē arbor
q̄ secta durefcit in lapidē: et nō pōt in igne
cōsumi. Unde psus. Ebenus est spēs ligni
quā si dabis igni. Non ignis lignū cremat
est mirabile signū. Itē reliquie nō debent
furari: q̄tenus i loco honestiori reponant
q; sacrilegiū est q̄tiēs aufertur sacru de sa
cro. vtz. xvij. q. iij. c. Quisq; Sed hoc de
bet fieri aucte romani pōtificis. i. pape: vt
p̄tz de p̄secra. dist. j. c. Corpora. vbi dī. Cor
pora sanctorū de loco ad locū nemo trans
ferre p̄sumat sine aucte principis. i. pape.
Tertio querit de vestib⁹ sanctorū: an sint
venerande: Respondeť q; vestimenta san
ctorum dupliciter possunt considerari. Pri
mo inquantū est quoddā lineū p̄num: sic
nulla debet veneratio. Sc̄do inquantū fuit
vestimentū illius sancti: sic per tactū et in
ductionē est sanctificatū: vt sunt vestimen

ta beate p̄ginis aquilgranti: et tunica dñi
sic debet venerari dūlie: non latrie: corpale:
in quo omni die corpus ch̄ri cōficat: q̄d
est sanctius: q̄ tunica ch̄ri: quia tunica suā
sanctificauit in corpe mortali: corpale ho
cū corpe imortali et glorificato: sic etiā de
benē venerari vestimenta alioz sc̄toz mar
tyrū virginū et cōfessorū. Itē dicit Aug. lib.
j. de ciui. dei. ca. viij. si p̄ma vestis aut anu
lus aut si quid hmōi tanto carius est poste
ris: quāto erga parētes est maior effect⁹:
nullo mō spernēda sunt corpora q̄ vtiq; sa
miliarius atq; coniuictius q̄ quelibet indu
menta gestamus.

De adoratione imaginū sanctorū.

Quinto adoratur imagines sc̄toz: et
hoc dūlie. Ideo dicit archidiacon⁹
de conse. dist. iij. super caplo. vne
rabiles. Q; due sunt spēs veneratiōis: sc̄z
latria et dūlia. p̄. Dūlia fit seruo: debet la
tria ch̄ro. Et subdit. Adoram⁹ ch̄m diligē
do ip̄m sup oīa ei reuerētiā exhibendo.
Sed adoram⁹ inqt crucem et imagines re
uerentiā eis exhibēdo nō eis credēdo vel
super oīa diligēdo: vel sacrificia offeren
do hoc esset idolatriaz exercere. Hec ille.
Glosa etiā decreti. vbi supra. ca. venerabi
les. q; i latria exigit charitas dilectiōis: et
multitudo sacrificioz et veneratio. In dū
lia vero vnū exigit solū q̄d est veneratio q̄
possumus quālibet rem sacram adorare. i.
ei reuerentiā exhibere. hec glo. Et q; patz
q; cultus latrie includit dilectionē dei pro
pter se: fidem: spem et p̄strationē: non solū
corporū: sed etiā mētis. Dūlia ho includit
dilectionē seu venerationē propter aliud.
Nā quicqd veneramur dūlie: veneramur
propter aliud. In veteri testamento sancti
patres adorauerūt angelos nō ppter se sc̄z
ppter deū cuius fuerūt nūcij. Reges etiā
et principes adoram⁹ dūlia p̄ genuflectio
nē membroz. Loram papa se reges et prin
cipes p̄sternūt: et eius pedes osculant: nō
ppter se sed ppter ch̄m: cui⁹ ip̄e vicarius
est in terris: sic adoram⁹ imagines sc̄toz.
Circā q̄d notādum q; imago dī q̄si imi
tago fm Isidorū. et fit ppter quatuor. Primo
vt ignorete rei noticiā amplectamur. Se
cundo vt ad faciendam silem rem informe

A mur. Tertio vt p eā recordemur. Quarto vt eū cuius est imago veneremur. ¶ Primo fit imago: vt ignorete rei noticiam amplectamur. Sic legit̃ in gestis Alexandri magni, q̃ regina candacis inter altos legatos misit pictorē peritissimū: qui diligēter cōsideraret et depingeret figurā et formā alexādrī: et afferret eā sibi. Quod factus est. Post paucos dies cum Alexander venisset in specie militis in ciuitatem regine: introduxit eū in cubiculū suū ostendēs ei sua magnalia. Dixit Alexāder. Ista admiratiōe digna essent: si apud grecos essent. Rēdit regina. Veritatē dicis Alexander. Qui vt suū nomē audiuit vehemēter expauit. Que ait. Quare mutata est facies tua: quia vocaui te Alexādrū? Et ille. Domina antigonus vocor nō Alexander. Et illa. Ostēdā tibi q̃ tu es Alexāder. Et ostēdens ei imaginē suam dixit. Agnosce hāc imaginē. Ille autē cepit tremere et palleſcere. Et illa ait. Indos et medos superasti: nō sine militibus et sine aliquo cōſictu cecidisti in manus regine cādacis. Cur irasceris et pturbaris? Quid nunc facere pōt impiālis gl̃ia tua? Et ille. Irascor: q̃a non habeo gladiū vt occiderē te et postea me ipsum. Et illa. Ne contristeris: liberabo te de manibus barbarorū. ¶ Secūdo fit imago vt ad faciendam similez rem informemur. Sic legitur septimo politicoz: q̃ gesta virtuosoz debēt depingi: vt ea iuuenes videant et siliā faciāt. An narrat quidam expositio: Iuuenalis lib. i. q̃ nobiles romani sic exposuerūt actiones suas: q̃ p singulos dies summo mane adibant archas triūphales. In quib⁹ antecessores sui pingebātur cū armis et cautelis quib⁹ vicerant hostes suos: vt sic iuuenes visis illis accederent ad virtutes per imaginatiōes gestoz. Sic etiā pingunt̃ gesta sanctorū: cum libris et instrumentis vt eos imitemur. Sic nunc in thalamis pingunt̃ gesta fatuoz mag⁹ q̃ sanctorū. De quibus Hugo in de clauſtro anie. Ep̃i domos non impares ecclesie cōstituunt. Pictos delectantur habere thalamos: vestiunt̃ imagines preciosis colorum indumentis. Pauper sine vestibus incedit et vacuo ventre clamat ad ostium. ¶ Mi-

ra delectatio: trolanos gestat ples pictos purpura et auro vestitos: ch̃rianis negant̃ veteres pannī: grecoz exercitui dant̃ arma: hectori clype⁹: auro splendidus: pauperi ad ianuā clamanti nō porrigit̃ panis. Hec ille. De illis dicit beatus Bernhardus in apologetico. In clauſtro inquit coram legentib⁹ fratribus: quid facit ibi illa ridiculosa et piculosa difformitas mira q̃dam difformis formositas et formosa difformitas. Quid ibi imunde symee: quid feri leones: quid monstroſi centauri: quid semihomines: quid maculosi tygrides: quid milites pugnātes: quid venatores tubicinantes. Videas sub vno capite multa corpora et rursus in vno corpe capita multa cernuntur: huic in quadrupede cauda serpentis: illi vt in pisce caput quadrupedis: ibi bestia presert equū capram trahens retro: hinc cornutū animal equū gestat posterū: et multa deniq; tanq; mira diuersaz formaz apparet vbiq; varietas: vt magis legere libeat in marmoribus q̃ in codicibus. Hec ille. ¶ Tertio fit imago: vt p eam recordemur. Sic pigit̃ passio ch̃risti et sanctorū: de quib⁹ de p̃sec. di. iij. c. perlatū ad nos fuerat q̃ inconsiderato zelo succensus sanctorū imagines sub hac quasi excusatiōe adorari debuissent cōfregis. Si quidē quia eas adorari vetuisses oīno laudamus: fregisse nō reprehendim⁹ dicit sic frater a quo fratre in sacerdote aliqui auditū est q̃ fecisti. Aliud est em̃ picturam adorare. Aliud p picture hostiā qd sit adorandū addiscere. Nam quod legentib⁹ scriptura: hoc idē otis prestat pictura cernētibus: qui ip̃a ignorantes vidēt quid sequi debeant. In ipsa legunt qui l̃ras nesciūt. Hec ibi. Ex his ptz q̃ imagines in ecclesijs habentur. Primo ppter simpliciū ruditatē: vt qui nesciunt legere in libro: legāt saltem in pariete. Secūdo ppter affectuū tarditatē: vt qui ad deuotionē nō mouent̃ ex auditis moueantur ex visis. Tertio propter memorie labilitatem: vt si a memoria labātur audita vt sepe cōtingit: q̃ p vnam aurē intrat: p aliā exiit: saltē memorialiter tenent̃ visa et principaliter depicta: sicut dī Nume. xx. Cum pp̃s fuerit percussus a serpentibus ignitis,

Preceptum primum

E dixit deus moysi: fac serpentē eneū et pone eū pro signo: qui percussus aspexerit: uiuet. sup quo dicit Babilalomon. q̄ in serpente nō erat virtus sanandi: sed aspicientes serpentē recognoscebant afflictionē illam sibi a deo iuste factā: petētes ab eo misericordiā. Hic serpens figurabat ch̄m: per cuius intuitū fide et deuotione sanamur a morib⁹ sathane. ¶ Quarto fit imago ut eū cuius est imago veneremur. ut dī Roma. j. Mutauerūt gloriā incorruptibilis dei in similitudinē imaginis corruptibilis hoīs volucrū et quadrupedum. Sic nos non facimus imagines: ut eas tanq̄ deos adoremus. ut ptz de p̄sca. dist. iij. c. Venerabiles. Imagines ch̄iani non deos appellant neq̄ seruiūt eis ut dijs: neq̄ spem salutis ponūt in eis: neq̄ ab eis expectāt futurū iudiciū: sed ad memoriā et recordationem primitiuorū venerantur eas: ut adorent et nō seruiāt eis cultu diuino: nec alicui creature. Hec ibi. ¶ Sed arguunt nos iudei et calumniant nos per illud Exo. xx. di. Nō facies tibi sculptile: neq̄ oēm similitudinē: q̄ in celo desup: et q̄ in terra desup: nec eorū que sunt in aquis non adorabis eos neq̄ coles. Ego sum d̄s deus tu⁹ fortis: et zelotes visitās iniquitates patrum in filios in tertā et quartā generationes. ¶ Sed p̄tra iudeū sunt pprii codices sut. ut p̄ supra Nūe. xxj. vbi d̄s dixit. Fac serpentē et pone eū pro signo: vbi fecit moyses imaginē. Itē i fabricatiōe tabernaculi. Exo. xxv. Duo cherubin erāt supra ppiciatorū cū alis extēsis: q̄ erāt in forma humana: et mutuo se respiciebāt: et erāt intra setā sc̄torū vbi dabant r̄sa. An Nūe. viij. ca. v̄. q̄ d̄ ingressus esset moyses i tabernaculū audiebat vocē loquentē sibi de medio duorū cherubin. Vidēt q̄ tales imagines nō erāt humane: et nihil significabāt. Oppositum ptz. iij. Reg. vij. vbi in fabricatiōe templi legit. Sculptit q̄q̄ ex tabulis illis que erant ex ere cherubin: et leones q̄si in similitudinē hoīs stantis. Itē. ij. Paral. iij. et in trāslatiōe chaldaica dicūtur iuuenes: s̄ q̄d representabant: Vidēt. angelos q̄ assistunt deo et sp̄ sunt an̄ sedē dei. Dan. viij. Multa millū ministrabant ei r̄. Itē Esaiē

vi. Vidit d̄m sedentē super solū excelsum et cherubin stabant sup illud. Idē ptz. iij. Regum. vi. q̄ Salomon fecit duo cherubin ex lignis oliuarum in templo. Sed adhuc instant contra nos immo vos adoratis genua curuando ante imagines. Respondēt q̄ adoramus eos vultie nō latrē: quo modo Abraam adorauit filios Beth. Gen. xxiij. et David saul. j. Regum. xxiiij. qui tñ fuerunt sancti. ¶ Sc̄do se opposuerūt greci romane ecclesie destruētes imagines sc̄torū. Quia dicit Eusebius in cronica sua et Martinus. q̄ circa annuz d̄ni. d. cc. xvij. magna fuit altercatio inter grecos et latinos: vtrū imagines deberent poni in tēplis sc̄torū. Quo tpe Leo. iij. impator fuit excōicatus: ppter hoc q̄ fecit destrui imagines ppter hoc impiū fuit ablatum a grecis et translātū p̄ stephanū. ij. ad gallicos. ¶ Prima cōclusio h̄re imagines in mūdo isto est exēplātū a d̄no n̄ro Iesu ch̄ro: p̄bat. Nā fm Joā. Damas. ch̄s imaginē suā in pannū imp̄ssit et misit regi abagarō. Itē romani h̄nt faciē ch̄i: quā ipsemet in panno imp̄ssit: quē sibi obtulit veronica: q̄ in ecclia sc̄ti Petri certis tēporibus monstratur. Dicit Martinus in cronica et habet idē in legēda de dedicatiōe: q̄ tempore Costantini imperatoris i basilica saluatoris rome imago saluatoris nō ope humano s̄ diuio: pp̄lo apuit: et m̄et vsq̄ hodie. ¶ Sc̄da cōclusio: h̄re imagines b̄te Marie et aliorū sc̄torū fuit exēplātū p̄mo tpe ap̄torū. probat. Nam sanctus Lucas euangēlista depinxit plures imagines b̄te Marie virginis: quarū quattuor aut quinque rome monstrant. ¶ Tertia cōclusio: licet merito rie possint h̄ri imagines ch̄i h̄anitat̄is: nō pōt tñ h̄ri imago diuitatis ch̄i. Prima ps patz p̄ Joā. damasce. lib. iij. ca. viij. Inuisibilis inq̄t et incorporei et increūscriptibilis dei q̄s pōt imaginē facere: q̄si diceret: null⁹ artifex. Et subdit. Sūme igit̄ impietie et impietatis ē velle figurare id q̄d est diuinū. In veteri nāq̄ testamento nō erat vsus imaginū: q̄a de⁹ pp̄t viscera misericordie sue fm veritatē factus est homo ppter nostrā salutē. Sequit̄: ambulauit in terra cū hominibus cōuersatus est: miracula fecit

A passus est: crucifixus: resurrexit et assumptus est: et omnia secundum veritatem facta sunt et visa ab hominibus: et scripta sunt ad memoriam et ad doctrinam nostram. Sequitur. Non omnes sciunt neque lectioni vacant. Patres cogitantur velut quosdam triumphos in imaginibus hec describere ad velocem memoriam. hec Damascenus. **¶** Quarta conclusio: quibus trinitas non possit depingi ut in se existit: potest tamen depingi ut mundo apparuit. Prima pars per conclusionem precedentem. Secunda pars ex consuetudine practica. Nam primum in diuinis potest depingi in effigie antiquorum dierum: in qua vidit ipsum daniel. ut patet Daniel. vii. Et spiritus sanctus in specie colube. In qua forma descendit super christum. Mat. iii. et Mat. j. Et filius in forma humanitatis: hoc patet quia non est maior ratio cur pater non posset depingi in tali forma qua appuit in mundo sicut filius et spiritus sanctus. **¶** Quinta conclusio: quibus imagines non sint latrite adorande: non tamen sunt frangende aut destruende. Probat de pse. dist. iij. c. platium ad nos nuper fuerat quod inconsiderato zelo successus sub excusatione sanctorum imagines ne adorari debuissent: contrefecerunt siquidem: quia eas adorari vetuisses omnino laudamus: frangisse vero reprehendimus. hec ille. Unde legitur in cronica Henrici: quod sanctus leo papa anno domini. cccc. xliiij. congregavit synodum in calcedonia: in ecclesia sancte Eufemie virginis et martyris: et ibi statutum est: quod quicumque imagines sanctorum inhoneste tractauerit: aut irreuerentiam exhibuerit: a comunione fidelium separetur. Item Constantinus papa excoicauit philippum imperatorem: eo quod imagines christi et beate virginis et sanctorum dehonestaui. Item post hec Leo tertius imperator cum filio suo constantino anno domini. d. cc. xviiij. omnes imagines christi et beate virginis et sanctorum in medio ciuitatis constantinopolitane cremari fecit: et multos de populo sibi non consentientes decollari precepit. Item Gregorius papa tertius ipsum imperatorem excoicauit: et urbem romanam cum italia ab eius imperio recedere fecit: et transtulit imperium a grecis ad gallicos. Que translatio fuit per Stephanum. ij. inchoata: et per Gregorium tertium consummata. Non sunt ergo imagines sanctorum frangende aut dehonestaude. Cuius exemplum recitat Cirillus in epistola ad beatum Augustinum

inuenit dicens. Quidam hereticus pestifer et arianus in ecclesia syon gloriosi Hieronymi imaginem cernens. Et tamen inquit sic te dum viuebas meis manibus tenuissem: quia te meo gladio iugularem: his dictis gladium euanginans tota vi imaginis gutturi infixit. Quam magnus iste gloriosus Hieronymus. tot faciens mirabilia: potuit eadem imbecillis imaginis gutturi infigere dextera: sed imagine gladium et gladio manuum quousque reus innotuit extrahere nullatenus fuit compositus. Ad hoc quod ex percussione loco tamen ex hominis viui sanguinis vnda fluit: quod usque modo pro miraculo declarando fluere nunquam cessat. Eademque hora que res sic acta est iudici in atrio exstitit idem gloriosus Hieronymus. cum gladio gutturi infixio apparens pro hominum offensione vindictam postulauit. Narrans sibi facta et hec dicens abiit. Stupefactus iudex cum ceteris qui astabant ad ecclesiam properans hereticum manu gladium imaginis gutturi infixum tenentem repperit. Qui primum ut huius viderant non fuit compositus a gladio manuum remouere. Captus itaque hereticus in sua perma nens duritia ob aliud se non dolere nisi quod viuum non teneret hieronymum a populi multitudine lapidibus et lignis iugulatum. hec Cirillus. Item Rome est quedam imago virginis marie depicta: quam quidam iudeus cernens lapidem contra eam proiecit: et mox exiuit sanguis. Qui sanguis adhuc ibi apparet. Etiam nota alia exempla in sermone de maledictione. Non ergo sunt deturpande: quia episcopus consecrans imagines dat singulares indulgentias venerantibus eas. Nota legenda de exalta. sancte crucis. **¶** Sexto adoramus arma christi. scilicet coronam lanceam et cetera. hypodulie in quantum ex contactu ad membra christi sunt sanctificata: et eius sanguine sanctificata. Ideo dicit Damascenus. lib. iij. preciosum lignum: ut sanctificatum contactu sancti corporis et sanguinis decenter est adorandum: clauis indumenta et lancea et sacra eius tabernacula que sunt presepe: spelunca: sepulchrum eius in syon. Dauid ait. Adoramus in loco ubi steterunt pedes eius: sequitur infra. Si amatorum diligibilis est lectus: quanto magis nostri saluatoris domus lectus et horatus est desiderabilis. dicit Augustinus. lib. iij. de

Preceptum primum

E ciui. dei. c. ij. 7 li. v. c. xvij. Idē dicit Vale-
rius li. v. q̄ ab urbe cōdita. xxxix. rome in
medio fori q̄dam hiat⁹ erat: de quo fum⁹
validus ascendebat: q̄ romanorū pp̄fos oc-
cidebat. Cōsulebāt romani deos suos quōs
ab hac peste liberari possent. Respōderūt
dij: q̄ illud q̄d romani optimū haberent in
hiatū p̄icerent: tunc pestis cessaret. Tan-
dem deuētū est ad militiā q̄ ciuitas defen-
debat: q̄ in militiā p̄cellēbāt romani cete-
ras nationes: iuxta illud Virgilij. Tu rege-
re impio: 7 a militia ad aureū militē stren-
nuissimū: quē reputabāt optimū iaculū to-
tius ciuitatis: quē adierūt miserā ciuitatē
ei exponētes. Et r̄sum eidē offerētes: q̄
nō nisi p̄ eū ciuitas possit liberari cum ro-
gantes q̄ten⁹ i hiatū descēderet: q̄z preci-
bus annuens 7 bonū cōe dilligēs: armauit
se 7 i hiatū se p̄cipitē dedit: 7 sic pestis ces-
savit. Quid p̄ illud nisi infernus intelligit̄
de q̄ fum⁹ diaboli ascendit intoxicās 7 otus
mūdū: sed aure⁹. i. ch̄s se armauit cū cru-
celācea 7 corona 7 sic descēdit ad inferna:
7 sic puteū clausit 7 celum aperuit.

Non adorabis deos alienos.

Qontra illud p̄ceptū peccauerūt qui-
dam gētilēs q̄ homines p̄ dijs ado-
rauerunt s̄m q̄ dicit Is̄. li. viij. ca.
xi. d. Quos pagani deos asserūt homines
olim fuisse p̄dunt. Et p̄ vniuscuiusq̄ vita
vel meritis coli apud suos post mortē cepe-
rūt: vt ap̄d egyptiū is̄s apud cretā iupiter
Idem dicit Lactā. in li. de v̄a 7 falsa reli-
c. viij. dicens. Nemo est tā inconsiderat⁹ q̄
nō intelligat fuisse mortales. Cā huius er-
roris est sextuplex. P̄ia fuit dolor nimius
de amici alicui⁹ p̄ditione sicut p̄ amisso fi-
lio nimis dolens: imaginem sibi fieri fecit
vt ex contēplatiōe imaginis h̄ret aliqd̄ sola-
tiū: 7 in p̄gressū p̄pter amorē defunctorū
colere imagies ceperūt hec cā tāgīt. Sap̄.
xliij. di. Acerbo em̄ luctu dolens p̄ cito si-
bi rapti filij fecit imaginē: vt illū q̄ tunc q̄si
mortu⁹ fuerat colere tāq̄ deū cepit 7 con-
stituit inter suos seruos sacra 7 sacrificia.
Hic prim⁹ fuit cirophanes apud egyptios
Idē dicit mgr̄ in sco. his. sup̄ Gene. de Ni-
no rege assirorū q̄ fecit imaginē belo patri
suo mortuo: quā summa reuerentia hono-

rauit. Ita vt etiā reis ad eā venētib⁹ par-
ceret: 7 p̄cessu t̄p̄s ceperunt eū hoies ho-
norare vt deū: 7 deos multiplicare quē q̄-
dam vocauerūt beel: alij baal: alij baalim
alij beelzebub. De p̄ fuerūt hoies cōpulli
ad adorandū a tirannis. vt p̄z Sap̄. xliij.
vbi s̄. d̄f. deinde iteruenit te t̄pe p̄ualecē-
te p̄suetudinē hic error tāq̄ lex custodit⁹ ē:
7 tirānorū impio celebrabāt figmēta. hec
ibi vt p̄z. xliij. q. iij. inueniunt. Qui nole-
bāt adorare statuā mittebant i ignē. C̄ Se-
cūda cā fuit vesana sup̄bia p̄ncipiū: qui nō
attēdētes infirmitatē suā: voluerūt se vt de-
os adorari sic Nabucho. q̄ p̄cepit principi
holoferni militie sue vt oēs deos terre sue
extermiaret: vt ip̄e sol⁹ diceret⁹. vt p̄z
Judith. iij. Nota mgr̄m i h̄sto. sup̄ actus
ap̄lor: q̄r̄ Baius cesar mādauit se adora-
ri. Tertia causa fuit adulatio siue desi-
deriū: q̄d minores hēbāt acq̄redī gr̄az ma-
iorū. Hāc cām ponit Aug. li. x. de ciui. dei.
ca. viij. q̄ multa vsurpata sunt de cultu di-
uino q̄ honorib⁹ deferunt h̄uanis siue hu-
militate siue adulatiōe pestifera. Hāc cām
tāgīt etiā lactāti⁹ in li. de vera 7 falsa reli-
c. xv. di. Nō est dubiū q̄n illis t̄p̄ibus homi-
nes regē ipsum summis laudibus ac nouis
honorib⁹ iactare ceperūt: vt etiā deos ap-
pellarent. Seq̄. Sicut fieri solet in adula-
tione p̄ntis potētie. hec ibi. Et adhuc mo-
dernis t̄p̄ib⁹ tales honores p̄ncipibus at-
tribuūt: vt si de⁹ est ḡofus: ipsi ḡofissimī:
si bonus ipsi optimi. Quarta causa fu-
it amor reipublice: vt illos pro dijs adora-
rent q̄ b̄n reipublice p̄suerunt. Cui⁹ exim̄
p̄z in octauiano: quem romani p̄ deo ado-
rare voluerunt: q̄ b̄n 7 pacifice impabat.
Unde Lactan. vbi supra. Dij crediti sunt
reges maximī ac potentissimī ob merita
virtutū suarū aut munerū aut artū repta-
rū cū cari fuissent his q̄b⁹ impauerūt i me-
moriā sunt cōsecrati. hec ille. Aut fuerunt
vbiū cōditores: sicut Romul⁹ est deifica-
tus a romanis. vtz p̄ Aug. iij. de ciui. dei.
c. xv. Vbi dicit August. q̄ in ei⁹ morte acci-
derat solis defectio quā imperita multitu-
do nesciens meritis Romuli attribuebant
multo magis ch̄m debuissent adorasse p̄
deo: q̄a in eius morte eclipsat⁹ est sol. Sed

A quare eū p̄ deo recipere noluerūt. Cā hui⁹ fuit multiplex. Prima quia ipsis romanis nō pri⁹ apparuerat. Scōba cā q̄a fides chr̄i oīm deoz cultū (cui romani seruibant) euacuabat. Tertia cā q̄a mundi respectū p̄dicabat: romani aut̄ ābitiosi erāt. Quarta qz videbat̄ eis de⁹ nimis supbus ⁊ inuidus: qui cōsortem h̄re noluit. De illis dicit Lactant. vbi supra. Ut gratiā referre bene meritis viderent ⁊ successores allicerent ad bene ip̄erādi cupiditatē. Hāc rōne romani cesares suos cōsecrauerūt: ⁊ sic paulatim religiosiores eē ceperūt. Tūc fuerūt vbiū conditores: seu viri fortitudine insignes: seu femine castitate mirabiles: summa veneratiōe coluerūt: vt egyptus isides mauri iubā: macedones cubarū: peni vranū: latini fanū: romani quirinū: athene minervā. Quarta cā fuit operū magnitudo: vt magna ⁊ ardua oparēt̄ finxerūt se eē filios deoz. Hāc rōnem tāgit Aug. li. iij. de ci. dei. ca. iij. ex dictis Barronis di. Utile eē ciuitatib⁹ vt se viri fortes etiā si falsū sit a dijs genitos esse credāt: vt eo mō anim⁹ human⁹ velut diuine stirpis fiduciā gerens res magnas aggrediendas p̄sumat audaci⁹: agat vehemēt⁹: ⁊ ob hoc impleat ipsa securitate felic⁹. hec Aug. Vbi legit̄ in h̄sto. Alexandri magni q̄ accepto vulnere a sagitta dixit. Dēs me clamāt filiū esse Iouis: sed illud vuln⁹ ostēdit me filiū esse hominis. De ill⁹ dicit Lactan. vbi s̄. di. p̄terea im pietas eoz q̄ successerāt: p̄limū cōtulit ad errorē: q̄ vt diuina stirpe nati viderent̄ diuinos honores parēt̄ib⁹ detulerūt deferris iusserūt. hec ille. Illi edificauerūt sifachya ⁊ diabol⁹ illa intrauit: ⁊ r̄ndit̄ eis ad interrogata q̄ tūc adorauerūt. ps̄. Dēs dij gētū demonia. Sexta cā fuit exm̄ p̄hoz q̄rūdā q̄ deū verū adorādū cognouerūt. Nō tñ docuerūt deū adorādū: sed ipsi cū p̄p̄o idola adorauerūt. Hāc rōnem tangit ap̄lus Ro. j. di. Quāuis deū cognouerūt nō tñ vt deū gl̄ificauerūt: s̄ euauerūt i cogitationib⁹ suis di. se esse sa. flul. f. f. sequit̄ ibides. Mutauerunt gl̄iam incorruptibilis dei in similitudinē imaginis corruptibilis hoīs volucrū q̄drupedū ⁊ serpētū ⁊ c̄. De illis dicit Aug. in li. de p̄a ⁊ falsa ref. q̄ illi p̄h̄i in tē

plis ad orauerūt q̄d i scholis culpabāt. S̄z Aug. vj. de ci. dei. c. j. reprehendit Sene. qui in li. p̄tra supstitiōes idola reprehēdit: q̄ tñ i tēplis adorauit ⁊ dixit: q̄d adoramus non p̄tinet ad rem sed ad morem poti⁹ dixisset adorē. Cā q̄re sic adorabāt ponit Lactā. in li. de origie errorz: q̄ morte Socratis t̄mebant: quem tamen populus interficiebat p̄pter hoc q̄ vnum solum deum adorare docuit. Dicit Lactantius vbi supra. q̄ Cicero falsa cognouit idola: que tamen adorauit cum vulgo: ne religiones publice perirent: quem Lactantius simulat scienti vitam malam esse: tamen incedens per eam offendit se propter hoc vt alios se sequentes in viam ducat malam. Ad offensam oculos eruit proprios: vt alios faciat cecos: pedes in laqueum ponit: vt secum alij capiātur. Septimo venit a diabolo instigatiue. Ideo dicit Apostol⁹. j. ad Corinthi. iij. Deus huius seculi scilicet diabolus excecavit mentes infidelium. Nam cupit adorari ab homine tanq̄ de⁹. Ideo dixit christo: cui ostendit omnia regna mūdi: hec omnia dabo tibi: si cadens adoraueris me. Mat. iij. Tales idolatre sunt primo maledicti. Deu. xxvij. Maledictus homo q̄ facit sculptile ⁊ p̄flatile abominatiōnem dño: opus manū artificū: ponitq̄ illud in abscondito: ⁊ respōdit oīs ppl̄us ⁊ dicit Amē. Jō diē p̄ph̄a. Simulachra gētū ⁊ c̄. Dēs habēt ⁊ nō loq̄nt̄: oculos h̄nt ⁊ nō videbūt: sequit̄. Siles illis fiant qui faciūt ea ⁊ oēs q̄ cōfidunt in eis. Scōo sunt artifices. Sap. xij. Infelices sunt ⁊ inter mortuos spes illoz q̄ appellauerūt deos opa manuum. Tertio sunt deridendi. Miere. j. Vana sunt ⁊ opus risui dignum.

¶ Non adorabis deos alienos.

Secundo contra hoc p̄ceptū peccauerunt qui adorauerūt stellas: soles ⁊ lunā p̄ dijs: fm q̄ dicit Aug. li. ij. de ciuita. dei. ca. xxij. q̄ dei culturam exhibebant greci hominib⁹: caldei astris: egyptij bestijs ⁊ serpentib⁹: Romani anseris. De illis dicit Sapi. xij. Tūc ignē aut citatū aerem aut gyrū stellaz aut nimīā aquā aut solem ⁊ lunam: rectores orbis terrarū deos putarunt. De illis d̄. iij. Regū. xxi.

B ij

Preceptum primum

E Extruxit altaria vniuerse militie celi. **B** quorum cultu dñs volens retrahere pplm israeliticū dicit Deute. iij. Ne forte oculis eleuatis ad celuz videas solē z lunā: z oia astra celi: z errore deceptus adores z colas ea que creauit dñs de^o tu^o in ministeriū cunctis gentib⁹ q̄ sub celo sunt. Sed si luminaria celi sunt facta ppter gl̄iam dei: facta sunt tamē cōiter ppter vtilitatem hominum. Sed qz ppl̄s iudaic⁹ fuit prou^o ad idolatriā moyses: vt populū reuocaret ab idolatria ponit Gen. i. cām finalē stellarū dicēs. Fiant luminaria in firmamēto celi. Prima vtilitas est: quia debēt dirigere noctē. Dies fit ad opandū: nox ad quiescendum. Quia homo nō pōt continue laborare: sed oportet ipm somnū capere in fatigationis remedium. Secunda vt sint in signa naturalū effectūū imp̄ssionū: pluuię: liccitat̄is: calor̄is: frigor̄is: serenitat̄is et tēpestatis. Nō aut̄ sunt signa euentūū v^oluntariū: vt guerraz tractatūū z p̄silioz. Tertia vtilitas vt distinguāt diuersas partes tp̄is. Estatis veris autūni z hyemis: q̄bus varia disponunt̄ z ordinant̄ vsui humano necessaria. Quātū ad hoc subdit̄: in tpa dies z ānos: vt diuersificēt dies menses z ānos. Quarto deseruiūt hoī quātū ad lucē. Jō dicit: vt luceant in firmamēto celi. His cōsideratis trahit̄ hō a cultu stellarū: qz ordinata sunt ad fructū hoīs: z sic cōsiderat se astris nobiliozē. ¶ Sed q̄dam gētiles adorauerūt solē: quē gentiles consecrauerunt apollini: vñ solem appollinez vocant. Sic apollo inuenit artem medicine: qz videbat vitā prestare hoībus curando eos: cōsecrauerūt ei solē: cui⁹ calore cūcta animātia viuunt: z primū diē ab eo nominauerūt. z dī Sontag. Sed nos ch̄riani nō solē hūc materialē quē videm⁹ adorare debem⁹: s̄z ch̄m q̄ est sol iusticie. Quia ip̄e illuminat oēm hoīez venientē in hunc mūdum. Joā. i. Et vt ipse de se dicit. Ego sum lux mūdi. Joan. viij. vel dī Sonetag. qz in illa diē debemus nos cum deo reconciliare. ¶ Sc̄ds vocat̄ luna quasi luminū vna. vt dicit Jsid. Illā gētiles consecrauerunt diane: q̄ dicit̄ fuisse soror̄ apollinis: z dicebat̄ dea viatorū. Et dicit̄ diana q̄si du-

ana: qz diē ac nocte lucet. Et sc̄dam feriaz ab ea gētiles noiabāt: z dicebat̄ Montag. quē errore q̄dā ch̄riani sectat̄ adorātes lunā in nouilunio ostēdētes ei denarios: ac si p̄tātē h̄fēt dādi pecuniā z diuitias. Quē dā m̄lieres oñdūt ei māmillas vt fiāt fete. Tales idolatre sunt aruspices horaz̄ inspectores: in agēdo: ambulādo aut m̄rimoniū cōtrahēdo. Cōtra tales dī. xxvj. q. v. Nō licet ch̄rianis traditiōes gētiliū obseruare vel colere elemēta aut lune aut stellarū cur sus: aut inanē signoz fallaciā p̄ domo faciēda: aut p̄tē cōiugia sociāda. Sc̄ptū est em̄. Dia q̄cūqz facit̄ i p̄bo aut i ope: in nomine dñi n̄ri Jesu ch̄ri facite: gr̄as agētes deo. Nō tñ rephēdunt̄ seminatores z lignorū icifores. Quia luna ē m̄r oīm humiditātū: si secarēt ligna i pl̄ilunio corroderent̄ a p̄mib⁹. Nec nauigatores: qz luna p̄ suuz motū causat fluxū maris z vētū. Nec etiā medici obseruātes signa. N̄ dicit ipocras in p̄ncipio p̄nosticoz de luna dicens. Est q̄dā celeste sidus in q̄ oportet medicū prouidēre: cui⁹ puidētia est mirabilis z stupēda. Et galienus in cōmento de dieb⁹ creticis dicit. Certā rem q̄ non fallit attēdit medicus quam docuerunt astrologi egiptiorū qz p̄ cōiunctionē corp̄is lunaris cuz stellis fortunant̄ sūt egritudies termiābiles ad bonū cū cōtrariis p̄o cōtrarie. hec ille. Jgit̄ nō dianalis luna est adorāda: s̄z de⁹: q̄ h̄ac p̄tutē dedit lune. ps. Lunā z stellas q̄ tu fundasti. Sed cur de⁹ voluit sic lunaz fm̄ incrementū illuminare orbiculariter? R̄ndēt ppter multa. Primo vt firmamentū redderet ex hoc singulari mō pulchrū. Sc̄do vt opus dei apparēs mirabilius hominē magis incitaret ad cognitionē z ad laudē creatoris ex opibus suis. Tertio ppter distinctionē q̄ttuor p̄tiū mēsis z diuersificationē vierū i p̄plexiōe z q̄litate varia q̄ in illo incremento oriunt̄ put cōuenit inferiorib⁹. ¶ Tertio planeta vocat̄ mars z fuit de⁹ belli. Et dī mars fm̄ Jsid. a mare: qz p̄ mares fiebāt bella: cui⁹ belli ip̄e dicit̄ de⁹. N̄ quedā sunt natiōes vbi femine z mares sil̄ pugnāt z in pugnā vadunt vt schite. Quedā sole femine: vt amazonum. Quedā nisi soli mares: vt romanoz z ali-

ariū gentiū. **I**ō dicit mag^r Egidi⁹ in de regi. prin. lib. iij. q. mulieres non debent bellare: q̄a bellatores debēt esse mente cauti: sed mulieres deficiūt i industria. Secūdo debēt esse impauidi respectu mortis: sed femine sunt pauide: q̄a sunt frigide cōplexio nis. Tertio debent esse robusti corpis ad portandū arma: sed femine molles sunt: q̄ non debent bellare: sed viri tm̄: ppter hoc dicit^r mars a marte q̄ fuit deus belli. Sed nos christiani plures deos belloꝝ veneramur: vt sunt principes terraz. p̄s. **D**ij fortes terre vehementer eleuati: vt sunt dux de burgundia. et epus Loloñ. et alij principes: q̄ mirabilia opati sunt in terris istis. Illos veneramur tanq̄ deos belloꝝ. Illi sc̄z gentiles vnū deū belli: sed nos plures. Vel dicitur mars a morte: q̄a effector mortis. Spinabant em̄ belloꝝ p̄sulē apte hūa ni sanguinis effusione placandū. Ideo tertia feria ab eo noiā et vocat^r dingstag. vñ ding in antiquo vulgari sonat iudiciū: vt patet in his vocabulis holding. vieding. q̄a iudiciū mortis tribuebant marti gentiles. Dies martis dingstag apud gentiles teutonicos vocabat^r: et in signū illius iudiciū sanguis in ptib⁹ vuestphalie die martis celebratur: q̄ iudiciū vrigeding appellat^r. Sed nos christiani nō martē s̄z ch̄m qui est verus deus belloꝝ adorem⁹: q̄ ipse dat certantib⁹ victoriā. **Q**uartus planeta dicit^r Mercuri⁹ de filia athlantis gentis: q̄ dī fuisse inuentor multaz artū: q̄ in numero deoz reputat⁹ est. Et dī mercuri⁹ quasi medius currens: q̄ sermo in medio currit inter hoies: et dicit^r apud grecos hermes. Hec stella que mercurius dicit^r fuit si bi cōsecrata fm̄ gentiles. Quarta feria ab eo denoiata est: et vocat^r apud nos gudendag vel vuonestag in ptib⁹ gelrie: q̄a apud romanos et lumbar dos godan. vodon dicitus erat. Et saxones inuadētes italiā reuerſi eisdē vocabul⁹ vsi sunt. S̄z nos ch̄riani nō mercuriū (q̄ fuit inuentor multarū artū) adorare debem⁹ s̄z ch̄m apud quē oēs sunt thesauri sapie et scie dei absconditi: et ipse ē q̄ dat sapiam postulātib⁹. Jac. i. Et quartā feriā debem⁹ deo et p̄secrat^r sue traditioni p̄ ieiuniū. vtz de p̄se. dist. iij. ca.

ieiunia. vbi dī. Quarta feria iudas traditione dñi cogitauit: et sexta feria crucifix⁹ est: q̄ in his dieb⁹ sine nccitate soluit statuta ieiunia vel cū tradēte tradere vel crucifigentibus videt^r crucifigere. Hec ibi. Ergo multi religiosi sunt q̄ quarta feria non vescunt^r carnib⁹. **Q**uint⁹ planeta vocat^r Jupiter: qui fuit filius saturni: qui expulit p̄rem suū de creta: et regnauit pro eo et pro summo deo apud gentiles celebrabat. Et dixerunt gentiles hunc iouem h̄e ptātem oim̄ cāz q̄ fiunt in hoc mūdo. Dicit Augu. v. de ciuita. dei. ca. xxvj. q. ioui tonitrua et fulgura attribuebāt. Ideo q̄nta feria fuit ab eo denoiata apud gētiles: et dicebatur donerstag. q̄ habuit ptātem tonandi: q̄ falsum est: q̄ hoc deus om̄ps causat: vt p̄ Job. xxxviij. Quis dedit vehementissimo imbi cursum: et viam sonantis tonitruū vt plueret sup̄ terram. Sequit^r: quis est pluuie p̄r. quis genuit stillas rois? De cuius vtero egressa est glacies. p̄s. **S**ia q̄cūq̄ voluit dñs fecit in celo et in terra et in mari: educens nubes ab extremo terre: fulgura in pluuiā fecit. Qui p̄ducit ventos de thesauris: sed mlti ch̄rianoꝝ adhuc venerāt **I**oue: ne tonitruū aut vētus eis noccat^r errore excecati. Fuit ei ille tēpestates a deo aliq̄n ppter pctā. vtz Gen. vj. Videns aut⁹ de⁹ q̄ mltā malicia eēt in terris intēta ad malū om̄i tēpore. Sequit^r. Delebo oēm hominem quem creauī a facie terre: ab homine vsq̄ ad animantia: et factū est diluuiū. Secūdo venit ppter quorundā deuotoꝝ impetrationē. Cuius exemplū ponit Gregori⁹ in li. dialo. de Scolastica: vt fratrem suū cōpelleret ad secū manendum: tantam tempestatē et pluuiā impetrauit: q̄ sanct⁹ Benedict⁹ non fuit ausus ponere pedē extra domū sororis. Tertio venit ppter quorundam hoim̄ defensionē: sic stelle pugnauerūt cōtra zyzaram. Judi. v. Et sic dicit Aug. v. li. de ciui. dei. de Theodosio. ij. imperatore q̄ pugnās cōtra Eugeniū tirānū p̄cibus a deo impetrauit victoriā et impugnando quecūq̄ iaculabant^r de manib⁹ iaculabant^r in aduersarios de pte Anthonij vehemēs vent⁹ et tempestas inuasit eoz tela: vt in eoz corpora retorqueret: vt poe

Preceptum primum

Eta Claudian⁹ qu⁹is a chri noie alien⁹ iei⁹
 laudibus dixit. **S** nimium dilecte deo cui
 militat ⁊ hic. **E**t cōiurata veniunt ad clas-
 fica venti. Sic etiā roma ptecta fuit anno
 ab vrbe condita. cccc. quadragesimoter-
 tio. fm Martinum in chronica. Hannibal
 veniēs de campania cū grandine tanta se
 effudit: vt agmine turba vix ad castra pos-
 sent redire. Deinde cuz serenitas redisset:
 ⁊ iterato se ad pugnam disposuissent: rur-
 sus violentior venit tēpestas: compellens
 eos ad tētoia redire. Nos igitur chriani
 nō Ioue sed chriū debemus adorare: ⁊ ei
 quintā feriā in memoriā sui sanctissimi cor-
 poris institutiōe cōsecrare. ¶ **S**ext⁹ plane-
 ta vocat ven⁹: q̄ fuit soror Iouis: propter
 ei⁹ pulchritudinē est deificata ⁊ in celū trā-
 slata. **E**t dī ven⁹ a vi vel veneror: quia ve-
 nerabat ppter eius pulchritudinē: eo q̄
 adhuc sunt iuuenes ⁊ viri hanc deam ve-
 nerantes amorē herēū habētes diligētes
 mulierē vltra deū: ⁊ oīa creata: ⁊ hec dea
 amoris ornat se peplis corallis ⁊c. in ca-
 pite ⁊ in pedib⁹ ⁊ i corpe cū vestib⁹ cauda-
 tis: vt ad venerationē ⁊ amorē viros al-
 liciat. Prouerb. vi. Fallax ⁊ vana est pul-
 chritudo. Mulier timēs deū ipsa laudabi-
 tur. Illi deo offerunt oīa bona sua tpalia:
 sic etiā mulieres adorant deū amoris: ⁊ vi-
 cī priapus: ⁊ alio noie beelphegor vocat.
Et dicebat simulachriū ignominie: quia cū
 magno mēbro virili formatū. De illo di-
 cit priapo Is. li. viij. Ethymo. c. xi. Quod
 fuit quidā iuuenis de lapsace ciuitate ⁊c.
 ⁊ ab illa dea feria sexta appellata ē. **E**t di-
 citur Freitag. Sed nos chriani non vene-
 rem⁹ ⁊ chriū adorare debem⁹: ⁊ ei⁹ passio-
 ni sextā feriā cōsecrare: ⁊ sic apud christia-
 nos illa feria dī Freitag. q̄ tūc. s. illa die
 sumus liberati a ptāte diabolica. ¶ **S**epti-
 mus planeta vocat Saturnus: q̄ q̄ndaz
 fuit rex crete: expulsus a regno p filiū Iouem
 fugit in italiā ad Ianum p̄mū regem
 italie: ⁊ ibi docuit rudes homines agros
 colere: ⁊ domos edificare: ⁊ nūmos ere-
 os prius instituit. Ideo post mortē ei⁹ pro
 deo colebat. **E**t hec stella q̄ dicitur Satur-
 nus ei fuit cōsecrata. **E**t ab illa est septima
 feria noiata: ⁊ vocat Sambstag. quasi di-

es saturni. Nos chriani hāc diem non sa-
 turno: sed virgini marie hāc diem singula-
 riter consecramus ppter quatuor. **P**rimo
 q̄ btā virgo in sabbato quo chris fuit in se-
 pulchro stetit in fide aplis decedentibus.
Scōda causa est: q̄ sicut a ieiunio sexte fe-
 rie fit transit⁹ per sabbatū ad solennitatez
 dñice: ita a miseria p̄sentis vite vel peccati
 fit transit⁹ ad statū glie vel grē per beatāz
 virginē. **T**ertia q̄ tali die legit btā virgo
 multotiēns miracula fecisse: ⁊ bñficia pec-
 catorib⁹ p̄stitisse. **Q**uarta est: q̄ apud gre-
 cos fuit q̄dam imago btē virginis: cuius
 velamen a nona sexte ferie diuina virtute
 recedebat: ⁊ post nonā sabbati s̄st̄ dei vir-
 tute redibat. **C**ui⁹ miraculi rō potuit esse:
 vt ostēderet q̄ p̄cipue tali die facies b. vir-
 ginis pctōib⁹ orantibus intēdebat: ppter
 q̄d greci diem illam solennem indixerunt.
Deinde ad latinos hec consuetudo deuenit.
Hec dies sabbati est ieiunanda cuz la-
 cticiu⁹. vt patet de cōse. distin. iij. c. Sab-
 bato vero ieiunandū rō euidentissima de-
 monstrat. infra. sicut sexta feria propter pas-
 sionem domini ieiunamus: sabbatum pre-
 termittere non debemus: qm̄ inter tristiti-
 am ⁊ leticiā tēporis illius videt̄ inclusum.
Idē pz. xij. di. c. illa. dicit Augusti. Mater
 mea mediolanū me secuta: inuenit eccle-
 siam non ieiunantem sabbato: ceperat flu-
 ctuare quid ageret. **T**unc cōsultit de hac
 re beatissime memorie Ambrosium episco-
 pū: ⁊ ille ait. **C**ū romā venio sabbatū ieiun-
 no: sic ⁊ tu ad quācunqz ecclesiam veneris
 eius mores serua: hoc tibi.

Non bebebis deos alienos.

Tertij q̄ peccant contra istud prece-
 ptum sunt diuinatores per manife-
 stam demonum inuocationē: quod
 est maximū peccatū: quia ibi fit expressum
 pactum cum demone. de quibus Esa. xxvj
 Dixistis. p̄cussimus fedus cū morte: ⁊ cum
 inferno fecimus pactū. **E**t adhuc grauius
 esset: si sacrificiū vel reuerētia demoni in-
 uocato exhiberet. **I**sti dicūt diuinatores
 quasi deo pleni: naz vsurpant sibi quod est
 diuinū. s. p̄nūciare futura aut occulta. **I**n
 xta illud Esaie. xli. **A**nnūciate que futura
 sunt ⁊ sciemus qm̄ dii estis vos. **N**am di-

cit san. Tho. scda scde. q. xcv. Quidam p̄dicant futura put in suis naturalib⁹ ⁊ causis necessarijs existunt: sic astrologi p̄nunciant eclipsos futuros. Quidam p̄nunciant futura put tales effectus p̄existūt in suis causis naturalib⁹ non ex necessitate semper ⁊ frequenter vt in pluribus: sic astrologi p̄ cōiecturā ⁊ cōsiderationē stellarū p̄nunciare p̄t de pluuijs ⁊ siccitatibus: ⁊ medici de sanitate vel morte: tales nō peccāt. Sed p̄nunciare tales effectus put in se existunt antequā fiāt: hoc est dei propriū. Si q̄s ergo futura p̄noscere aut p̄nunciare quocunq; modo p̄sumperit: nisi deo reuicente: sicut p̄phete manifeste sibi vsurpant q̄d dei propriū est: ⁊ maxime vel le scire illud q̄d futurū est: aut occultuz demonstrare per manifestā inuocationē demonis. Taliū multe sunt sp̄s. vt ps. xvij. q. iij. c. igit̄ genus diuinationis a pl̄is fert̄ allatum. Primi vocantur geomantici a geos q̄d est terra. ⁊ mancos diuinationo: ⁊ ē q̄n diabolus apparet in lapide aut ferro aut speculo aut vngue. Si i aqua vocatur ydromantia: si in aere aeromantia: si in igne pyromantia. Taliter inuocantes demonē: qui volūt inuestigare furtū alicui⁹ rei graui⁹ peccāt q̄ fur. Probatur quia fur tm̄ peccat cōtra p̄ceptū secunde tabule. In qua dī. Non furtum facies. Sed diuinator: peccat contra p̄ceptū p̄me tabule. In q̄ dicit̄. Non adorabis deos alienos. Sed peccatū cōtra primam tabulā est grauius peccatum q̄ contra secundam: quia ille immediate peccat contra deum. Sed fur peccat cōtra p̄ximū. Ideo dicitur extra de sortilegijs. c. In tabulis aut codicibus aut alijs furta non sunt querenda. Et idem in c. ex tuaz litteraz Alexander tertius suspendit vnum sacerdotem per integrū annuz: quia cum quodam sortilego ad priuatum locū accessit non ea intētiōe vt demonē inuocaret: sed vt inspectiōe astrolabij furtū cuiusdā ecclie posset recupare licet hoc ex bono zelo fecisset: graui⁹ tm̄ peccauit q̄d fieri nō debet: q̄ diabolus sepius infamat innocētem: quaten⁹ suscitet lites ⁊ discordias inter homines. Secundo q̄a querit ab his adorari. Dubitatur

vtum homo possit licite vtī ministerio demonū: videt̄ q̄ sic: quia licet ministeriū recipere ⁊ auxiliū a peccatoribus: sicut elemosinam sp̄ialem: puta instructionem: vel etiā corporalē sicut panes vel h̄mōi. Ergo a demonibus. Itē a malo seruo p̄t quis exigere seruitiū ⁊ recipere: ergo si aliquis sanct⁹ diabolū supauerit: p̄t licite ei imperrare ⁊ eius obsequium recipere. Itē videtur hoc esse licituz exemplo ap̄li: qui tradidit incorrigibiles sathane in interitum carnis: vt sp̄s eoz salui fierent. Sed in contrariū est ⁊ pro veritate arguendū sic. Nō p̄t a diabolo recipi consiliū absq; peccato ergo nec ministeriū. Al̄is patet. iij. Regū. j. vbi punit ⁊ reprehendit rex israel qui misit ad consulendū deū accaron. Itē ex quo diabolus est dolosus: constat q̄ nullū diligit nisi in malū suū: vt p̄ ip̄m p̄uertatur: ergo qui suscipit ab eo obsequium: cōmittit se discrimini: ⁊ omnis talis mortaliter peccat. Pro respōsiōe ad dubiū sit hec p̄ma conclusio. Secluso dei miraculo aut angeloz p̄cursu: nulla est potestas coercēdi demones p̄ caracteres: figuras aut verborū plationes: p̄bat̄ p̄ illud Job. iij. Non est potestas sup terrā: que valeat ei cōparari qui factus est vt nullum t̄meret. Per hoc designat̄ q̄ potestas demōis maior est potestate cuiuscunq; creature corporalis. Idem dicit sanctus Thomas secūda scde. q. cv. arti. iij. vbi dicitur. Demones enim in cursu huius vite nobis aduersarij constituuntur. Non autem nostre ditioni subduntur sed diuine ditioni ⁊ angeloz. Idē Augu. lib. iij. de doctrina ch̄riana. dicit q̄ sp̄it⁹ desertoz reguntur per sp̄itū iustū. Ideo dicit Guilhelmus Parisiensis in libro de demonibus. Nichil est inquit q̄ possit eos cogere: nisi angeli sancti ⁊ creator altissimus. Nam q̄ diuina potestas possit eos cogere: ch̄riano nō debet esse dubiū. Nam Lu. iij. dicit̄: q̄ ch̄s dixit demoni. Exi ab illo ⁊ factū est. Itē homo vel angelus domino auxiliante: ⁊ specialiter concurrēte p̄t demonē expellere. Ideo scribit̄ Luce. x. Ecce dedi vobis potestatem calcandi super demones serpentes ⁊ scorpiones ⁊ super oēm virtutem inimici. Et Math. xvi.

Preceptum primum

E In nomine meo demonia eiciunt. ¶ Sed contra predicta arguit illud Thobie. vi. q. an gelus Raphael dixit: q. si de iecore piscis poneres sup carbones: fumus eius exterminat omne genus demonior: siue a viro siue a muliere. Secundo p melodiam expelluntur demones: sicut habet de Dauid. j. Reg. xvj. Ad primum respondet Nicolaus de lyra. ibidem dicens q. fumus non fecit hoc sed per fumum designabat virtus expulsiua meritoria Thobie. Quis merito raphael expulit demonem saram liberando propter qd dicit ibidem. ca. viij. q. Raphael reprehendit demonem et ligauit eum in superioribus egypti. Sic etiam Dauid deuotio ad deum compescuit demonem non cathara. Et sic patet q. non potest compelli diabolus aliqua virtute corporali sed spiritali. Sequitur corollarie. Licet demones per inuocationem vocati nonnunquam veniunt: hoc tamen non coacte sed fraudulenter: quatenus ipsos inuocatores decipiant: q. sunt capitales hostes et inimici hominis: quia nulla virtus nature corporee lapidis vel ligni vel metalli vel herbe est: que possit demones ad aliquid compellere: quibus fingant se compelli ab hominibus et aliqui subdi: vt p hoc familiaritatez cum hominibus contrahant: et finaliter eos fallant. Patet etiam falsitas scribentium in libris suis magicis et in suis exorcismis experimentis et carminibus et certis verbis et caracteribus et figuris signis et adiurationibus: q. possint eos cogere ad rudentium veniendum manendum et opandum: et hoc virtute artis sue: non innixi virtute diuine: quales sunt quidam bibuli: quandoque concubinarij et lusores habentes quandoque exorcismos non approbatos et indiscretos. Non attendentes dictum saluatoris dicentis: q. hoc genus demoniorum non eicitur: nisi ieiunio et oratione. Item deberent exorcismos suos ostendere suis episcopis presertim doctoribus theologie vel iuris an uti possent. Ex his etiam patet falsitas et error aliquorum falsoz astronomorum dicentium se posse facere imaginem sub certa constellatione: que p virtutem suam possit cogere demones: vt veniant ad illam imaginem ad operandum. quedam mira: et ad dandum responsa: qd

falsum est: q. non coacte sed voluntarie veniunt: vt homines credant aliquod numen esse in stellis: et sic stellas adorent. Sicut vnus vetulam noui: que credidit solem esse deam vocans eam sanctam dominam: et aliquando per solem benedixit propter eum sub certis verbis cum obseruantia quadam supstitiosa: que dixit se plus quam xl. annis credidisse hoc et multas infirmitates curasse. Insuper sic homines hodie inueniuntur tam layci quam clerici litterati et illitterati cum primo viderint nouilunium flexis genibus adorant: vel deposito caputo vel pileo capite inclinato adorant et honorant: imo plures etiam ieiunant ipso die nouilunii: siue sit dies dominica. In qua secundum ordinationes ecclesie non est ieiunandum propter resurrectionis leticia: que omnia habent speciem idolatrie ab idolis relicte. De quibus Hieronimus. vij. scribitur: q. fecerunt placentas regine celi scilicet lune offerendo ei eas. Sed volentes hoc palliare dicunt q. non honorant lunam ieiunando: sed deum et sanctos que incidunt in mense lunationis vise. Ecce qualis est ista excusatio: qua ieiunant quando non est ieiunandum. scilicet dominica die: sed quando ieiunium est preceptum ipsi minime ieiunant. ¶ Secunda conclusio. Sicut demonum inuocatio est illicita et multum periculosa. Sic eorum auxilij imploratio est ipsi homini valde perniciosa. Patet primo ex parte dei: quia zelus dei hoc non patitur: q. pro consilio ad aliquem recurratur nisi ad ipsum: presertim in his que excedunt humanum iudicium. Quod euidenter ostenditur quarto Regum primo. Ubi reprehenditur et punitur rex israel qui misit ad consulendum deum accaron. Sic namque legitur ibi. Cecidit ochozias rex israel per cancellos cenaculi sui quod habebat in samaria et egrotauit misitque nuncios dicentes ad eos. Ite consulite beelzebub deum accaron utrum viueret quam de infirmitate hac. Angelus autem domini locutus est ad heliam thesbytem dicens. Surge et descende in occursum nuncioz regis samarie et dices ad eos. Nunquid non est deus in israel etc. In signum huius precepit deus destrui idola et aras eorum diuinos magos et ariolos. Sic fecit Saul ex zelo diuine legis. j. Regum.

xxviii. Quia propter illas deus offenditur valde: et ad puniendum irritatur. Unde in reuelationibus sancte Birgittæ legitur: quod virgo mater maria domini reuelauerat cuidam quantum filio suo sortilegia vel maleficia displiceant secundum quod scripsit episcopo neapolitano. Non inquit scias: quod in ciuitate neapolitana committuntur horrenda peccata: quod multi homines et femine consulunt malignos sortilegos et diuinatores etc. Hinc propter amorem mulierum aut propter diuitias consequendas. Tales sunt maledicti a domino et gratia spiritus sancti priuati: neque idonei quod gratia intret corda eorum. Ideo dicit Augustinus in libro de doctrina christiana. Omnes huiusmodi artes et noxie superstitiones diuinae et fugiende sunt a christiano: quæ ex quadam pestifera societate hominum et demonum fiunt. Secundo hoc idem patet ex parte demonum. Quia ille qui semper habet malam voluntatem: ab illo nunquam est auxiliatus accipiendus: sed demonum voluntas semper est mala. scilicet ad furta et ad adulteria: ad discordias: et in aliis quod sit salutis hominum contrarium. Dicente Petro in i. canonica sua. ca. iij. Tanquam leo rugiens circuit: querens quem deuoret. Tertio ex parte hominis: quia infideliter agit contra deum peccato infidelitatis deum offendendo: in hoc quod ad suum aduersarium recurrit: quasi deus non sit omnipotens. Item peccato idolatrie: alteri a deo virtutem diuinam attribuendo: et oblationibus et sacrificiis honorando. Item peccato inobedientie prohibitionis dei et ecclesie: eo quod habet familiare commercium cum aduersario dei patris et filij eius et ecclesie. Propter quod apostolus dicit. iij. ad Cor. vj. Que conuersio christi ad belial: lucis ad tenebras. Item peccat contra seipsum peccato imprudentie committendo se periculo magno contra sapientis consilium. Ecc. v. Ne credas inimico tuo in eternum. Sed quis maior inimicus hominis quam diabolus: qui semper querit hominis perditionem? Cuius exemplum dicit Cæsarius: quod fuit quidam conuersus ad quem diabolus venit in specie angeli dicens. Disce fortiter quia futurum est et a deo diffinitum ut halberstaden. fias episcopus. Letus ille studuit fortiter. Altera die venit idem dicens. Jam mortuus est episcopus festina venire ad ciuitatem. Statim miser de mona-

sterio exiens: eadem nocte in domo cuiusdam honesti sacerdotis hospitatus est. Ut autem gloriose ad sedem veniret ante lucem surrexit: equum sui hospitis strauit: et eum abstulit. Hanc familia domini damno cognito eum sequens apprehendit. Et tracto ad seculare iudicium pro furto damnatus: non cathedram ut episcopus: sed sicut fur patibulum ascendit. ¶ Sed dices. Aliquid apostolus utebatur ministerio demonum cum tradiderat quendam sathane. ut patz. j. ad Cor. v. Respondet quod Paulus non utebatur ministerio diaboli cum pacto expresso vel tacito: sed magis diuino iudicio et imperio ipsius apostoli: cui subiciebantur maligni spiritus. Dices secundo: quod a malo homine et a malo seruo potest quis accipere auxiliatus vel consilium: ergo etiam a diabolo. Respondet quod non est simile: quia ipse non est membrum omnino precisum: quia et si actualiter non est unitum: potest tamen reuniri. Diabolus autem penitus est abscisus et damnatus. Item non sic indigemus subsidio diaboli: quia possumus habere subsidium dei et angelorum et proximi nostri et tribuit patientie meritum. Item seruitus diaboli non est ad hoc deputatum a deo: nisi fiat speciali privilegio. Sed potius diabolus deputatus ad temptandum et exercendum: et sic seruit nobis: licet intendat nos impugnare: sed de malo suo facit de bonum nostrum. ¶ Sed adhuc dices. Quid noceret mihi si adiutus fuero siue hoc fiat per diabolum vel per quemcumque alium dummodo obtineam subsidium sufficit mihi: Respondet quod immo valde nocet. Quia si prodest in corporalibus: nocet tamen in spiritualibus et anime eternaliter. Unde Augustinus libro. iij. de ciuitate dei. Qui talis fuerit non sanus sed eger est: non prudens sed stultus est: in egritudine assidua laborat: et in cecitate noxia stultus est et demens per manebit. ¶ Tertia conclusio. Demon licet potest alicui thesaurum absconditum reuelare: furrem aut furtum manifestare: egritudinem sanare: futura pronunciare: nullatenus tamen eorum auxilium pro illis vel alijs sibi implore. Ista omnia patet quod solet contra dicitur quod absconditi thesauri tempore antichristi pro demo-

Preceptum primum

Enē antichristo reuelent: sic etiā pōt furta et su-
rē manifestare. Et certū est q̄ ipse stimulat
ad furta cōmittēda: sicut ad aliā pctā mor-
talia. Sic sepe r̄sum dat q̄ aliq̄s furatus
sit qui tñ est innocens quatenus sic discor-
dias seminet: cum mḡ discordiarū et erro-
ris sit. Etiam scit egritudines sanare: quia
ipse optimus medicus est cognoscens val-
de rerū naturas. s. herbarū et lapidū que
deo p̄mittēte celeriter possunt applicari: et
morbos curare. Etiaz pōt egritudines im-
mittere: sicut dicit Aug. in li. de doc. ch̄ria-
na. et habet. xxvj. q. iij. ca. Sciendū. q̄ ipsi
demonēs ea plerunq̄ p̄nūciare solent que
ipsi facturi sunt. Accipiunt enim sepe pote-
statem morbos immittere: et ipsum aerem
viciando morbidū reddere et pueris ama-
torib⁹ terrenorū cōmodorū mala facta sua-
dere: de quorū morib⁹ certi sunt: q̄ sint eis
talia suadētibus consensuri. Suadent em̄
miris et inuisibilibus modis per illā subtili-
tatem corpa hoīm nō sentientiū penetran-
do et se cogitationibus eorū p̄ quedā imagi-
naria vasa miscendo: siue vigilantium siue
dormientiū. Aliqñ aut nō ipsi faciūt: sed q̄
nālīb⁹ signis futura p̄noscūt et c. Sequit̄ q̄
p̄nt alicui suā mortē predicere et infirmita-
tes p̄nunciare. Sed non est tutū p̄ infirmi-
tatis remotiōe eorū auxiliū inuocare: vtz
iij. Reg. i. in Schosia rege israel. Corre-
lariū primū: q̄ h̄mōi vani diuinatorēs: so-
tilēgī: nigrōmāntici et c. debent puniri: et
qñq̄ expelli v̄l acriter corrigi: ne alios red-
dant nequiores: q̄ dicit apostol⁹. i. ad Co-
rint̄h. v. Nōdicū fermentū totam massam
corrumpit: et vna ouis cōtagiosa: totū ouile
facit morbidū. Hoc tenentur p̄e ceteris
curati et p̄lati q̄bus incumbit dñicū gregē
informare: quatenus huiusmodi pernicio-
sos et periculosissimos errores valeant ex-
tirpare: quoniam horū obseruantia multū
vergit in animarū periculū et scandalum
ecclesie et dei blasphemā. Et esset multū
expediens: q̄ essent viri docti in magnis
ciuitatibus et villis circūiacentibus: quo-
rū doctrinis et eruditionibus hee supersti-
tiose et noxie vanitates delerētur et in vil-
lis esset necessariū: maxime q̄a inter rusti-
cos viget talis error. Q̄ periculosa sit de-

monū inuocatio patet p̄ tale exemplū: qd̄
ponit Celsarius di. v. ca. iij. Cum plures
ex diuersis regionibus scolares in ciuita-
te Tholosa studerent in arte nigromā-
tie: iuuenes aliqui de sueuia atq̄ bauaria
stupenda quedam incredibilia a suo magi-
stro audientes. Strū nam vera essent pro-
bare volētes dixerūt illi. Nōmaḡ volumus
vt ea que nos doces oculotenus ostēdas:
quaten⁹ aliquē ex studio fructū capiam⁹.
Quos cū auerteret et nō acquiescerent eo
q̄ natio illa et gens sit mirabilis. Hora igitur
idonea illos in campum duxit: gladio
circa illos circulum fecit: monēs sub ter-
minatione mortis: vt infra se cohiberent
et ne rogātib⁹ aliqd̄ darent et ab offerenti-
bus aliqd̄ reciperent: p̄cepit illis: secedens
ab eis paululū demonēs carminibus suis
aduocauit. Nōd̄ a sunt illi in formis mil-
litū armatorū militie ludos circa iuuenes
exercentes. Nūc lapsum simulabant nunc
lanceas et enses cōtra eos extendebant oī-
bus modis satagentes: vt illos extra cir-
culū traherēt. Qui cū sic nihī proficerent
tunc in puellas speciosissimas se transfor-
mantes: choreas circa illos ducebant va-
rijs anfractib⁹ iuuenes inuitates. Ex quib⁹
vna forma ceteris p̄stantior vnum
ex scolarib⁹ elegit: ad quez q̄tens venisset
chorifando: toties anulū aureum ei porri-
gendo: ei intus suggerendo: et foris motu
corpis ad amorem suūz inflāmando. Que
cū p̄ multas vices acūtasset vict⁹ iuuenis
cōtra anulū digitū extra circulū porrexit.
Que illa mox p̄ eūdem digitū extrahens:
nūq̄ cōparuit. Lapta preda cōuētus mali-
gnantiū in turbinem resoluit: fit clamor et
strepitus discipulorū. Accurrit magi de ra-
ptu p̄lotij querunt oēs. Quib⁹ ille r̄ndit:
Ego sine cā sum: vos me coegistis: ego vo-
bis predixeram. Non eū amodo videbitis.
Ad quod illi. Nisi nobis illū restituas: in-
terficiemus te. Timens tandem vitam sci-
ens bauaros furiosos respondit. Ego tem-
ptaboli spes aliqua sit de illo. Vocansq̄
principem demoniorū: fidele suum ministe-
rium ad memoriā illi reuocans dixit di-
scipline eius multum esse derogandū: se-
q̄ a discipulis suis esse occidendū nisi tu

A uenis restitueretur. Cui diabolus. Crasti-
no consiliū propter te in tali loco celebrabo
Tu esto presens. Et si aliquo modo illum
per sententiā obtinere poteris gratū habe-
bo. Quid plura? ad imperiū principis cōsi-
liū malignantiū cogit: de violētia in disci-
puli facta a magistro cōquerit. Ab aduer-
sario rīdet. Dñe inq̄t nō illi feci iniuriam:
nā magistro suo inobediens fuit: legem cir-
culi nō custodiuit. In hūc modū illis con-
tendentibus: diabolus demonē quendam
sibi collateralē de sentētia interrogauit di-
cēs. Quid se tu semp̄ curialis fuisti cōtra
iusticiā nō psonā accipis. solue q̄stionē hu-
ius lit̄: rīdit ille. Ego iuuenē m̄gro suo re-
stituendū iudico. Ad hocq; ad aduersarium
conuersus dixit. Redde illuz: q̄a nimis im-
portunus eras. Ceteris sententiē ei assen-
sum p̄bentibus: ad mandatū iudicis eadez
hora scolaris ab inferis reducit: et magro
suo restituit. Consiliū soluit et ad discipu-
los reducta p̄cia maḡ letus reuertit. Lu-
ius vultus erat ita macer et pallidus: color
tā immutat̄: vt hora eadē a sepulchro vi-
deretur suscitatus. **B** Qui socijs apud inferos
uisa recitās q̄ deo cōtraria et execrabilis
foet illa disciplina magis exemplo q̄ ver-
bo offēdit. Et a loco recedēs in quodaz mo-
nasterio monachū se fecit. Valde q̄ pericu-
losum est illis etiā q̄ ex inuocatione demon-
nis nitunt̄ q̄erere thesaurum occultuz vt
ditenē. Sicut legit̄ de quodam qui diu stu-
duit qualiter diues fieri posset. Tādē di-
xit ip̄e. Ex quo al̄s nō possuz fieri diues di-
tabor p̄ diaboluz: et quesitū magum inter
tudeos et ch̄ianos: et nō iuenit. Cogitauit
ergo. Ego ip̄e expiar̄ si potero p̄ diabolū
fieri diues: iuit in viā quendam vmbrosaz
et saxosam dicens. Ubi es q̄ semper queris
decipere hoīes? Ego sum hic vt dem me ti-
bi. Prima vice nō venit: nec secūda: sed ter-
tia die venit et dixit. Quid petis. Qui rī-
dit: vt me diuitē facias. Cui diabolus. Pri-
mo adorabis me. Tūc ille incuruauit se et
adorauit illum. Et diabolus ludificauit il-
lū: q̄a tunc habuit ptātem in eū. Et fecit q̄
om̄es illi lapides videbant̄ ei esse aurū. Et
dixit ei Diabolus. Accipe satis de auro.
Tūc ille onerauit se de lapidibus. Luz ve-

nit domū: posuit lapides in quēdam locū:
et inceperat ardere: et cōbusta est domus et
quicquid in ea fuit: ita q̄ ip̄emet vix eua-
sit. Et dixit. Non curo: ibo ad locum vbi
plurimum aurum dimisi. Et accedens in-
uenit lapides: qui prius videbantur ei au-
rum purissimum. ¶ Secundi vocantur nig-
romantici: vt patet. xxvj. q. v. c. Nec mi-
rum. vbi dicitur. Nigromantici sunt quo-
rum precantationibus videntur resuscita-
ti mortui diuinare: et ad interrogata re-
spondere. Nigros enim grece: latine mor-
tuus mācos diuinatio vocatur. Ad quos
suscitandos cadaueri sanguis addit̄. Naz
amare sanguinē demones dicitur. Ideo-
q; quocūq; mō fit nigromantia cruor: aqua
miscetur: et a colore sanguinis facilius pro-
uocat̄. Contra quos Deutero. xviii. Non
sit in te qui a mortuis veritatem querat: q̄a
diabolus in specie mortuorū sepius appa-
ret. vt patet. i. Regum. xxviii. Ubi mulier
phitonissa ad instantiam Saul videbat̄ re-
suscitare Samuelem: vt regi ad interroga-
ta responderet. Sic nanq; legitur ibi. Di-
xit Saul seruis suis. Querite mihi mulie-
rem habentē phitonē: et vadā ad eaz et sci-
scitabor per illam. Et dixerunt serui eius
ad eum. Est mulier phitonē habens in en-
dor. Aditauit ergo habitū suuz vestitusq;
est alijs vestimentis: et abiit ip̄e et duo vi-
ri cum eo. Veneruntq; ad mulierem nocte
et ait illi. Diuina mihi in phitone et suscita
mihi quē dixerō tibi. Et ait mulier ad eū.
Ecce tu nosti quanta fecit Saul et quomo-
do eraserit magos et ariolos de terra. qua-
re ergo insidiaris anime mee vt occidar?
Et iurauit ei Saul in domino dicens. Vi-
uit dñs: quia non eueniet tibi. Super quo
dicit Aug. q̄ non fuit Samuel: sed diabo-
lus dicens. Quō poterat esse vt arte ma-
gica attraheret̄ vir a natiuitate sanctus
vita et operibus iustus. Item si samuel ve-
re apparuisset: non vtiq; vir iustus permi-
sisset se adorari: qui p̄dicauerat solū deum
verū adorādū. Item quō hō dei q̄ cū abra-
am in refrigerio erat diceret ad verum pe-
sistentie et dignum ardore gehenne. Cras
mecū eris. ¶ Dubitatur vtrū liceat ab ali-
quo moriente requirere q̄ reuelet sibi sta-

Preceptum primum

Etum suum. Respondet sanctus Thom. qua-
 dam conclusione quodlibeti sui. Cum pec-
 catū sit cōtra naturā (vt patz per Damas.
 lib. ij.) req̄rere impletiones naturalis de-
 siderij non est pctm̄. Hō eīn naturaliter sci-
 re desiderat. j. Metaphysice: nisi aliqua
 inordinatio iungatur. Nulla autē inordi-
 natio in hac acq̄sitiōe videtur si aliquis
 inquirat a moriente cognoscere statū eius
 post mortem: subiiciendo se diuino iudi-
 cio. An̄ nulla rō videtur quare debeat dici
 hoc esse peccatū: nisi forte ex dubitatione
 fidei de futuro statu quasi temptando inq̄-
 rat. ¶ Tertij vocant̄ phitones a phitone
 apolline. Dicuntur autē phitones ventri-
 loqui: qui habent in ventre demonē verba
 exterius p̄ferentem. De quo Leui. xx. Vir
 siue mulier in quibus phitonicus vel diui-
 nationis sp̄s fuerit morte moriat̄. Lapi-
 dib⁹ eū obruet omnis populus ⁊ sanguis
 eoz sit super eos. De his dr̄. xxvi. q. vii. c.
 Non obseruetis vbi dr̄. Qui autēz talious
 credunt aut ad domū eozū euntes: aut ad
 suas domos introducūt: sciāt se fidē ch̄ria
 nam ⁊ baptisimū preuaricasse: paganum ⁊
 apostatā: retro abeūtē ⁊ dei inimicuz: ⁊
 iram dei grauit̄ incurrere nisi digna pe-
 nitentia emendatus deo reconciliet̄. Hec
 ibi. Ande Petrus blefen. epistola. lxiii.
 Dū Saul phitonissam consuluit cuz filijs
 suis in montib⁹ gelboe merebat̄ interfici.
 Sic Dchozias qui ceciderat p̄ cancellos:
 dum vite diuturnitatē scrutat̄ vita ei⁹ taz
 q̄ tela succidit̄. ¶ Dubitat̄ vnde est q̄ ali-
 qñ verū dicūt: cum diabolus sit pater mē-
 daci⁹? R̄ndetur q̄ hoc venit propter mul-
 ta. Primo aut̄ superiori stute coacti sunt
 verū dicere: vt patet Actū. xvi. c. de illa
 ventriloqua q̄ clamauit post ap̄los. s. pau-
 lum ⁊ eius socios dicens. Isti hoies sunt
 serui dei excelsi: qui annunciant vobis sa-
 lutis viam. Ubi dicit magister in Scola-
 stica histo. Hoc factū est a sp̄sancto Sp̄-
 ritum phitonicuz vrgente vt verū diceret̄
 per eā. Secūdo fit vt finaliter decipiat de-
 mon qui intendit perditionē hominum ex
 huiusmodi suis responsis. Sic aliquando
 si dicit verum: intēdit tamen hoies assue-
 facere ad hoc q̄ ei credatur: vt in fine du-

cat hominem in illud quod est saluti homi-
 num contrariū. Ande Athanasius expo-
 nēs illud. Luce. iij. Increpauit illum. ob-
 mutesce. q̄uis inquit verum fatetur de-
 mon. compescebat tamen ch̄s eius sermo-
 nem ne simul cum veritate etiam suam in-
 quitatē pmulget vt nos assuefaciat. Ter-
 tio fit vt intelligat qualem fidem habeat
 vt patet Deutero. xii. vbi dicit̄. Si surre-
 xerit in medio tui propheta aut qui som-
 nium vidisse se dicat ⁊ predixerit signum
 atq̄ portentum ⁊ euenerit quod locutus
 est ⁊ dixerit tibi. Eamus ⁊ sequamur de-
 os alienos quos ignoras ⁊ seruiam⁹ eis.
 non audies verba prophete illius. Quia
 temptat vos dominus vt palam fiat vtruz
 diligatis eum an non? Quarto fit aliquā-
 do hoc a casu q̄ verum dicunt cum dia-
 bolus sit pater mendaci⁹: fingunt se scire
 quod nesciunt: vt habeant butirum caseū
 vel pecuniam. Ande quidam sacerdos vo-
 lens quandam vetulam cōfendere ne sui
 parochiani ei credant misit zonam suam
 ad eam: q̄a ex illis solebat diuinare. Que
 sola zona inspecta cum sacerdos esset im-
 pinguatus ipsa iudicabat sacerdotem esse
 impregnatū. ¶ Quarti vocantur arioli ⁊
 sunt qui in visceribus animalū sup̄ aras
 immolatorum diuinant: vt patet. xxvj. q.
 iij. cap. Igitur gen⁹. Contra quos Deu-
 tero. xviii. Quando ingressus fueris ter-
 ram: quam dominus de⁹ tuus datur⁹ est
 tibi: caue ne imitari velis abominationes
 illarum gentium. Nec inueniatur in te qui
 lustret filium suum aut filiam suaz ducēs
 per ignem: aut qui ariolos sciscitetur. scz
 querendo ab eis futura. ¶ Dubitat̄ vtruz
 demones sciant futura? Respondet Au-
 gustin⁹. ⁊ ponitur. xxvi. q. iiii. c. Sciendus
 q̄ sic: quia celeritate motus non soluz cur-
 sus quarumlibet rerum hominum vel fe-
 rarum: verum etiam volatus auium incō-
 parabiliter vincāt. Etia sunt pditi acumi-
 ne sensus. Etenī ex his duob⁹ multa que
 hoies mirant̄ sciūt. Scdo p̄pter longū tē-
 pus hnt̄ multā exp̄ientiā rex: quā p̄pter
 vite breuitatem hoies h̄re nō p̄nt. Tertio
 ipsi multa faciūt q̄ hominib⁹ predicere so-
 lēt sicut morbos ⁊ infirmitates. Ideo dr̄

15

11a

cit August. vbi supra. Accipiūt eīn potesta-
tem morbos immittere et ipsum aerem vi-
ciando morbidū reddere et peruersis ama-
torib⁹ terrenorū comodorū malefacta sua-
dere. De quorū moribus certi sunt q̄ sint
eis talia suadētib⁹ cōsenserū. hec Augusti.
Quarto ex signis rex p̄dicunt futura. Ad
q̄ ligna sensus hoīm venire non p̄nt. Sicut
medic⁹ signis p̄nunciat mortē: q̄ hui⁹ artis
ignar⁹ nō potest dicere. Quinto hoc facit
ex reuelatione dei et angelorū bonorū.
¶ Circa predicta subiūgā tria documēta.
Primo nigromantici diuini et arioli et c. si
aliquādo predicūt veritatē: tñ nullo mō fi-
des est eis adhibenda: qui vult deo tene-
re fidelitatē: q̄ diabolus mendax est et pa-
ter eius. Cuius exemplū patet in p̄ma ma-
tre nostra que decepta fuit: eo q̄ credidit
serpenti dicenti sibi. Nequaquā mouem-
ni: sed eritis sicut dii: scientes bonum et ma-
lum. Sed quanta pena ei subsecuta est leg-
ant in principio Genesis. De credulitate
p̄ime femine nostre mulieres obtinuerūt
adhuc vnā bucellā: q̄ cito credunt phito-
nissis. Audiant illi quid accidit Siluestro
ij. pape. Hic primo floriacē. cenobij mo-
nachus fuit: sed dimisso monasterio ho-
magiū diabolo fecit: vt sibi omnia ad nutū
succederēt. Quod diabolus p̄misit imple-
ri. Hic veniens in hispaniā causa discendi
intantum p̄fecit: q̄ sua doctrina maximis
viris placuit. Habuit in discipulos Otto-
nem imperatorē: Rupertū regē francie: q̄
cōposuit hāc sequentiā. Sancti spūs assit
nobis grā. Hic fuit primo ep̄us remensis.
Post rauēnas. tandē papa. Et tunc q̄siuit
a diabolo q̄diu viuere deberet i papatu.
Rēdit q̄diu non celebraret in hierusalem.
Sauifus autē valde sperans se longe esse a
fine: sicut lōge esse a voluntate pegrinatio-
nis in hierl̄m ultra mare. Et cum in q̄dra-
gesima in ecclia que d̄r hierl̄m: in latera-
no celebraret strepitus demonū sensit: sibi
mortē adesse suspirās ingemuit. Licet sce-
leratissimus esset: tñ de misericōdia dei nō de-
sperans: reuelando corā hoīb⁹ peccatorū
suū: et mēbra oīa q̄bus diabolo obsequium
p̄stiterat iussit abscidi. Et deinde truncum
mortuū sup bigam ponī iussit: vt vbiq̄q̄

afalia eī ducerēt et susterēt sibi sepeliretur.
¶ Qd et factū est: sepultusq̄ est in lateranensi
ecclesia. Et i signū misericordie cōsecute se-
pulchri ipsi⁹ tam ex tumultu ossiū q̄ ex su-
dore: p̄lagiū est morturi pape: sicut in eo-
dem sepulchro est litteris exarati. Taliter
etiam decepit iudeos. vt idem Martinus
dicit tēpore Theodosij secundi iunioris.
Quib⁹ apparuit in specie moysi in cripta.
et p̄misit eos velle ducere p̄ mare rubrum
siccō pede. Et plurimi submersi sunt: et qui
euaserunt ad fidem sunt reuersi. Aliud ex-
emplum patet de quodam scriptore nigro-
manto: cui demon apparens p̄misit q̄
foret rex anglie: et q̄ cū tanta multitudine
duceretur in medio regni anglie sicut vn-
q̄ et vardū filiū hēinrici viderat equita-
re. Sic p̄ demonē in angliam ductus est:
vt sibi videbatur euz multitudine magna.
Et finaliter a diabolo dimissus: et a proce-
rib⁹ anglie suspensus est. Dicit etiam Eu-
sebius in cronica: q̄ anno ab v̄be condita.
cccc. lxiij. pyrrius rex epirotarū volēs pu-
gnare cōtra romanos delphicū apollinis
adiit q̄ dedit ei r̄sum ambiguum dicens.
Dico te pyrre romanos vincere posse. Qui
aggressus romanos perdidit prelium ex
amphibologia deceptus. Nā talis proposi-
tio verificari pōt siue infinitiuis constru-
atur cū accusatiuo sequente vel preceden-
te. vt dicendo. Dico romanos posse vin-
cere te: et econuerso. dico te posse vincere
romanos. Tale etiam exēplum legitur de
quodam conuerso: qui superbie spiritu in-
flatus dignitatem secularem quam attin-
gere non potuit male cupiuit. Nam diabo-
lus deceptoris suis verbis euz aggressus
taliter dixit. Disce fortiter quoniam vera-
citer in tali loco episcopus eris. Qui mo-
dicum prout laico possibile erat discēs de
monasterio apostatauit et c. Simile exem-
plum legitur in Vitaspatorum: q̄ quidam
monachus vite probate fuit in heremo.
Cui diabolus apparuit in specie boni an-
geli: dicens q̄ p̄ multitudine laborū suo-
rum excederet omnes alios in heremo cō-
stitutos. Unde post multiplicem reuela-
tionem sibi factam: quam semper veram
repperit: ex quo ipsum angelum lucis cre-

Preceptum primum

Edidit demū ostēdit sibi pplm chriānū cū fi-
dei pncipib⁹: apłs ⁊ martyrib⁹ tenebrosuz
ac terrū ⁊ multiplici deformatū locū habē-
tem. Sed ecōtra locū iudeoz ⁊ plebe sibi
ostēdit lumine choruscantē ⁊ i summo gau-
dio exultantē suadēs sibi vt si vellet ipsoꝝ
gaudio particeps fieri: q se pmitteret cir-
cūcidi: qd ⁊ fecit: ⁊ sic dānat⁹ est. ¶ Secū-
dum documentum. Qui vult vitare eter-
nam damnationē debet fugere oēm diui-
nationem: vt pbat Deutero. xviii. Qñ in-
gressus fueris terrā: quā dñs de⁹ tuus da-
turus est tibi: caue ne imiteris abhominā-
tionem gentiuz illarum nec inueniaꝝ in te
qui lustret filiū suū aut filiā ducens p ignē
aut qui ariolos sciscitetur ⁊ obseruet som-
nia aut auguria: nec sit maleficus nec incā-
tator nec phitones consulat nec diuinos
nec querat a mortuis veritatem. Dia hec
abominabitur: ppter hmōi scelera delebit
te in introitu tuo. hec ibi Leui. xix. ibidē m.
Non declinetis ad magos nec ab ariolis
aliqd sciscitemini vt polluamī p eos: ⁊ Le-
uitici. xx. Anīa q declinauerit ad magos ⁊
ariolos ⁊ fornicata fuerit cum eis ponā fa-
ciē meā cōtra eā: ⁊ interficiā illā de medio
populi sui. Ibidem. Vir siue mulier in qui-
bus fuerit phitonē spūs vel diuinatiōis
morte moriā ⁊. Qualiter istud pctm est
punitū pz. iiii. Re. i. in ochozia rege israel
cui mandauit Helias. Nūquid nō est deus
israel: vt eat⁹ ad cōsulendū beelzebub deū
accarō. Quāobrem hec dicit dñs de⁹. De
lectulo sup quē ascendisti non descēdes: sꝫ
morte morieris. Sic etiā saul mortuus est
ppter iniq̄tates suas: q preuaricat⁹ est pre-
ceptum dñi: vtz. i. Reg. zc. ¶ Tertiu docu-
mentū. Dis diuinatio qltercunq; exercea-
tur merito ab ecclesia reprobā. Probatur
Si pctm est occultum eis debet imponi pe-
nitentia. xl. diez: vtz extra de sortilegijs.
c. in tabulis vñ in codicib⁹. Si aut peccatū
est notoriū eucharistia ei denegē: vt pz
de conse. di. ii. c. p dilectiōe. Si aut est cle-
ricus est deponendus ⁊ in monasterio de-
trudendus. vtz. xv. q. iiii. ca. Non oportet
sacris officijs deditos vel clericos magos
aut incantatores existere aut facere phila-
cteria q aiaz suaz vinculo comprobantur.

hos aut qui talibus rebus vtūtur proijci
ab ecclesia iussimus. Et ibidem capitulo. **S**
Si quis epus aut pbyter diaconus vel q-
buslibet ordinibus clericoz aut aruspices
aut incantatores aut ariolos aut aruspices
aut gures vel sortilegos vñ qui pfitent artem
magicam aut aliquos eoz similia exercen-
tes cōsuluisse fuerit deprehensus ab hono-
re dignitatis sue suspensus monasterij cu-
ram excipiet. Ibiq; penitentie ppetue de-
ditus scelus admissum sacrilegij absoluat.
Et ibidem. c. aliquanti si predictam penam
sufferre noluerit est excommunicandus. vt
patet ibidem in. c. Si quis cleric⁹ aut mo-
nachus vel secularis diuinationes vel au-
guria crediderit obseruanda vel sortes q̄s
mentiūtur esse sanctorz quibuscunq; puta-
uerint intimandas cum his qui eis cre-
diderint ab ecclesie cōmunionē pellantur.
Ibidem. Quod si serui sunt: verberib⁹ ca-
stigentur. si liberi macerentur. vtz. xxv. q.
iij. c. cōtra idoloꝝ. Etiam tales infames
sunt: vt patet. ij. q. viij. quisquis. Non ipsi
sed etiā qui ad eos concurrūt nullaten⁹ ad
accusationē admittant. Scdm leges capi-
te plecti debent. Ad limen etiam alterius
accedere non debent alias concremant ⁊
bona eoz omnia publicant ⁊ diuinatoꝝ gla-
dio vltore feriri debet. L. de maleficijs. l.
nemo. Ubi sic dicit. Nemo aruspicem con-
sulat aut mathematicū: nemo ariolum: au-
gurē ⁊ narū praua confessione cōticeat.
Chaldei ⁊ magi ⁊ ceteri quos maleficos
ob facinorū magnitudinem vulgus appel-
lat nec ad hanc partē aliqd moliantur. Si
leat omnibus ppetuo diuinādi curiositas.
Et em supplicium capitis feriet gladio vl-
tore pstratus quicunq; iussis nostris obe-
quium denegauerit. Et. l. culpa. Ubi sic.
Culpa similis est tam prohibita discere q̄
docere.

¶ Non adorabis deos alienos.

Quinti vocantur malefici qui peccāt
⁊ faciunt contra illud preceptum.
Et sunt illi qui per inuocationem fa-
ciunt apparere demones in aliqua effigie
visibili ad dādum responsa. De qb⁹. xxvj.
q. v. ca. Nec mirū. Ubi dicitur. Magi sunt
qui vulgo malefici ob facinorum magnitu-

Et dñem nuncupant: et allegat ibidem decretum Augustini in libro de ciuitate dei dicentis. Nec mirum de magorum prestigijs quorum intantum prodigere maleficorum artes: ut etiam moysi in illis signis resisterent: vertentes virgas in dracones aquam in sanguinem: et infra. Nec magi nec angeli mali: quibus ministris illa operabantur fuerunt creatores diuonum. Insunt enim rebus corporeis per omnia elementa quedam occulte seminarie rationes quibus cum data fuerit oportunitas temporis prumpant in species debitas suis modis et finibus. Et sicut non dicitur angelus qui ista faciunt animalium creatores: sic nec agricolae segetum vel quorumcumque in terra gignentium creatores dicendi sunt: quos quis nouerint prebere quasdam visibiles oportunitates et causas ut illa nascantur. Hec ibi. Poterant etiam demones virgas a magis pietas per motum localem imperceptibiliter sensui humano tollere et loco eorum serpentes alium de portare. Videmus enim quod aliqui mimi per subtilitatem manuum et localem motum aliqua sic transmutant: quod homines non percipiunt. Multo fortius demones quorum subtilitas et celeritas maior est. Quod autem malefici et incantatores possunt veraciter homines ledere in anima et in rebus et in corpore: Respondent doctores: quod malefici omnibus istis modis possunt precreare lesiones in hominibus et in corporibus rebus cooperante demone: in quibus ipse demon potest homini nocere. Non autem malefici faciunt ista propria actioe: sed talia fiunt per demones. Primum in corporum mutatione: et hoc secundum apparentiam et non secundum existentiam. Cuius exemplum ponit beatus Augustinus libro de ciuitate dei. c. xvij. et ponit. xxvj. q. v. ca. Nec mirum dicens. Legit etiam in gentium libris: quod quedam maga per artes suas socios Ulixis mutauit in bestias. Legit etiam quod de sacrificio quod archades deo suo Baccho imolabant: ex quo quocumque sumerent in bestiarum formas couerterent. Et eandem historiam quam hic tangit Augustinus. recitat etiam Boetius libro. iij. metro. iij. de consolacione dicens. Uela Phariis ducis. Et vagas pelago rates cures appulit insule: pulchra qua residens dea Solis edita semine miscet hospitibus nouis facta carmine pocula. Quos ut in

varios modos vertit herbi potens manus hunc apri facies tegit. Ille marmaricus leo dente crescit et unguibus. Hic lupus nup additus flere dum parat ululat et c. vult dicere: quod cum Ulixes qui narius dicebatur rediens de obsidione troianorum veniret per mare cogente vento in quandam insulam in qua morabatur quedam dea nomine Circe: et dicebatur filia solis propter pulchritudinem: hec fuit perita in arte malefica: ita quod ex diuersis herbis comiscuit quoddam poculum: et dedit hospitibus. scilicet socijs Ulixis: qui mox fuerunt mutati in figuras diuersorum animalium. Isti videbatur quod fuit aper in facie. Illi quod leo marmaricus. id est de india hic lupus dum voluit flere de sua mutatione incepit ululare et c. Dicit tamen ibidem Boetius. Quamuis ipsi exterius videbantur mutati. Interius tamen et in mente mansit ratio et cognitio. Dicit Augustinus ubi supra. Quod cum ipse esset in italia audiebat de quibusdam mulieribus: et in illa regione et in illis artibus imbutis que dare viatoribus in caseo solebant: quod in iumenta ilico verterentur et necessaria que quod portarent postquam opera profecerunt iterum ad seipsum redirent: nec tamen in eis fieri mentem bestialem: sed rationalem seruari sicut dicit Apuleius in libris quos asini aurei titulo inscribit. Similem historiam recitat magister in speculo historico. libro. xvij. c. xvij. Egyptius quidam cum amore vesano aliene uxoris arderet nec ad effectum concupiscentie peruenire posset: eo quod ille virginittatis sue coniugem nimis amaret: malefici peccatus est: ut aut ab eo amari se faceret: aut a marito proprio repudiaret: quod multis illectus muneribus solito sue artis ingenio fecit eam equam videri: itaque vir eius turbatus quod equam in suo lectulo videret iacentem: ingemiscens flebat adductis presbyteris quid illa pateretur: concquerit nec sic quidem calamitatis causam agnouit. Illigatam ergo in moxem iumentum in desertum deduxit ad quendam qui Nabacharius dicebatur. Ad cuius cellulas veniens: monachi arguebant cum quid cum equa in monasterio vellet facere. Uxor inquit mea fuit: sed iam tertius dies quod conuerfa est in equam. Quod cum sancto Nabachario retulisset. Nos inquit equi estis et

Preceptum primum

Equorum oculos habetis. Illa nāq; multi-
er est: nec in illa natura transmutata vide-
tur: nisi in eorū oculis qui p̄stigiū vanitate
falluntur. **A**hor aquam benedictā ei infun-
dens: et ofone completa subito eam femi-
nam videri fecit: et cum viro in domum eā
reverti iussit. **I**sto mō etiā delusi fuerunt
socij Diomedis: sicut dicit Augusti, vbi su-
pra: q̄ conuersi fuerunt in aues. **I**deo dicit
ibidem: q̄ demones si aliquid tale faciunt
aut eorum fit ministerio: permittente deo
nihil de rebus creant: sed specietenus res
iplas a deo creatas immutant: vt videan-
tur quod non sint. **E**t subdit. Non solum
animū: sed nec corpus quidem vlla ratio-
ne crediderim demonum vel potestate in
membra vel in lintamenta bestialia veraci-
ter posse conuerti. **H**ec ille. Possunt etiaz
demones deludere sensus hominum a ra-
tione obiecti. Nam alia et alia situatiōe vi-
det̄ obiectū alterius coloris et alterius si-
cut patet in collo columbe. Sicut collū ali-
ter et aliter vertit: aliū et aliū colorē p̄ten-
dit: sic etiaz demones p̄nt deludere sensus
hoim: vertēdo rem ad aliū et aliū sitū: et sic
apparet nūc rubea et nūc alba. **S**c̄do rōne
medij. **V**idemus em̄ q̄ remus vel alius ba-
culus in aqua videt̄ fract⁹: qui tñ in se in-
teger est. **S**ol i suo ortu rōne vaporū se in-
terponentium: in medio quāq; videt̄ rube⁹
et quāq; maior: sic res aliter et aliter appa-
ret rōne medij: sed diabolus potest varia-
re mediū: ergo potest facere rez apparere
varijs modis. **T**ertio ratione organi: nam
modica immutatio in sensu ludificat sen-
sum: vt appareat sibi qd̄ non est vel quali-
ter nō est: sicut patet in freneticis: q̄ p̄pter
ascensum fumositatū ad cerebrum vident
mira q̄ nō sunt. **I**dē patz in dormientibus:
sed demones p̄nt mutare organa sensuuz:
sicut fit in somnis. **S**ic poterunt hoies il-
ludere: q̄ sibiipsis et alijs aues vel lupi vi-
deant̄. **S**ed tūc querit̄. Si illa mēbra et
lineamenta humana in sua proprietate re-
manent immutata: quō sibiipsis et alijs vi-
dent̄ in forma auiū et asinorū? **R**espondet
Aug. vbi s̄. ca. xviii. q̄ h̄mōi hoim corpora
iacent alicubi longe ab hoim cōuersatione
sopitis sensibus p̄ demones occultata. **I**n

qua occultatiōe et sensuū oppressiōe vidē-
tur sibi sic mutati esse: et onera portare si-
cut in somnis talia somniantib⁹ continge-
re solet. **Q**uō aut̄ in illa effigie bestiarum et
onerū portatione alijs videant̄ imaginat̄
q̄ demones talium bestiarū fantasmata for-
mant: et forte assumūt: et in illa bestiarum
forma onera illa si vera sunt corpora portāt
vt illudat̄ sic hominib⁹. **N**ā qd̄a noie **P**re-
stantius p̄ri suo contigisse indicabit: vt ve-
nenum illud per caseum in domo sua sume-
ret et iaceret in lecto suo dormiens: qui ta-
men nullo mō poterat excitari. **P**ost ali-
quos aut̄ dies eū velut euigilasse dicebat:
et quasi somnia narrasse q̄ passus est et ca-
ballū se factū et cetera. **D**e socijs aut̄ Dio-
medis in aues cōuersis. **I**maginat̄ Aug.
q̄ a demonib⁹ intercepti fuerūt: qui p̄ illis
aues ex alijs locis occulte p̄duxerunt. **E**t
sic repente p̄ illis socijs supposite cōuerse
fuisse credunt̄. **H**ec ille. **S**c̄do demones
p̄nt hoies ledere in corpe suo q̄ ad infirmi-
tatē et sanitatē ex dei p̄missione. **E**xēplū p̄z
in Job. ca. ij. d̄r ibi. **E**gressus est sathan a
facie dñi: et percussit Job vlcere pessimo: a
planta pedis vsq; ad verticem capitis. **D**e
hoc. xxvj. q. iij. c. sciendū. **D**icit Aug. **A**c-
cipiūt em̄ ptates demones morbos imitte-
re: et ipm aerē victando morbiduz reddere
et p̄uersis amatorib⁹ terrenorū cōmodorū
mala facta suadere: de quib⁹ moribus certū
sunt: q̄ sint eis talia suadetibus cōsensuri.
hec ille. **I**dē Aug. refert lib. iij. de ciui.
dei. ca. xxvj. de tito latino rustico romano
patrefamilias: cui dictū est in somnis in se-
natū nūciare: vt ludi scenici instaurarent̄.
Qui cū postero die iussa facere nō esset au-
sus: secūda nocte seueri⁹ iperatū ē et ami-
sit filium qz nō fecit. **T**ertia nocte dictū est
cū etiā nō auderet: incidit in morbū acrem
et horribilē. **T**itus vero ex amicorū senten-
tia ad magistratus rem detulit atq; in lecti-
ca allatus est in senatū: expositoq; somno
et recepta valitudiae pedib⁹ suis san⁹ ab-
scessit: tanto stupefact⁹ senatus miraculo
quadruplicata pecunia ludos censuit istau-
rari. **Q**uis nō videat qui sanum sapiat sub-
ditos hoies malignis demonib⁹: a quorūz
dñatiōe nō liberat nisi gr̄a ch̄ri. **H**ec Aug.

Hoc idē pōt facere maleficus virtute ⁊ arte demonis: sic qm̄ malefic⁹ facit imagines cereā vel terreā quicquid molesti infertur tali imagini p̄ maleficū: vel alia lesura q̄cunq; imagini inferunt ⁊ realiter vel vūbiliter demon ipm̄ eodem mō ledit dei permissone si re⁹ demeruit. Ideo dicit Petr⁹ blefen. ad qndā amicū suū epla. lxj. Suggestione inquit diaboli quedam mulieres terreas siue luteas formant imagines: vt sic hostes vel amalos torqueant vel incendāt. Juxta illud x̄gilianum. scimus vt hic durefcit ⁊ hoc in cera liq̄fcit. hec ille. Sed tūc dubitat an licitū sit talia maleficia tollere. R̄ndet aut talia p̄fit tolli sine superstitione. s. p̄ exorcismoz aut p̄ orōnem vel intercessionē sanctorū: vel s̄i mō: sic licitum est amoueri: ⁊ sic legit̄. xxiiij. q. j. si p̄ sortiaras atq; maleficas occulto: sed nūc̄ in iusto iudicio dei p̄mittente ⁊ diabolo preparante cōcubit⁹ nō sequitur. Hortandi sunt quib⁹ ista eueniūt: vt corde contrito ⁊ spū humiliato deo ⁊ sacerdotib⁹ de oib⁹ pctis suis purā p̄fessionē faciāt ⁊ p̄ exorcismos ⁊ p̄ cetera ecclesiastice medicine munera: **M**inister ecclesie tales quantum annuerit dñs: qui abimelech ac domum eius abrae orationibus sanauit. Si aut non p̄nt tolli nisi p̄ motū supstitutionis vel p̄ noua opera maleficior: sic etiā illicitū est s̄m apostol. Nō sunt faciēda mala: vt inde eueniāt bona. **D**ubitat vtrū aliq̄ veritas subsistat i his que de mōte veneris dicūtur: vbi cum pulcherrimis feminis dicunt̄ q̄daz frui luxuria ⁊ voluptate ad placitū: R̄ndet v̄il helm⁹ in lib. de vniuerso. q̄ totū fictitium est: ⁊ demones sic hoies illudunt: vt in veritate eis fieri videatur: q̄d t̄m̄ in apparentia fit. **N**ū refert q̄ quidam miles se sic putabat frui quadam femina luxuriose. Qui euigilans repperit se in luto: realiter amplecti quoddam cadaver mortue bestie. **S**ecūdo q̄rit vñ est q̄ malefici instrumēta siue malicie p̄ sacra ecclesie vel alia diuina tangi pcurant: vt filū trahendo per sacru crisma quo amantes vel amare volentes se colligent vel imaginē cereā sub pala altaris ad tēpus ponēdo ⁊ sic de alijs: **R**espondeť q̄ hoc fit demonis instinctu tri-

plici de causa. **P**rimo vt non soluz peccent p̄ infidelitatē: sed etiā sacrilegi sint diuina quantū in eis est p̄taminando. **S**ecūdo vt sic creatorem suū plus offendant. Sic grauius peccāt illi: q̄ clauū illū fabricant cum quo oculi furū eruuntur: infra primā missam in nocte ch̄i: q̄ sic nō solum peccant illi per infidelitatē: sed etiā frangūt festa sacratissima. **T**ertio vt sub specie boni apparentis plures simplices facilius decipiant q̄ tantū diuinis reb⁹ ⁊ orōnibus a deo putant esse talia maleficia. **T**ertio demones nocēt in tp̄alib⁹ deo p̄mittēte. **L**uius exm̄ patet in Job. j. c. vbi d̄r. Ignis dei cecidit de celo tactas oues puerosq; cōsumpsit ⁊ ego sol⁹ effugi vt nunciare tibi. **A**d huc eo loquēte venit alius nūcius ⁊ dixit. **C**aldei fecerūt tres turmas ⁊ inuaserunt camelos ⁊ tulerūt eos. **S**equit̄. **E**cce alit̄ intrauit ⁊ dixit. **F**ilijs ⁊ filiab⁹ tuis vesce tibus. **D**omo fratris tui p̄mogeniti. repente ventus vehemēs irruit a regione deserti: ⁊ pcussit quatuor angulos dom⁹ ⁊ corruens oppressit liberos tuos. **E**adēmpotestatem habēt malefici virtute demonum. **N**on em̄ faciūt ista virtute pp̄ria: sed talia faciūt p̄ demones. verbi gr̄a. **S**coba quas malefica intingit in aqua vt pluat non causat pluuiā: sed demon talibus visis (si de⁹ pmiserit) p̄tatem habet in aerē in igne ⁊ in ventos in tonitrua. **M**aga quidem signuz dat p̄ scobam: sed demon illud pcurat: vt pluat. **D**icit magi⁹ **J**ohānes cleincock super illud **M**at. ix. **I**mperabat ventis. **E**ludiui inquit quosdam referētes se nouisse i norwegia quandā phitonissam vendentē ventos in vno panno tres nodos h̄ntes. **S**i prim⁹ nodus ap̄tebat fuit v̄etus placidus. **S**c̄ds fortior. **S**i tertius tempestas. **E**t possibile est vt ait qm̄ qui voluit vt mali spūs essent in aere: pmisit etiam vt talia facerent. **N**ū **J**si. viij. li. ethi. ca. ix. dicens ex verbis **V**irgilij de quadam maga dī. hec se carminibus promittit soluere mentes. **Q**ui vult ast alijs duras immittere curas. **E**istere aquā fluuijs ⁊ vertere sidera retro. **S**ub pedib⁹ terrā ⁊ descēdere montibus ornos. **L**egit̄ de eodez **v**irgilio in v̄tasp̄hoz. q̄ fuit q̄dā nigromantic⁹ q̄ in pot

Preceptum primum

Eta neapolis campante dicit fecisse muscam
ene: q̄ omnes muscas ab vrbe expellebat
Ibidē. Cū neapolis letali peste sanguisu-
gaz vexaret liberata est a Virgilio cū san-
guisuga aurea piecta in puteū. Qua post
multoz annoz curricula extracta et puteo
purgato innūerabilis exercitus sanguisu-
gaz aquas ciuitatis inuasit. Nec pilus po-
tuit peltis sedari q̄ illa sanguisuga aurea
in pfundo eiusdem putei mitteretur. Hec
ibidem. Sicut ille hoib⁹ p̄fuit arte magica
ita alij nocent in bonis t̄palib⁹. ¶ Dubita-
tur vtrū per sacra verba licet p̄tra gradies
seu tēpestates p̄cedere? Respondez q̄ sic.
Certum est em̄ q̄ demones grandines ful-
mina et tempestates: deo permittente pro-
curare possunt. Unde licite demonum ver-
sutijs resistitur cū aliquis resistere potest.
Hanc em̄ ob causam vniuersaliter vel cō-
muniter in ecclesia campane cōtra auram
pulsant: vt per tubas deo consecrates de-
mones recedant a suis maleficijs cum etiā
populus excitatus deum contra tempesta-
tes inuocat. Et ob hāc causam cum eucha-
ristie sacramento et sacris verbis ad aurā
sedandam proceditur: ex antiquissima con-
suetudine ecclesiaz in germania. His con-
cordare videntur ciuilia iura. L. de male-
ficijs. vbi dicitur q̄ qui faciūt illud id est im-
pedientes illud ne labores hominum: ven-
torū grandinis lapidatione sternant: non
pena s̄ premio digni sunt. ¶ Dubitať vtrū
liceat demonem adiurare? R̄ndet sanctus
Thomas sc̄da sede. q̄ demones possum⁹
adiurare per virtutes dñi n̄i Jesu ch̄i: et
tanquā inimicos repellere: ne nobis noce-
ant sp̄ualiter et corporaliter fm̄ pt̄atem da-
tam nobis a ch̄so. Lu. x. Dedit iquit vobis
pt̄atem calcandi sup serpentes et scorpio-
nes et sup oēm pt̄atem inimici: et nihil no-
cebit vobis. Verū tamen in hoc nolite gau-
dere: q̄a sp̄s vobis subijciunt r̄c. Non est
tñ licitū adiurare ad aliquid disc̄dum ab
eis vel obtinendum per eos. Quia h̄ perti-
net ad societatem aliquā cum eis habendā
p̄pter q̄d Ch̄y s̄. sup Math. c. j. dicit. Sa-
lutiferū nobis dogma dat̄ ne credam⁹ eis
quantūcūq̄ nobis denūciāt veritatē: nisi
forte ex speciali instinctu vel reuelatione

diuina. Nā aliqui sancti ad aliq̄s effectus
demonibus vtēbant. sicut legit̄ de sc̄to Ja-
cobo ap̄lo q̄ p̄ demones hermogenem fe-
cit ad se duci. ¶ Quarto demones nocēt
hoib⁹ in fama. vt p̄tz in eplā beati Cyril-
li ad Augustinum de miraculis beati Hie-
ronymi. q̄ diabolus se trāformauit in for-
mam sancti episcopi Siluani. Qui demō
primo feminā nobilem in nocte in lecto p̄-
uocare cepit ad luxuriā: et hoc verbis et fa-
ctis. Que cum clamaret demon in specie
ep̄i sancti: se sub lecto femine abscondit: vbi
requisit⁹ et inuent⁹ mentit⁹ est se esse ep̄m
siluanum. In crastino disparente diabolo
vir sanct⁹ diffamatus est grauissime. Tan-
dem circa sepulchrū Hieronymi in bethle-
em virtute sancti Hieronymi ab infamia
purgat⁹ est. Sic etiā malefici possunt deo
permittēte: imo possunt hoīem ducere in-
fra spaciū vni⁹ hore a triginta miliaribus
eo inuito. Sed vtrū hoc verū sit? Respon-
det Guilhelmus q̄ sic: quia sicut bonus an-
gelus in cyncinno capitis duxit Abacuck
de tudea in chaldeā per centum vietas: sic
etiam pōt spiritus malignus. Qu autē ma-
leficiati aliqui amore mulier. capti dicunt
se non posse p̄tinere: q̄n oportet eos curre-
re ad amasias. Verū est in pte: et in parte
falsum est. Nam si vellent gratiā dei inuo-
care et facere q̄d in se est: vt reuerterē de
peccatis: de⁹ eis illa peccata dimitteret et
gratiā infundendi robur resistendi demo-
ni tribueret: et sic eos ad peccandum nemo
cogere posset vel mouere localiter. Igitur
nō est mirum si in potestate demonis sunt
positi: si eorum dñs sc̄z diabolus eis domi-
natur: et eos trahit ad libitum. Exēplū pa-
tet in nauī pdito gubernaculo: que ad libi-
tum proijcitur. Dubitať. An est aut q̄s fa-
cit illos strepitus qui quandoq̄ audiūtur
in domib⁹ vbi proijciūtur lapides vel con-
mittant impulsatiōes: Respondeť fm̄ Guil-
helmū et Cassianū in collationib⁹ patruz:
q̄ ista vt frequēter fiūt opere demonū: qui
plus nocere hominib⁹ pro tunc nō possunt
q̄ sunt ligati diuina virtute. Aliquādo eti-
am fiūt per studiū malignoz hominū: qui
domos volūt euacuari hominibus vel lu-
crari temporalia sub titulo false apparitio

A nis animarum: vel fiunt per bonos et lascivos socios qui insequuntur ancillas aut dominas sub specie animarum. Vel fieri possunt ex curiositate hominum volentium terrere christiana nos ex ioco. Anime enim dante non possunt talia facere: quia non legunt eis admissum. Anime autem que sunt in purgatorio sunt in charitate: ergo eis talia trifactoria et inutilia non conveniunt. Sed cum decidissent anime de purgatorio: forte tunc tales anime utilia et salubria opera facerent et se ostenderent ut sic a vivis suffragia peterent: sicut beatus Gregorius ponit exemplum in. iiii. dialo. Ergo non est dubium: quin demones ut frequenter tales iniquitates faciant. Nam legitur in Chronica Hermanni Anno domini. d. ccc. lv. In civitate maguntina maligni spiritus ad ostia domorum currebant: qui malleis pulsando et aliquando lapidibus hostes excitando plurimas domos incenderunt. Quinto noncent hominibus in usu rationis: sicut patet in obsessis. Hec ars sicut magica est valde periculosa. Primo quia est a demonibus inventa. sicut dicit Augustinus. lib. xi. de civi. dei c. vi. Neque enim potuit nisi primum ipsis doctis disci: quid quisque illorum appetat: quid exhorreat: quo inuitetur nomine: quo cogatur. Unde magice artes eorumque artifices extiterunt. Hec Augustinus. xxvi. q. ii. qui sine salvatore. Ubi dicitur. Hec vanitas magicarum artium ex traditione malorum angelorum in toto terrarum orbe plurimis seculis valuit. Hec ibi. Ex hoc patet quod ars magica non est ars proprie: sed deceptio demonis. Neque per modum artis traditur potest: quia talis invocatio fit per diversa ad placitum signata: nullam veritatem seu virtutem super demones habentia. Unde Augustinus. de civi. dei. xxj. dicit quod demones allicuntur per creaturas que non ipse sed deus condidit. Hec ille. Idem Augustinus. xxj. de civi. dei. c. xliij. Zoroastes demonum instinctu dicitur primus invenisse artes magicas dicens. Nam ipse solus quando natus est fertur risisse. Hec ei boni aliquid monstrorosis ille portendit. Nam magicarum artium fuisse prohibetur inuentione. Hec ille. Dubitatur cur plus mulieres et vetule se occupant in maleficiis quam viri? Respondetur quod mulieres citius credunt diabolo quam viri: et

facilius possunt decipi quam viri a diabolo. Secundo: quia minus viget ratio et intelligentia: hinc est quod ipse magis sunt superstitionibus illaqueate. Ideoque maligna suggestione cogitatum est a diabolo: quod quedam verba maximam sanitatem pretendunt commiseri solent et obsecrationes et auditu stupeda: sicut per incarnationem domini: per passionem eiusdem: per viscera misericordie dei: per sanguinem: per sudorem: per quinque vulnera: aut per appositionem euangelij Johannis. s. In principio erat verbum. Tunc circa ieiunia et orones que fiunt cum quibusdam prece noster et Ave maria gratia plena: que omnia fiunt ut latens venenum magis pallietur. Et ex hoc diuinitates et malefici se volunt excusare dicentes: quod ibi sunt verba sanctissima que diabolus utique sperneret: et ergo diabolicum non est. Ecce fraudem et dolus diaboli qui primos decepit parentes dicens. Nequaquam moriemini: sed eritis sicut dii. Sic hic. Nequaquam est malum: cum tot verba sancta proferantur. Et hoc magnam nequam est: sic nomen domini inuanum polluto ore et maledicto tractare. Viri ergo qui pre ceteris sunt et debent esse prestantiores: talibus maleficiis fidem non adhibeant. Secundo est periculosa: quia est contra legem diuinam: ut patet Deutero. xvij. Quando ingressus fueris terram: quam dominus deus tuus daturus est tibi: caue ne imiteris abominationes gentium illarum: nec inuenias in te qui iustret filium aut filiam suam ducens per ignem. Sequitur ibidem. Nec sit maleficus nec incantator. Sequitur. Hec omnia abominatur dominus: et propter hominum scelera delebit eos in introitu terre. Ideo multa mala induxit dominus super filios israel: eo quod inuoluntati erant illis artibus. ut patet. ij. Paralip. xxvij. ubi dicitur. quod rex manasses observabat somnia: et sectabatur auguria: maleficis artibus inserviebat: et habebat secum magos et incantatores etc. Sequitur infra. Idcirco induxit super eos principes et exercitus regis assyriorum ceperunt manassen et vinculum cathenis atque compedibus duxerunt cum in babilonem. Hec ibi. Ex hoc patet quod coitates debent esse sollicitae ad hanc pestem mortiferam et deo odibilem extirpan

Preceptum primum

Edam: ne deus totam cōitatem plagaret: q̄ non vult eam dimittere impunitā. fm illud Malach. iij. Accedam ad vos in iudicio: et ero testis velox maleficis et adulteris et per iuris etc. Sed cur deus sic per eos hoies permittit decipi? Respondetur fm Aug. lib. de ciui. dei. et ponit. xxvj. q. v. c. Hec mirum. vbi dicit Aug. His portētis per demonū fallaciā illudēt curiositas hūana quādo illud imprudēter appetūt scire: quō nulla eis ratione competit. Hec p̄tās ideo datur im-
Sūdis spiritib⁹ vt puerfos sibi aptēt et pra uos homines seducāt illos. s. qui spernunt veritatē et credunt mendacio: et iuxta pauli sententia: sanam doctrinam non ferunt sed ad sua desideria coaceruant sibi magistros et prurientes auribus. Et a veritate quādam auditū auertūt: ad fabulas autē cōuertentē et onerati p̄ctis ducunt varijs desiderijs. Hec Aug⁹. Sicut haec sūt demonis arte. Ideo dicit in legenda beati Bartholomei. q̄ erat in idolo asaroth demon q̄ dicit se curare languentes quos infirmos fecit et cecos quos ledebat etc. Et dicit in p̄fata legenda. q̄ erant sine vero deo: et ideo necesse erat vt a falso deo ludificarent: ipse enim sua arte infert dolores et infirmitates dāna et pericula in hoib⁹ et aialib⁹ eorū: et etiā in bonis tēporalib⁹: et dat responsa vt sacrificent ei: et q̄ ab eo recedent. In iustis enim pmittit in purgationē peccatorum eorum. In malis vt manifesti fiāt in quali fide sunt quemadmodū pmittit deus fieri hereses: vt electi probent: et nō credentes agnoscant. Tertio talis ars ē periculosa: quia ab ecclesia est reprobata. vtz. xxvj. q. ij. q̄ sine saluatore. vbi dicit. Omnis inquisitionis et omnis curatio que a diuinis vel magis ab ipsis demonibus et idolorū cultoribus expetitur: mors potius dicēda est q̄ vita et q̄ ea sectant: si se non correxerint ad eternā damnationem tendunt: q̄ oportet q̄ faciūt expressum vel tacitū pactū cum demone. Juxta illud Esa. xxvij. Dixistis percussimus fedus cum morte: et cū inferno fecimus pactū. Tales mulieres vel viri deberent cum scobis flagellari et expelli de ciuitate: vt alij caperent inde exemplū. Quarto sunt periculose artes ille: quia

sunt in legibus ciuilibus sub magna pena prohibite: quia eorū pena est decapitatio. Si accedūt ad domum alicuius debēt cremari. Item bona eorū debent publicari: vt p̄z. L. de maleficis et mathematicis. l. nullus. Ideo dicit Augustinus libro. vij. de ciuitate dei. c. xxxv. q̄ fuerunt ille artes prohibite ante christi aduētū in ciuitatibus gentiū. Quinto sunt periculose: quia ducūt hominē ad eternam damnationē. Cuius exemplum patet in Speculo historiali. libro xxv. ca. xxvj. q̄ in anglia fuit quedam mulier malefica. Luz quadā die cōuiuaretur comicula quam habebat in delicijs vocalibus solito nescio quid comicata est. Quo audito. domine cultellus de manu cecidit simul et vultus eius expalluit. Ingemiscens diutissime ait. Hodie ad vltimum sulcū peruenit aratrū meum. Hodie audiam et accipiā grande incōmodū. Adhuc ea loquente venit ad eam nuncius: dicens. Hodie mortuus est filius tuus et tota familia subita ruina interijt. Quo audito continuo dolore sauciata decubuit: vocariq̄ p̄cepit superstitēs liberos. i. filios monachum et monacham. Quibus singultitēdo ait. Ego miserabili quodā fato meo demoniacis artibus semper inferui ego vicioz oim sentina et illecebarū magistra fui: et sperabam tū in religione vestra: ah me ipsa desperavi. Nūc ergo quia scio me demones habiturā exactores in pena: quos habui suasores in culpa rogo vos per materna viscera vt mea tēptetis alleuare tormenta. Nam de aia mea sniam dānatiōis nō reuocabitis. Corpus ḡ meū insuite in corio ceruino: et includite in lapideo sarcofago et operculū ferro et plumbo circumstringite et lapidem ipsum tribus magnis catenis circumdate. Si tribus noctib⁹ ita secure iacuero quarta die infodietis me in humo: quāq̄ vester ar ne terra velit me recipere propter maleficia mea. Psalmicines quinquaginta sint in noctibus et misse cantent pro me tot diebus. Factū est vt preceperat et nihil valuit. Primum enim duabus noctibus cum chori clericorū ps. canerent circa corpus singulī demones ostiū ecclesie immani obice clausum: cui negotio confringentes duas ca-

Athenas extremas diruperunt media que operosior elaborata erat illibata duravit. Tertia nocte circa gallicantu strepitu aduenientiu hostium omne monasteriu visuz est a fundamentis moueri. Unus aut ceteris vultu terribilioz 7 statura celsioz: lanuas maiori vi concussas in fragmenta deiecit 7 arroganti gestu accessit ad sarcophagu in clamatoz nomine vt surgeret imperauit. Qua respondente. Nequeo pie vinculis. Solueris inquit malo tuo: statimqz cathenam: que ceteroz ferociam clauserat nullo conamine vt stuppa dirupit operculum tumbae pede depulit: 7 apprehensam manu palam omnibus ab ecclesia extraxit ad fores vbi paratus erat equus niger: super quez misera illa imposita 7 mox ab oculis intuentium cum toto sodalicio disparuit. Audiebantur tu clamores miserabiles p quatuor fere miliaria.

De incantatoribus.

Sunt qui transgrediuntur hoc preceptum sunt incantatores. Et dicuntur incantatores: quia arte verbis peragunt. vtz. xxvj. q. iij. ca. Igitur gen^o diuinationis: vt sunt carminatrices. Querit vñ ortu habeat bñdictiones 7 carminationes q̄s vetule hodie sup infirmos 7 etiã viri q̄dam faciunt. Respondez q̄ p̄ncipiũ hõz fuit sacratissimũ. Nam apli 7 etiã viri sancti aliqñ sm illud Marci. vlti. In nomine meo demonia eiiciet 7 sup egros manus imponent 7 bene habebunt infirmos visitauerunt 7 ofones super eos 7 sacra verba ptulerunt: deinde deuoti sacerdotes similia rite pegerunt: ppter qd̄ deuotissime ofones 7 exorcismi sc̄ti repiunt hodie in antiq̄s ecclesijs ad oia q̄ homines facere 7 pati poterant p deuotos viros: applicati olim 7 sine ol̄ supstitiõ. Sz nũc supstitiosi hoies ex instinctu diaboli multa vana et illicita inuenerunt: q̄bus hodie vtunt circa infirmos homines 7 iumenta q̄ omni modo sunt falsa 7 cõtra fidẽ catholicã. Et sic grauitè peccant ille psone q̄ sic carminant pueros 7 etiã pecora. Querit vtrũ licitũ sit nomẽ iesu in lamina vel in carta scriptũ ligare ad collũ hois 7 tra ifirmitatẽ vl̄ morbu: Aidez q̄ nõ per decretũ. xxvj. q. iij. Si

q̄s ariolos. vbi d̄r. Si q̄s talibus philacterijs vsus fuerit anathema sit. Itẽz si q̄stio esset vera sequerẽt q̄ liceret morbos hoim vl̄ aialiu p sacra p̄ba adiurare. Cõsequẽs est falsum. Et oppositũ sepi^o p̄bat. In contrariũ est. Non minus licet portare nomen iesu ch̄ri ad collũ ligatũ q̄ figurã ad frontẽ: sed sc̄dm est licitũ ḡ 7 primũ. An̄s ptz in autentica legenda sancti edmũdi archiepi cantuariẽsi. q̄ dũ esset studẽs 7 quadã vice socios suos prederet solitarius in prato subito velut a summo celi cardine speciosus forma p̄ filijs hoim dñs iesus ch̄s lapsus est in forma pueri 7 sc̄tm edmundum simplici salutatiõẽ p̄uenit dicẽs. Saluemi dilecte. Et ab eo requisitũ an ipsuz cognosceret. Et rĩdit. Non. Tũc puer iesus. Mirabile est q̄ non me cognoscis cum in scholis sedeam a dextris tuis. Et adiecit. Respice in facie meã. Quõ cum ille fecisset repperit in facie ei^o illud bñdictum nomen sine titulo hois exaratu Iesus nazaren^o. Subdit puer. Scribe hoc nomen meum in frõte tuo singulis noctibus 7 a cunctis malis me ptegete eris secur^o. Itẽ in legenda bñ Bernardi legit q̄ cũ ipse bñs Bernardus efecisset demonũ de q̄dam muliere 7 recessisset: demon itẽz illam mulierẽ inuaderet. Tũc vir mulieris currens ad sanctũ Bernardũ qd̄ acciderat et indicauit. Statim bñs bernardus collo eius precepit aligari cartã p̄tinentẽ hec p̄ba. In nomine dñi iesu ch̄ri p̄cipio tibi demon vt amodo hanc mulierem contingere non presumas. Ergo p rĩsione ad dubiũ ponã distinctiõnem. Et secundo subiungã per documenta respõsionem. Est ergo notandũ q̄ triplex scriptura potest scribi in cartulis que ad collum ligantur. Ana est scriptura non continens nisi verba diuina: quoz signifi-cata cõmuniter habentur sine caracterib^o ignotis 7 admixtione aliquozũ verborum quoz nomia cõiter non habent: vt si quis scriberet ad illas cartas euangelium ioannis. In principio erat verbum 7 ofonem dominicam. Secundo põt esse scriptura contraria huic continens cõtraria verba supstitiosa 7 caracteres ignotos 7 fictos 7 hmõi. Tertio potest esse scriptura m̄

Preceptum primum

Erit ex his duobus: que contineat verba bona et mala et deuota et superstitiosa: qualia sunt nomina demonum cum signis fictis et characteribus ignotis. Et sicut distinxit de triplici scriptura: ita potest distingui de triplici platone scripturarum contra aliquod malum fugandum vel aliquod bonum procurandum. Ista distinctionem ponit archidiaconus in responsorio suo super canone. non liceat. xxvj. q. v. **I**stis suppositis sit hoc primum documentum. **D**ia breuia exarata continentia verba superstitiosa sunt simpliciter prohibita atque damnosa. Probat per illud. xxvj. q. v. c. Si quis arolos. ubi dicit. Si quis homini phylacterijs usus fuerit anathema sit: sicut quidam portant in collo aut in bursa cartulas cum multis characteribus et verbis ignotis habentes fidei in his quasi illas portant: quod non corroborant aut suspendantur aut submergantur aut non captiuentur ab inimicis suis vel diligantur a mulieribus. Sed illi tot demones secum portant: quot nomina ibi sunt ignota in illis literis et cartulis. **I**sti peccant primo contra diuinam legem: que dicit beatus vir qui sperat in eo scilicet deo. Sed isti spem suam ponunt in istis cartulis: quasi in illis sit aliquid numinis. De quibus **E**saie. xxvij. Posuimus mendaciam spem nostram. Secundo peccant contra legem canonicam que ponitur. xxvj. q. v. c. Si quis arolos. Idem dicit beatus Augustinus: et ponuntur eius verba. xxvj. q. ij. Ad genus superstitionis et magice artis pertinent omnes ligature atque remedia: que medicorum disciplina condemnat: siue in quibusdam precantationibus siue notis que characteres vocant: siue in quibusdam rebus suspendendis in collo atque ligandis. Tertio peccant contra naturam: quia isti characteres aut verba ignota quedam producant effectum. Aut ergo hoc habent a natura aut a dignitate aut ab institutione diuina. Primo non a natura: quia tunc omnibus portantibus ea prodesse: quia quod inest a natura ubique et semper inest. Sed hoc est falsum: quia solum profunt aliquando illis que adhibentur fidei: quod fit quodam pacto implicito demonum. Noui enim quandam mulierem que patiebatur dolorem oculorum. Accessit autem scholas interrogans an ne ibi esset scho-

laris sciens scribere litteram contra infirmitatem oculorum: que etiam permisit propter penam. Venit vnus dicens se scire scribere talem litteram: quam et scripsit et clausit: ligans eam in quodam panno precipiens ei quod non aperiret. Mulier autem accipiens illam litteram portauit et sanata fuit. Finaliter autem volens scire scripturam illius littere et virtutem verborum aperuit eam: et eundem tradidit ad legendum. Continabat enim verba ignota et scandalosa cum characteribus: et in fine fuit scriptum. **D**ia bolus eruat tibi oculos: et reimponat tibi lutum in eos. Sed vnde habuit sanitatem nisi a demone: quia adhibuit fidem huic littere. Secundo illa verba non habent hoc a dignitate: quia tunc dignius esset portare patris noster quod fecit Christus aut euangelium iohannis. Tertio non habent hoc ex institutione sicut verba quibus consecratur corpus Christi. Talia ergo scripta sunt totaliter repudianda. Unde dicit Augustinus. libro. vij. de ciuitate dei ca. xxxiij. quod quidam custos porcorum reperit vnum librum continentem scripturam penitentiam: quem liber fuit allatus ad consulum romanorum: quem consulatus destruxit ne veniret ad noticiam aliorum et inficeret eos. Si hoc gentiles: quod non faceret Christiani? Legitur Act. xix. quod multi ex eis qui fuerant ephesi contulerant libros et combusserunt coram omnibus: et computato precio eorum inueniuntur pecuniam denariorum quinquaginta milium. Ita fortiter crescebat verbum dei et confirmabatur. Si hoc fecerunt illi de libris dei aboli et inutilibus: quid facere non deberent Christiani? Hodie per dolor apud quosdam Christianos magis comparantur scripture fabulose: quam religiose: et prophane quam sane. Audiui quod quidam voluit vendere librum artis magice pro mille florenis: et alius emit. **S**ecundum documentum. Omnes cartule et ligature continent nomina Christi et verba scriptura: sunt culpabiles: si eis iungantur characteres ignoti atque verba superstitiosa. Probat per Augustinum super Iohannem. sermone. vij. Singunt inquit spiritus maligni umbras quasdam honoris sibi metipsis: ut sic decipiant eos qui sequuntur Christum. Sequitur. Ita non possunt seducere Christianos ut det venenum. Ergo addunt mellis aliquid: ut per illud quod dulce

H est: lateat illud quod amarum est. Hæc Aug. Idem tenet archidiaconus in rosario. xxvj. q. vlti. c. Non obseruetis. vbi dicit. Qui in collectionibus herbarum carmina dicunt aut plectatolias pro quavis infirmitate scriptas super homines aut animalia ponunt propter simbolium: scilicet Credo in deum prepotentem creatorem celi et terre et in Iesum christum filium eius unicum dominum verum et cetera. Et orationem dominicam. Pater noster qui es in celis sanctificetur nomen tuum et cetera. Sequitur. Sciant se fide christianam perauaricasse. Noui mulierem que voluit facere diuortium inter duos se mutuo amantes propter quod deberet salariari: scripsit in cartulis duos caracteres ignotos cum tamen alijs deuotis verbis et cetera. Et dedit cartulas ut portaretur: et nulla sequitur diuorsio. Secundo scripsit hæc eadem in caseo: et dedit illis ad comedendum. Accepit pullum nigrum et diuisit per medietatem: et obtulit unam partem diabolo: et aliam dedit ad comedendum illis duobus. Tunc sequebatur maximam odium inter eos sic quod unus alium videre non poterat. Unde hoc: nisi quia demon habuit tunc offertorium suum. Ergo in illis caracteribus ignotis semper fit cum demone pactus implicitus vel explicitus. Ex his patet correlariæ: quod grauiter peccant illi qui sapientes volunt fieri per artem notoriam. Ideo sanctus Thomas secunda secunde. q. lxxxvj. arti. i. Dicit quod ars notoria inefficax est et illicita: quia vititur quibusdam ad scientiam requirendam: que non habent finem se virtutem cauandam sciã: sicut in inspectione quarundam figurarum: et in platione quorundam ignotorum nominum. Ideo homo ars non vititur his ut causis: sed ut signis non diuinitus institutis sicut sacra: sed a demonibus. Et infra dicit ibidem. Etiam homo ars inefficax est ad sciã acquirendam: quia non fit per modum naturalem hominis sed adinuentione vel addiscendo. Ergo ille effectus expectat a deo vel a demonibus. A deo sicut Salomon. iij. Regum. iij. Et christus discipulis dicens Luce. xxi. Ecce ego vado ad uos et sapiam: quibus non possunt resistere omnes aduersarii vestri: sed demon non potest illuminare intellectum hominis ergo. Tertium est documentum: quod herbas virtuosas sine additione superstitio-

forum verborum licitum est ad colla suspendere infirmorum: probatur. Sicut se habent lapides virtuosos contra certas infirmitates: sic se videtur habere multe herbe contra infirmitates: scilicet lapides preciosi propter eorum virtutes licite in collo suspenduntur aut in anulo portantur. Hæc dicit archidiaconus in rosario. xxvj. q. iij. non liceat: quod ex illo capso colligitur quod in herbis est virtus sic et in verbis. Et infra. Hæc mirum si est in lapidibus. Rationem multiplicem huius assignat Albertus in libro mineralium. Pro cuius confirmatiõne recitat magister in scholastica historia super Exodus. ca. v. quod cum filia regis ethiopi nomine thaurum maxime diligeret moysen nolens eius presentia carere: ipse moyses vir peritus astrologum duas sculpsit imagines: unam memorie: aliam obliuionis: et anulis eas inseruit: quarum unam scilicet memorie obtinuit: et aliam filie regis dedit. Sic quod illa virtute lapidis et imaginis obliuiscerebat de moysen. Et licet multi lapides habeant diuersas virtutes contra diuersas infirmitates: multi tamen lapides preciosi reputantur plus ex fama et opinione hominum: quam ex veritate: putant prolixè produxit laureatus poeta Fracastorius petrarca lib. i. de remedio virtutis et fortune. c. xxxiiij. dicens. Si omnium que de his dicuntur aut scribuntur psalmi septima vera esset: sed nec septuagesima vera est neque profecto centesima: quod si ut Plinius ait: nulla fraus vite lucrosior: quam miretur si et nulla numerosior. Sequitur ibidem. Vulgi habent opinio ebrietati resistere ametistos. Parumne igitur cause sit: cur ebriosorum poculis hæc gemma deseruit. Sequitur. De qua triumphare sobrietas sola potest. Hæc ille. Sic etiam herbe virtuose possunt portari ad collum. Hæc est verum si sine aliqua superstitione portantur aut carpuntur: ut carpenda per anulum aureum aut argenteum: aut herba carpendo in die dominica aut infra missam. Si non carpatur: non deberet habere illam virtutem: hoc est superstitiosam: aut portare hanc herbam propter aliqua fortuita extrinsece ventura illicitum est. Unde Aug. lib. ij. de doctrina christiana. c. xxix. Aliud est inquit dicere. Illam herbam si biberis: venter tuus non dolebit. Et aliud est dicere. Illam herbam si collo suspenderis: venter tuus non dolebit.

Preceptum primum

E sibi probat contemperantia salubris: hic
supstitiosa significatio dāna. Solent em̄
homines in almania in vigilia sancti Jo-
hānis baptiste portare in zonis aut cingu-
lis herbam que dicitur arthemisia. Ad qd
valeat nondum legi. Sed fertur qd fiat cō-
tra puncturā cuiusdam nescio avis vel ver-
mis. Illa naturaliter timet arthemisiaz:
quod ad collum portetur per modum ferti
vel cinguli. Si aut portet propter aliquem
euentum fortuitū a vetulis fūdicatum: pu-
to qd tunc sit supstitiosum talem herbā por-
tare. Unde archidiacon⁹ in rosario dicit,
xxvj. q. vij. c. Non licet cingere domus lau-
ro aut viriditate arborū non est peccatū:
nisi illis qui credūt aliquid sibi acquiri aut
deperire nisi hoc ipsi faciant ex consuetudi-
ne: alias condemnemus gallicos qui coro-
nas deferunt lauri. Unde dicebat Joānes
de deo: qd hoc intelligendum est cum
quis ponit in hoc spem p̄ter deum. Hec
archidiacon⁹. Sed qd est de illis qui por-
tant reliquias sanctorū ad collum. De illis
dictum est superius in sermone de adora-
tione sanctorum. Si portantur ex fiducia
dei et sanctorum non est illicitum. Sed si
portant nō ex fiducia dei: sed ponēdo spes
suam in aliqua creatura est illicitum. Di-
cit etiam illium medicine particula sc̄ba. c.
xxxiii. q. cum aliq̄s epilepticus. i. patiens
morbum caducum cū est in periculo: id
est in passione sua. Si aliquis ponit os su-
per aurē patētis: et dicat ter illos versus:
proculdubio statim surget. versus. Caspar
fert myrrham. Melchior thus. Baltha-
sar aurū. Hec tria qui secum portauerit no-
mina regum. Soluit a morbo dñi pietate
caduco. Et subdit ille autor. Si scribantur
et portent in collo: p̄fecte epilepticus cure-
tur. Dicit etiaz qd pater vel mater vel ami-
ci ieiunent tribus diebus: et postea vadant
ad ecclesiam et audiāt missam: et postea sa-
cerdos fidelis dicat illud euangeliū qd dī
in ieiunio quatuor tēporū p̄ festū exaltatiōis
crucis. vbi dicit. Erat spumās et stridens.
Et hoc genus demontōz non efficit nisi in
ieiunio et orōne. Postea sacerdos scribat
illud euangeliū et suspendat ei ad collum.
Proculdubio p̄fecte curet. Anglici etiam

confidentissime credūt et asserunt: qd si de
auro et argento: qd rex anglie offert super
crucē in die parascēues: fiat anulus qd cito
epileptico ponit ad digitum in passione
existens tam cito surgit: et nunq̄ plus pati-
tur qd diu tenet anulum in digito. Si quis
etiam haberet anulum talem et non daret
patienti si videret iacentem statim anulus
perderet illam virtutem. Et his sequitur
qd licitum est bibliam seu euangeliū pone-
re subtus membrum infirmoz. Patet per
Augustinū omel. vij. super iohannē super
illud iohannis. Rabbi quod interpretatur
magister. Nam cum caput inquit tibi do-
let laudamus si euangeliū ad caput posue-
ris et nō ad ligaturā cruris. Sequit infra.
Si ergo euangeliū ad caput ponit vt quie-
scat dolor capitis: ad cor vero ponitur vt
sanet a peccatis. Hec Augustinus vbi su-
pra. Documentū quartum. Contra mor-
bum hominū v̄ animalū licite adhibetur
christi nominis invocatio aut deuote orō-
nis vel adiurationis suffragiū presupposi-
ta illa tripl̄ci distinctione in primo dicto.
Sicut potest fieri tripliciter in scriptura:
sic etiā in prolatione verborū. Patet. Nam
Act. iij. habet. Petrus et Iohānes ascen-
derunt in templum et in nomine Iesu christi
claudum curabant dīcedo. In nomine
iesu christi surge et ambula. Idē patz de ora-
tione contra dolorē vel morbū per beatum
Augustinū. ix. cōf. ca. iij. qui ad dolores
dentium precibus et orationibus amicorū
suorum fuit liberatus: dolore inquit denti-
um tunc cruciabas me: et cum intantū in-
gravesceret vt non valerem loqui: ascēdit
in cor meū admonere omnes amicos me-
os qui aderāt: vt des̄carent pro me deum
salutis omnimodo. Et scripsi hoc in cera: et
dedi eis vt legerent. Hec vt genua suppli-
ci affectu flexim⁹ fugit dolor ille. Hec Au-
gustinus. Idē patet in legenda Tiburtij
et Susanne. Cum Tiburtius quadam die
transiret: occurr̄t homini qui de alto lap-
sus fuerat: et ita caput et omnia mēbra qual-
sauerat: vt de sola sepultura ei⁹ ageretur
iuxta quem ipse accessit: et cepit dicere su-
per vulnera eius orationē dominicam et
symbolū. Et ita factus est homo solidatis

membris et incolumis quasi nihil contigisset ei mali. Tertio non minus est licitum ut certis orationibus deuotis sine admixtione superstitiosorum verborum ad expellendum corporalem morbum quam ad expellendum demonem et malignum spiritum. Sed per orationem deuotam demonem expellere licitum est: quod maior est vera. Adhuc patet ex consuetudine ecclesie que ante baptismum puerorum utitur adiurationibus quibus demon expellitur. Et Christus Marci vlti. dixit. In nomine meo demonia eicient. Et. xxiiij. q. j. si per sortitias. Ibi dicitur quod maleficia debent curari per exorcismos. Tertio licitum est deus adiurare pro sanitate mentis et corporis ut deus liberet nos a malo mentis et corporis. Ideo dicimus. Per mysterium sancte incarnationis tue. Libera nos domine. Per natiuitatem tuam. Libera nos domine. Per circumcisionem et oblationem tuam. Libera nos domine. Per baptismum et ieiunium tuum. Libera nos domine. Per passionem et crucem tuam. Libera nos domine. Per mortem et sepulturam tuam. Libera nos domine. Tales orationes dicuntur adiurationes et obsecrationes. Ergo supra vulnus vel contra febres possunt licite dici. Iesu christe pro vulnera tua rogo te: ut vulnus hoc hominis vel animalis sanes. Sicut socrum symonis liberasti a febribus: ita hunc hominem sine tui nominis ignotis et signis superstitiosis qualia signa nonnunquam antique vetule facere solent. An magister in scholastica historia super actibus apostolorum. c. xix. dicit quod apud thebanas quidam cecus coram paulo et dionysio transiit. Et dixit dionysius paulo. Si dixeris illi ceco. In nomine christi Iesu vide et viderit: statim credam. Sed forte nosti verba magica cum quibus factus. Respondit paulus. ut tollas omnis suspitio dicas tu illa verba. In nomine iesu christi nati de virgine vide. Quod cum fecisset dionysius statim cecus vidit. Et credidit dionysius. Et factus est christianus. Nec tamen volo dicere: quod tam audacter et quasi preceptorie sicut apostoli dixerunt: dicere debet. Neque etiam omnes debent dicere indifferenter: sed solum viri sancti. Unde dicit Adonaldus in summa sua titulo de sortilegio. quod peccant mortaliter. Quid de carminantibus et car-

minatricibus quod carminant infirmos? Respondet. Si nil superstitiosum dant aut docent aut faciunt: sed tamen utuntur licitis precibus et adiurationibus: sicut per passionem et crucem et signa et si talia fecerint non peccant: nisi post exhibitionem factam ibi ab ecclesia. Sed tamen dicendum est: quod prohibendi sunt viri et mulieres a talibus: quia multa inutilia et superstitiosa solent admisceri: nisi forte sit sacerdos aut religiosus aut discretus aut etiam laicus siue vir siue mulier excellentis vite et probate discretionis: quia fusa oratio fit super infirmum: non super pomum et pirum aut cingulum aut similia. Iuxta illud Marci vlti. Super egros manus imponet et bene habebunt. Nec sunt homini persone prohibende a talibus: nisi forte quod ad exemplum illorum indiscreti et superstitiosi carminantes sibi usurpent abusum muniertes se exemplo illorum. Nec monaldus. Nam modernis temporibus carminatrices faciunt multas superstitiosas. Signant enim morbos hominum cum characteribus ignotis et verbis superstitiosis. Quedam enim vetule mesurant caput dolentis cum cingulo aut cum filo non bulito: dicendo in aure infirmi. Ignis non indiget calefactione et ceruisia non indiget potatione etc. aut alia verba et signa diabolica. Sed ecclesia inhibet illa: ut. xxvj. q. viij. ca. Admoneant fideles sacerdotes populos ut nouerint magicas artes incantationesque quibuslibet infirmis hominum nil posse remedij conferre. Non enim possunt animalibus languentibus claudicantibus vel etiam moribundis quicquam mederi sed esse hec laqueos et insidias antiqui hostis quibus ille perfidus genus hominum decipere nititur. Et si quis hec exercuerit si clericus degradetur: si laicus anathematizetur. Nec ille. Ibidem. c. non obseruetis. Nam demones sepe immittunt morbos in hominibus: ut tales carminatrices demonem inuocent et honorent: ut. xxvj. q. iij. ca. sciendum. et dicit Augustinus. Sciendum est illos plerumque prenucciare ea que ipsi facturi sunt. Accipiunt enim sepe potestatem morbos immittere: et ipsum aerem viciando morbidum reddere et pueris atque amatoribus terrenorum comodorum malefacta suadere. Nec ibi. Quod autem aerem possunt viciare: patet per Valerium libro primo de miraculis. vbi dicit. Triennio continuo vexata pestilens

Preceptum primum

Etia ciuitas romana: cum finem tanti mali tamq̄ diuturni neq̄ diuina miscōia: neq̄ humano auxilio imponi videretur cura sacerdotū inspectis sibillinis libris animaduertūt nō aliter pristinā recupare salubritatē posse: nisi ab epidauro insula esculapius. i. filius apollinis esset accersitus. Mithis itaq̄ legat̄ vnica fatalis remedij opem auctoritate sua: que iam erat in terris amplissima simulachrū romani portauerūt & statim pestis cessauit. hec Valerius. Audiui de q̄dam medico peritissimo: q̄ debebat curare vnū habentē tibiam putridam: adhibuit om̄e genus medicaminis ad curandum: sed finaliter nō potuit. Quo dimisso adducta fuit vna vetula que suis carminibus tantū demonē infestauit: q̄ diabolus respōdit de crure dicēs: q̄ esset ibi ipsemet quintus in crure: & nulla arte posset expelli nisi p̄ artē illi⁹ vetule: que demones inde expulit: & hominē in crure sanauit. Cur hoc diabolus fecit nisi perfidiam illius vetule confortaret & cōfirmaret. Noui quendam in italia qui habuit illam gratiā: si tñ gratia debeat dici: qui sanauit om̄es epilepticos cum quibusdam verbis & signis legēdo euangelium super eos: quod legit̄ feria quarta in quatuor tēporibus: vbi dicit̄. Et erat spumans & stridens & c. legēdo illud versus quatuor partes mundi. Litatus fuit tandē p̄ suos superiores: & interrogat⁹ ab eis: quibus verbis & modis hoc p̄ficeret: dixit eis verba signa & modū: & patres viderunt q̄ multas superstitiones immiscuit & inhibuerunt sibi ne deinceps h̄ faceret.

Non adorabis deos alienos.

Septimi qui peccant contra illud preceptum sunt illi q̄ somnia obseruāt. De quibus Deutero. xvij. Non sit in te qui ariolos sciscitetur: nec qui obseruet somnia: sicut quidam gentiles: quibus demones in somnis apparuerunt reuelando eis futura. Hec vocatur diuinitio somniorum. Circa quod notādū: q̄ tribus modis contingit peccare circa somnia. **P**rimo credendo illud fantasma q̄ incubus dicitur fm̄ medicos: q̄ in somnis contingit: & appet q̄ sit q̄dā vetula antiqua calcās corpora: cadens super homines tanq̄ saccus

auene & multas alias fatuitates credunt vulgares de fantasmate: q̄ est sane fidei contrarium. Dicunt aut̄ medici q̄ euenit illis qui frequenter dormiūt resupini super nimia repletionē cibi & potus. Hec euenit ex vapore corrupto & a calore resoluto op̄ pilans & aggrauans cerebrum & cor: ita q̄ spiritus plenarie non potest se diffundere ad totum corpus: imo primo deficit spiritus in extremis. Ideo videtur patienti: q̄ illud fantasma incipit ascendere a pedib⁹ & inde ad totum corpus. Qui enim ista frequenter accidunt nisi mediat̄ aliquid istorum: incurrit aut̄ apoplexiam aut̄ spasmus aut̄ paralysim aut̄ mortem subitanam.

Secundo peccant: qui credunt ea q̄ sūt in somnis vera esse & veraciter fieri. Sicut quedam vetule fatent̄ se cum diana paganorum dea vel herodiada cum innumera multitudine mulierum super quibusdam bestiis: nocturnis horis multarū terrarū spacia pertransire & eius iussioni velut dominic obedire. Tisserūt etiam ab illis creaturis se in melius vel deterius cōmutari: aut in aliā spēm vel similem posse transformari. De quibus dicit̄. xxvj. q. v. c. episcopi corūq̄. Ubi dicit̄ decretum. Si quidem ipse sathanas qui transfiguratur se in angelum lucis: cum mentē cuiusq̄ mulieris ceperit & hanc per infidelitatē sibi subiugauerit illico trāformatur se in diuersarū species personarum atq̄ similitudines: & mentem quam captiuam tenet in somnis deludens modo leta: modo tristia: modo cognitas: modo incognitas personas ostendens per deuia queq̄ deducit. Et cum solus spiritus hoc patit̄ infidelis: hoc nō in ania: sed in corpe euenire opinat̄. Quis em̄ in somnis & nocturnis visionibus non extra se ipsum educitur: & multa videt dormiendo que nunq̄ vigilando viderat? Quis enim tam stultus & hebes sit qui hec om̄ia que i solo spū sūt etiā in corpore accidere arbitratur? Quis ezechiel visiones dñi in spiritu: non in corpore vidit & audiuit: sicut ipse dicit. Statim fui in spiritu. Et paulus nō audet se raptū in corpe dicere. Sequitur. Qui talia credit & his similia pdit fidem & qui rectam fidem non habet h̄c nō est eius

sed illius in quē credit id est diaboli. Nam
 de dño scriptum est. Omnia per ipsuz facta
 sunt. Quisquis ergo credit posse fieri ali-
 quam creaturā: aut in melius aut in dete-
 riorius commutari aut transformari in aliam
 speciem vel in aliam similitudinem: nisi ab
 ipso creatore: qui omnia fecit: et per quem
 omnia facta sunt: nculdubio infidelis est et
 pagano deterior. Hęc ille. Stulte sunt er-
 go mulieres aut viri: qui credunt illa vera
 esse. Aliqñ em̄ videtur alicui laico in som-
 nis q̄ sit ep̄us aut sacerdos: nunquid eu-
 gilians propter hoc est sacerdos aut ep̄us.
 Ponit Joānes quiddam exemplum q̄ q̄daz
 frater ordinis heremitarum sancti Augu-
 stini intrauit vnā villam vbi inuenit vnā
 feminam dicte opinionis. Cum frater ille
 perfidiā verbis conaret expellere: illa p̄ti-
 naciter se credere plus affirmavit. Cui fra-
 ter. Sinas me esse p̄sentē cum de proximo
 recedas. Respondit illa. Ita si placet me
 recedente videas p̄sentibus etiam tesib⁹
 idoneis. Igitur vt deliram illam zelator
 animarū couinceret: adueniente die re-
 cesus quē vetula p̄fixerat affuit ille frater cū
 fide dignis hominibus. Et illa cubellaz in
 qua pasta formari solet supra scānum po-
 sitam intrauit: et vt sederet cepit dicere ap-
 plicatis verbis maleficis et vnguento re-
 clinato capite obdormiuit: statim ope de-
 monis ad cōfirmandā p̄fidiam somnia de
 dña veneris habuit et alijs superstitionib⁹
 et in iubilo quodam cepit clamare cum mo-
 tibus corpis: et cubella cecidit de scanno
 et caput modicū cōtrivit. Frater ille clama-
 uit iam euigilatā dicens. Abi queso es an-
 cum diana fuisti q̄ testimonio p̄sentiu nun-
 q̄ de cubella recessisti. Et sic ab errore fuit
 reuocata. Contra hunc errorem videt vale-
 re: q̄ in vita beati Germani altifiodoren-
 sis legit: q̄ cū declinasset ad quoddā hospī-
 tiū vidit cū omnes de domo cenassent men-
 sam iterū preparari. Qui cū adiuratus in-
 quisiuisset quibus talia p̄pararent. Dicunt
 ei: q̄ bonis mulieribus que de nocte inee-
 debant. Unde vir sanctus vigilans cum
 demones in forma aduenissent humana et
 ad mensam sedissent illam. Illis qui de do-
 mo erant in lectis suis quiescentibus vir

sanctus surrexit: et demones abire nō per-
 mittens: excitauit eos qui de domo erant
 inquirens ab eis si personas illas agnosce-
 rent. Qui rīderunt q̄ sic: addentes q̄ vici-
 ni erant eoz. Unde vir sanctus misit illos
 ad domos vicinorū vt viderent an essent
 ibi. Quod cū retulissent viro sancto ibi es-
 se: coegit demones indicare se ipsos: et cō-
 fessi sunt se demones esse: et sic hoībus illu-
 dere. ¶ Tertio peccant in somnijs: quia
 somnia obseruant diuīnantes. Contra il-
 lud Eccl̄. xxxiii. Somnia ne cures: som-
 nia extollunt imprudentes. Ibidem mul-
 tos errare fecerunt somnia: et exciderunt
 sperantes in illis. Unde quidam dum mul-
 tum attenderet somnis somniavit se diu-
 victurum. Cumq̄ multa bona congrega-
 set in annos plurimos repente defunctus
 est. Circa q̄d notādum: q̄ somnia fiunt sex
 modis fm̄ b̄t̄m Gregoriuz. iiii. dial. Primo
 ex corporis complexionē et repletionē: vna
 de q̄ in aliquo corpe abundat aliquis hu-
 mor accedens ad organū fantasie: tūc fan-
 tasia format idolū simile illi humori: et ap-
 paret hoī q̄ est in aqua: sic etiam contingit
 ebriosis: q̄ humor dulcis est et flegmatic⁹
 et descendit a capite et apparet hoī q̄ gustet
 dulcia. Si r̄ colera abundante somniat ho-
 mo frequēter de incendijs. Sic narrat Al-
 bertus quēdam somnia se picem ardentes
 fuisse infusam in ventrē ei⁹. Causa fuit q̄a
 in eo abundauit colera nigra ī magna quan-
 titate. Talia somnia sunt signa futuraz in-
 firmitatū. De talib⁹ informant medici ad
 iudicandū de cōditionibus infirmi. Secū-
 do causat ex frequenti cogitatione. Unde
 hoīes solliciti et cogitatiui circa aliqua ne-
 gocia frequenter somniant de eisdem. Et
 hec est causa: quare frequenter somniant
 de amicis suis. Et certius est de eis q̄ ex-
 traneis: quia amici maxime sunt solliciti
 de se inuicē. Tertio causat ex celestiu cor-
 porum influentia. Nam corpora celestia in-
 fluendo virtutem corporibus nostris alte-
 rant corda n̄ra in somnio. Et tūc contingit
 fantasiam sibi formare species et idola con-
 formia qualitib⁹ causatis in corpore a ce-
 lo. Et sic apparent aliqui effectus futuri si-
 cut de bellis vel pluuia. Sic musce percipi

Preceptum primum

Eant pluuia futurā z boues cū fortiter pun-
 gūt z illi auare comedūt. Quarto fiunt re-
 uelatiōe sanctorū angelorū: sicut ptz *Abat.*
ij. de angelo qui apparuit in somnis Jo-
 seph dicens. Accipe puerum z matrē eius
 z fuge in egyptum. Tale fuit somniū Sy-
 monidis: de quo narrat *Valerius* in lib. *j.*
c. iij. Symonides cum ad littus nauē ap-
 plicuisset inhumatūq; corpus iacens rep-
 perisset: z illud sepulture mādasset admo-
 nitus ab eo per somnium ne pximo die na-
 uigaret. Et sic in terra remansit. *Eliz* enim
 qui inde soluerant nauigando fluctibus z
 procellis in cōspectu eius obruti sunt. *Ipe*
 letus fuit q; vitam suam somnio redemit.
 Hoc somnium ab aliquo spiritu bono po-
 tuit fieri in recompensationē ipsius symo-
 nidis. Quinto oriūtur a malorū spirituum
 inspiratione: sicut ptz de vxore *Pilati*: que
 ociosa in die parasceues dormitauit z mul-
 ta passa fuit p visum: vt diabolus per gam
 chri passionē impediuisset. Unde manda-
 uit viro suo: dicens. Nihil tibi z iusto illi.
Abat. em̄ passa sum hodie per visum pro-
 pter eum. *Abat.* *xxvij.* Talia sunt somnia
 diuinatoz: qui faciunt pactum cum demo-
 ne. Isto modo est simpliciter diuinare illi-
 citū p somnia: non tñ primis quattuor: mo-
 dis. Sexto oriūnt diuina reuelatiōe: sicut
 somniū *ioseph*. *Gene.* *xxvij.* Audite som-
 niū meum. Sed est differentia. Aliquibus
 em̄ datur reuelatio rei future: sed nō intel-
 ligentia: sicut somnia *pincerne* z *pistoris*
 z somnia *Pharaonis* de septem bobus.
 Et alij oēs habuerūt reuelatiōē futuro-
 rum per somnia: sed nō intelligentiā. Alijs
 dat̄ reuelatio simul cum intelligentiā: sicut
Joseph qui interpretatus est somnia *pincerne*
 z *pistoris* z *Pharaonis*. Est igitur
 valde periculosum velle diuinare per som-
 nia ppter multa. Primo quia ignoramus
 quo spū nobis reuelant̄. An ab angelo bo-
 no aut malo aut a deo vel cōplexiōe. Sed
 quid de sanctis qui somnia tenuerūt z di-
 uinati sunt p somnia vt *Joseph* p angeluz
(Abat. *ij.* sic) monitus est in somnis. Et
 de *Joseph* *p̄tarcha*. z de *Hedeon* *Judt-*
cum. *vij.* z *Daniel* z c. Respondet *Grego.*
in. *iiij.* *li.* *diaf.* dicens q; sc̄ti viri talia som-

nia q̄ in eis diuinitus fiūt: a somnijs alijs
 que ex illusionibus demonū vel alia causa
 fiunt quodā sopore intimo vt nō decipian-
 tur discernunt. Sc̄do ppter inuidiā malorū
 rū spiritū: qui nitunt̄ ducere in errorem.
 Tertio ppter diuersitatē significatiōis.
 Quia aliqñ signū contrariū est illi qd̄ reue-
 lat̄. Aliqñ simile z sic de alijs. Ideo appli-
 cando ad vnū particulare statim decipit̄.
 Tale fuit somniū *Almichar*. De quo *Uale-*
rius *li.* *j.* *c.* *v.* dicit. Lū obsideret *Syracusas*
 inter somniuz audisse se voces credidit nū-
 ciantes futurū: vt proxima die in ea vbe
 cenaret. Letus igit̄ p inde ac diuinitus p-
 missa victoria exercitū pugne disponebat.
 In qua inter siculos z penos orta dissensio-
 ne castris ei: *Syracusani* subita irruptio-
 ne oppressis ipsum ducem intra menta per-
 traxerunt. Ita magis spe q̄ somno dece-
 ptus cenauit *Syracusis* captiuus.

C Non habebis deos alienos.

O Et auī q; peccāt ptra illud pceptum
 sunt qui volūt diuinare de futuris
 absq; demonū inuocatione. Sed oc-
 culte se demon ingerit illis. Et sunt ibi mul-
 te species. Primo si q̄s vult scire futura ex
 cōsideratiōe motus z situs siderū: z vocā-
 tur geneatici: z dicuntur etiam astrologi.
 Geneatici ho dicunt̄ ppter nataliū consi-
 derationes diez. De illis *di.* *xxvj.* *q.* *iiij.* *c.*
 Igit̄ genus. Ubi dicit̄. Geneatici appella-
 ti sunt ppter natalicioz cōsideratiōē die-
 rum. *Geneſes* em̄ hoīm p duodecim celi si-
 gna describūt *Syderūq;* cursus: nascētium
 mores actus z euētus p̄dicere conantur. i.
 quali signo fuerit nat̄ aut quē effectum ha-
 beat vite q; nascit̄ interpretant̄. Ibi sunt qui
 vulgo mathematici dicūt̄. Cui⁹ sup̄stitio-
 nis gen⁹: cōstellatiōes latini vocant. i. na-
 tiones *Syderū*. Quō se habeat cū quīs na-
 scit̄. Primū autē stellarū interpretes magi
 nuncupant̄: sicut de his legitur q; in euāge-
 lio natū ch̄m annunciauerūt. Postea hoc
 noīe soli mathematici dicti sunt. Cuius ar-
 tis sc̄ia neq; ad ch̄m fuit p̄cessa: vt *Christo*
 edito nemo exinde natiuitatē alicui⁹ de ce-
 lo interpretet̄. *Horoscopi* dicti sunt: q; horas
 natiuitatis hoīm speculant̄. *Hec* ibi *Aug.*
in *li.* de natura hoīm z demonū. Unde *di*

cit idēz Aug. li. iiii. cōf. Illos planetari-
os q̄s mathematicos vocat p̄sulere nō de-
sisteb̄. ¶ Cōclusio. Prima. Nulla constel-
latio in celo: in hoīs natiuitate cōsiderāda
q̄tū ad homīs viciū vel virtutē: est simplr
metuēda. Probat: q̄ dī Hieremie. x. A si-
gnis celi nolite metuere: sicut gētes faciūt
Ideo dīc̄ L̄hyf. sup̄ Ath. Si hō est adul-
ter aut homicida propter stellā: magna est
iniquitas stelle: maior qui illā creauit. An-
de dñs q̄n posuit stellas in firmamēto: nō
dixit. St̄t lūnaria in firmamento celi: vt
habeāt p̄tētem sup̄ nascētes furandī: adul-
terādī: occidēdi z sic de alijs. Sed qd̄ ait.
Et sint in signa t̄pa dies z annos vt luce-
ant in firmamento celi. Iob̄tūs Grego. in
omel. sup̄ Ath. ponit exēpluz de Jacob
z Esau: q̄ i eadē hora sub vna cōstellatiōe
sunt nati: tñ vnus bonus fuit: alter malus.
Itē rex z rustic⁹ vna hora nascuntur: z tñ
rex succedit in regno p̄fī: z nō rustic⁹. Itēz
q̄ in aq̄rio nascit: piscator erit. Dicunt qui-
dam. Quid tñc de getulia terra q̄ piscato-
res nō habz. Ideo dīc̄ ps̄. Ego cognoui q̄
magn⁹ est dñs deus n̄f̄ p̄e omnibus dijs.
¶ Dia q̄cunqz voluit fecit in celo z in terra
z in om̄ib⁹ abyssis. Educens nubes ab ex-
tremo terre: fulgura in pluuias fecit. Edu-
cens ventos de thesauris suis. Item fecit
celū i intellectu. Fecit luminaria magna.
Solem in potestātē diei. Lunā z stellas in
potestātē noctis. vñ Latho. Ath̄te archa-
na dei celū inq̄rere qd̄ sit. Qd̄ statuit de te
sine te deliberet ipse. Itē Sualter⁹ i alex-
andreide. Fata regūt stellas z q̄s ab ori-
gine cursus. Que loca q̄s motus vel quid
portendere magnus. Ille fator rerū dedit.
hoc certo ordine seruant. Nec quicqz mu-
tare queūt de mēte pfunda quicqz ab eter-
no fūiderit illa futurū. Sed terre incūbēs
extēdit littora thetis Surgitis augmento
seu tellus obruat vbes. Concursum latez
seu morbid⁹ influat aer. Seu tenebris fusc-
care diem seu cornua lune. Caligare velit
seu tardī⁹ ire galerum. Om̄ia descendunt
a summo culmine rex. Quo nisi cōsulto ni-
hil est q̄ sydera possunt. Hec ille. Confun-
datur ergo stulticia mathematicorū qui-
bus non mulier rixosa loquacitas: sed soli

da scripture veritas opponit. vt dicit Frā-
ciscus petrarcha libro. j. c. liij. Mathematici
(inquit discipulus) mihi leta p̄nūciant.
Respondet. Miseri hoīes futura sola qui
nouerint p̄teritorū atqz p̄sentium ignas-
ri z que in celo fūit ita nūciant quasi con-
silio celestīū interfuerint recentiqz nunc in-
de veniant: memoria cum tamen interim
quid in terris: quid in patria: quid in do-
mo: qd̄ in thalamo suo fiant nesciant. Sic
penitus verum est. Cum caput talium le-
git quod est ante pedes nemo spectat. Ce-
li scrutant plagas. Hec ille. Unde ad quē-
dam fatidicum quedam muliercula acces-
sit nocturno tempore lucescentibus stellis
dicens. Magister nunc surgite quatenus
meo nato recenter fata dicatis: quia celū
clarefcit. Lunqz ille repente surgeret: of-
fendit tibiam suam ad scamnuz. Et ille do-
lorem tibie cum clamore z gemitu ostē-
dit. Hec audiens mulier: magistrum deris-
sit dicens. Mirum est quomodo poteritis
ea videre que in celis sunt: cum non cerni-
tis ea que circa pedes v̄fos sunt. Ex illo se-
quit q̄ false loquuntur illi qui dicunt. Hoc
est sibi innatū vt fures aut occidat: vel na-
tus est in tali tpe q̄ erit dānat⁹ vel sile: aut
erit ibi guerra vel pax in tali loco aut tali
tpe: q̄ ipsa dependent directe ab hoīs vo-
luntate z libero arbitrio: sup̄ qd̄ celi z stel-
le nullam h̄nt causalitatē: q̄ intellect⁹ non
est corpus aut virtus in corpe: vt ps̄. iij. de
ania. Nullū aut corpus pōt aliqd̄ imprime-
re in rem incorporeā. Celū est quoddā cor-
pus z aīa incorporea z c̄. Hoc em̄ esset pone-
re intellectū nō differre a sensu: qd̄ Aristot-
eles in. iij. de anima imponit his qui dice-
bāt. Talis est intellectus in terrenis homi-
nibus: qualē in die inducit p̄f̄ viroz. ideoz
id est sol. Velle q̄ diuinare de his q̄ depen-
dent ex libero arbitrio: est valde sup̄stitio-
sum. Et sic operatio demonis se immiscet.
¶ Sc̄da cōclusio: quīs hō nō suscipiat di-
recte influxum stellaz fm̄ potētias intelle-
ctuales: suscipit tñ celi influxum atqz domi-
nium fm̄ vires corpales. Probat. Non so-
lum corpa n̄ra: verū etiā corpa inanimata
fortiunt aliquā virtutē sup̄ celestē: sicut ma-
gnes attrahit ferrum: non ex aliqua effica

Preceptum primum

Ecia qualitatis actiue vel passiue elementi: sed per impSSIONem corporis celestis. Sic similiter multi lapides et herbe quasdam virtutes et efficacias habent respectu aliorum effectuum et operatione corporaliu: quas alij lapides non habent et herbe propter diuersam impSSIONem constellationis alij cuius vnus homo habet aliquas efficaciam et virtute: quam alius non habet propter diuersam constellationem. Sic vnus medicus in sanando: vnus agricola in plantando: vnus miles in expugnando et alij. Quatum ad electionem illorum actuum omnes sunt pares: sed quantum ad executionem vnus est magis fortunatus alio propter celi influxum sicut enim est in actibus virtuosis: sic etiam est in actibus viciosis. Hec tamen virtutes impressere hominem non necessitant ad virtutes et ad vicia: sed bene inclinant. Et qui natus in Saturno: inclinatus est ad auariciam: sub venere ad luxuriam: sub sole ad dominium: sub marte ad bellam: sub luna ad fallaciam. Sequitur corollarie: quod astrologi aliqui vera pronuntiant sicut quod dicit sanctus Thomas secunda secunde. q. ix. arti. v. in responsione ad primum argumentum. Dicit quod astrologi ex consideratione astroz aliqui vera pronuntiant. Quod contingit dupliciter. Primo quia plures homines passiones corporales sequuntur. Ideo actus eorum disponuntur: ut in pluribus sicut inclinationem celestium corporum. Pauci autem sunt. id est soli sapientes: qui ratione homini inclinationis moderentur: et precipue in pluribus euentibus que dependent ex multitudine. Alio modo propter demones se immiscetes. vnde Aug. super Genesim ad litteram. Fatendum est quoniam a mathematicis vera dicuntur: ex instinctu quidam occultissimo dici: que nescientes humane mentes patiuntur: quod cum ad decipiendos homines sit spirituum imudorum et seductorum operatione. Sequitur. Quapropter bono christiano siue mathematici siue quilibet impie diuinitum et maxie dicentes vera cauendi sunt: ne consortio demoniorum animam christianam pacto quidam societatis irretiant. Tertio sequitur quod licitum est iudicium astroz obseruare ad vicialium punctionem: quia ad immutanda inferiora corpora virtus astroz se extendit puta ad serenitatem tempestatem sanitatem et infir-

mitatem: corporis vbertatem et sterilitatem fructuum. Si quis vtitur iudicio astroz in illis sine aliqua superstitione admixta: non peccat: sicut Thales milesius fecit: qui fuit vnus de septem sapientibus: de quibus dicitur in vita philosophorum de quodam philosopho qui vidit in stellis magnam caritiam olei esse venturam: et emit omne oleum. Et sic anno sequenti quando defecit oleum solus vendidit: et sic ditatus est. Non enim puto esse maius peccatum vti sic iudicio astroz quam obseruare certum tempus solis et lune in seminando: nautas vitare nauigationes in plethunio: et medicos suare dies circa egritudines ceticas. Hanc esse dicere omnes tales peccare. Tertia conclusio: certius iudicium habetur de hominis complexionem: quam de hominis nascentis constellationem. Probatur per Aug. lib. v. de ciuitate dei. c. xxxij. quod equalitas euentuum ex duobus gemellis non est reducenda in corpora celestia: sed in vniiformitatem complexionis. Quod probatur ex dictis Ciceronis: qui dixit yprocratem nobilissimum medicum in scripto reliquisse duos fratres ita conformiter affici: ut simul egrotare inciperent et aggrauari simul et alleuari. Cum causam tante conformitatis quererent. Respondit quidam astrologus causam esse constellationem in qua nati simul fuerunt. Et quidam medicus dixit causam esse vniiformitatem complexionis et nutrimenti. Dicit Aug. ibidem quod multo acceptior fuit responsio medici quam astrologi: quia medicus assignabat causam immediatam et propinquam: scilicet vniiformitatem complexionis. Astrologus vero causam remotam scilicet constellationem sic ex complexionem. Et ex physiognomia physiognomistam Aristoteles in libro de physiognomia per signa que non necessitant: sed inclinatum ostendunt ad aliam vicia. Ideo dicit idem in libro de pbleumatu: quod omnis cauius naturaliter est luxuriosus: os magnum voracem signat: nares acute antierius iracundum hominem ostendunt: cum ima narium solida sunt et rotunda forte et magnum signat quasi leones: nasus aquilinus liberalem signat. Labia magna et pendencia clamorosum et ad ferendum iniuriam debile: et tales sunt canini. Oculi magni et cremantes voracem.

A Parui oculi sine fide et iusticia hoem esse signat etc. Talia signa non necessitant: ut frequenter imo pro contraria consuetudine homo trahitur a talibus vicijis. Exemplum ponit Aristoteles, quod discipuli ypocratis pictura eius portauerunt ad philomonem: qui dixit quod homo iste cuius est hec imago est vir luxuriosus. Illis autem indignantibus retulerunt ypocrati: qui dixit philomonem indicasse verum: sed amore philosophie et honestatis dixit se concubinas vincere et vicisse. Sed dubitatur: quod est de stellis que comete vocantur: que sunt frequenter presagium alicuius mali. Respondet Liconis quod sicut natura inferius facit lapidem in tenebris lucentem: sic carbunculum sine eius inflammatione. Ita suo modo nihil prohibet pro astra formari aliquid mixtum lucidum ex materia subtili et leui in regione superioris aeris et illud est cometa. Secundo respondet Aristoteles, dicens quod cometa est exaltatio calida et sicca ex corporibus terrestribus hic eleuata et illic superioribus inflamata: hec opinio est magister conuenerunt de his que apparent, ut patet in Metheorico. Tertio respondet Johannes Damascenus, dicens quod illi comete que quandoque apparent sunt a deo miraculose in celo maxime aere facte ad presignandum mortem principum: ut sic territi se emendent: et post expletum ministerium a deo miraculose destruantur. Hec opinio magis conuenit ortui illius stelle que tribus magis apparuit tempore natiuitatis christi. Et dico notanter quantum ad modum factiois et significationis: quia comete sunt pro philosophis et astronomos sunt signa: et signant mortem regum. Illa autem significabant ortum regis regum. Ille signant guerras et discordias hominum. Illa autem erat stella pacis et reconciliationis celestium et terrestrium. Illa signant ventosam commotionem illa signat amarosam placationem. Ergo non fuit cometa. **Quarta conclusio.** Per solum respectum ad statum causarum agentium nullum habet certum de futuris iudicium. Probatur: nam ad hoc ut ex signis casualibus fiat iudicium certum: tria requiruntur. Primo ut sciat sufficienter illorum signorum virtus et status respectu inuicem quod non est possibile naturaliter secundum illud Sapientie. ix. Que in prospectu sunt meminimus cum labore: que in celis sunt: que inuestigabit: quasi dicat nullus. Secundo requiritur

quod cognoscat modus applicatiois talium signorum et causarum ad determinatam naturam: sed talis modus sciri non potest nec ubi magis vel minus aut melius applicetur vel peius. Tertio requiritur quod presciant materie vel passive dispositionem utrum sit apta vel inepta respectu actionis vel influentie talium causarum verbi gratia. Quis medicus sciat quod medicina est laxatiua quantum de se et sciat cum hoc quod applicet forti adhuc nescit exinde futurum esse an talis effectus sequatur vel contra: si nescit qualiter corpus fortis sit complexiois in intrinsece. Ita est a fortiori in astrologo. Scit enim regionem aliquam esse dispositam ad pluuia: que tamen impulsu ventorum impeditur a pluuia. Ita est sententia Ptolomei in centilogio suo. propositione. viii. et xvii. Sequitur ergo quod si reges et principes habent apud se astronomos: hoc est magis ad locum et solatium: sicut habent fatuos et mimos et ioculatores: et nequaquam ut talium iudicijis confidant: aut in agendis sequantur pro republica: relicto consilio virorum prudentium et expertorum. Hec unquam profecerunt gubernatores reipublice: qui talibus inniti consueverunt: ut ex historiis colligi potest. **Quinta conclusio.** Sicut contingit hominem ex constellatione ad bonum vel malum esse inclinatum: sic etiam ex eadem constellatione contingit eundem esse bene vel male fortunatum. Fortuna bona dicitur quando alicui euenit aliquid bonum preter suam intentionem. Sed potest aliquid bonum vel malum alicui euenire preter intentionem suam: quod tamen non euenit preter intentionem superioris cause: cui subijcitur. Cum igitur homo in suis electionibus et ex suis actibus que elegit ex libero arbitrio subijcitur plene ipsi deo: quantum ad inclinationem: et ipsis angelis quantum ad intellectus illuminationem: et celestibus corporibus quantum ad corporis dispositionem. Sed cum homo ex diuina operatioe inclinatur ad aliquod bonum agendum et eligendum sibi utile: et ex angelica illuminatione illustratur ad illud bonum persequendum et ex corporum celestium impressione disponitur: ut illud bonum sibi utile operetur cuius tamen utilitatem ipse ignorat. Tunc dicitur bene fortunatus cum hoc ex corporum celestium impressione homo consequitur in sua natiuitate. Ideo plus dicitur quod esse bene fortunatum est esse

Preceptum primum

Bene natū et eē male fortunatū est eē male natū. Sed tales dispositiōes derelictē vel inclinatioēs in corpib⁹ ex ipsis cōstellationibus non necessitant sed inclinant. Ergo possumus agere cōtrariū. Hec sic inclinā quis ad malū agendū: qn̄ semp̄ possit agere cōtrariū. Si ergo intelligam⁹ per bonā vel malā fortunaz inclinationes q̄ nos inclinant ad bonū vel malū verū est hoīem esse bene vel male fortunatū. Si autē intelligamus tales dispositiōes nos ad malum necessitates oīno est negandū hoīem esse bene vel male fortunatū. Ponēdo casum. Si quis esset in cōstellatione fortunat⁹ necessario vt submergeret: si q̄s talē ad ignē p̄iceret nō cōbureret: nō necessitat cōstellatio ad submergendū. Si autē nō videretur esset nouū miraculū triū puerorū. **S**cdi sunt qui diuinare volūt sine manifesta demonū inuocatione et dicunt aruspices, de quibus. xxvj. q. iij. c. Igitur genus. **H**ic dicitur. Aruspices dicunt ideo quasi horarū inspectores. Dies em̄ et horas in agendis negocijs operibusq; custodiunt quid per singula tpa debeat obseruare homo. **H**ec ibi. Contra quos ap̄tus ad Galath. iij. dicit. Dies obseruatis et menses et tempora et annos. Timeo autē ne forte sine causa laborauerim in vobis. vbi glosa. Dies obseruans vt qui dicit. Hoc die non est incipiendum. Menses autē colunt q̄ cursus lune p̄scrutantes dicunt: in tali luna nō est aliqd̄ inchoandū. De quibus dicitur. xxvj. q. v. Non licet ch̄ianis tenere traditiones gentilium et obseruare vel colere elemēta aut lune aut stellarū cursus aut inanē signorū fallaciam pro domo faciēda. Vel p̄pter segetes vel arbores plātandos vel coniugia socianda. Scriptū est em̄. Om̄ia quecunq; facitis in verbo: aut in ope: oīa in nomine dñi nostri iesu ch̄ri facite gr̄as agētes deo. **H**ec ibi. Cum igit̄ cōsulant: qn̄ est bonum contrahere matrimoniū. Quibus respondit: qn̄ vir accepit bonā et deuotā mulierē. Et tūc bonū est accipere virū: qn̄ mulier sapientē et iustum accipit virū. Quādo autē accipit peccatorē et luforē: tūc malū est accipere virum. Sic pariformiter quādo q̄s mutat domū si transfert se de domo anti-

qua ad domū nouaz: tūc mutare domum est bonum. **D**icit Sobelinus in chronica sua: q̄ ex plagis egypti est q̄ quidam dies dicitur egyptiaci: quorum duos in singulis mensibus notamus ad memoriā trā. Non em̄ credendum est: vt dicit Isidorus licet egyptij astroz periti: dephenderunt hos dies nefastos in inchoatione opis itineris vel minutionis: sed trā ad memoriā sunt vocati. Et sic forte egyptij vocauerunt hos dies: vt videt̄ ex dictis Isido. et p̄sertim illos dies: in quibus plage facte sunt. Quod si ita est sequit̄ q̄ p̄ vnū annuz ad minus his plagis verati sunt. Contra hos etiam peccatis quidam rustici: qui ex dispositione vnus diei vel certorū dieruz totius anni statum scire volunt: vel ex specie verm̄is q̄ crescit in pomo quercus hoc scire volunt: que magis sunt signa precedentis anni q̄ sequentis. Taliter fuit quidam frater ordinis nostri deceptus: qui tenuit istas cōsiderationes et prenosticās serenitatē multoz annoz et diez ex dispositione vnus diei. Frater cōfidens de sua p̄nosticatione incepit ire per longum iter et sefellit eū suū faticinū et secuta fuit pluuia et tempestas magna per omnes istos dies. Nō tamen rephendunt̄ seminatores et lignoz incissores: q̄a luna est mater oīm humiditatū. Si ḡ secarēt ligna in plenilunio corroderentur a vermibus. Hec nauigatores: q̄a luna per suū motuz causat fluxum maris et ventū. Hec medici obseruantes signa. **U**n̄ dicit ypocras in p̄ncipio prenosticorū dicēs. Est q̄ddā sidus i quo oportet medicū puidere. **L**ut⁹ puidencia mirabilis est et stupēda. Et **B**alien⁹ in cōmento de dieb⁹ creticis dicit. Certā rem q̄ nō fallit attēdat medic⁹: quam docuerūt astrologi egyptioz: q̄ p̄ p̄iunctionē corpis lunar̄s cū stellis fortunat̄s sūt egritudines terminabiles ad bonū cū p̄trarijs ho p̄trarie. **H**ec ille. Et oēs alij obp̄uātes dies et horas et menses grauiter peccant. vtz. xxvj. q. vlti. c. Non obseruetis dies q̄ dicunt̄ egyptiaci aut kalendas Ianuarij. In quibus cātillene q̄dam et comessatioēs et adinuicē donaria donant: q̄si in principio anni boni fati augurio: aut aliqs mēses et tēpa aut dies

z annos z lune z mensis soisq; cursum: q̄a qui has z quascūq; diuinationes z fata z auguria obseruat aut attendit aut cōsentit obseruantibus inutiliter z sine causa: z magis ad sui damnationem q̄ ad suam salutem tendit. Et ibidem. c. Quis existimaret q̄ magnū pctm̄ sit dies obsuare z menses z annos z tpa: sicut obseruant q̄ certis dieb; siue mētib; siue annis volunt vel nolunt aliqd̄ inchoare: eo q̄ fm̄ vanas doctrinas hoīm fausta vel infauista existimēt tēpora nisi hui; mali magnitudinē ex timore ap̄i p̄saremus qui talibus ait. Timeo ne forte sine causa laborauerim in vobis. Sequit̄. Intellige lector: ad tantū periculum anie p̄tinere sup̄stitiosas tēporū obseruationes: vt dicat ap̄ls. Timeo ne forte zc. Hec ibidem. Tertio vocantur augures de quib; xxvi. q. iij. c. Igitur genus. Augures sunt q̄ volatus auū z voces intendūt aliq; signa rerū: vel obseruationes improuisas hominib; occurrētes ferunt. Idez z auspices. Sequit̄. Duo autē genera auspicioz sunt. Anū ad oculos: alterū ad aures pertinet. Ad oculos. s. volatus. Ad aures vox auū. Hec ibi. De his Deute. xviij. ca. Non sit in te q̄ auguria obseruet. Primum est q̄ pertinet ad oculos: vt q̄n armigeri vident coruū volantem sperant consequi victoriam aut signū zc. De quibus dicit Petrus blesen. in ep̄la. lxxv. scribens ad quendam amicū suū dicens. Non te inuoluas illoz errorū: qui occursum leporis timent: qui multerem sparsis crinib;: qui hominez orbatum oculis: aut mutilatū pede: aut cullatū h̄re obuiam detestant: qui de locūdo gloriānt̄ auspicio: si lup; eis occurrauerit: qui colūbam si sinistra in dextram auis sancti Martini volauerit: si igr̄essu suo remotum audierit: si hoīm gibbosum habuerit aut leprosum. Hec ille. Formidant em̄ tales occursum leporis. Mallem ego quod mihi occurreret lepus q̄ lupus: q̄a de lepore comedere possem non de lupo: nisi q̄stū ad pellem tantū preferē lupus lepori. Tales em̄ gaudent z letant̄ si occurrit eis metrix: sed dolent z timent si monachus q̄ est minister dei. Ergo dolent cum ipsi sunt serui diaboli. De illis dicit Aug; lib. v. de

doctrina ch̄riana: q̄ formidāda sunt pacta cū demonib;: ad que p̄tinent milia in amissarū obseruationū: puta si in mēbris aliqd̄ salierit: si iunctim ambulanti; amicis lupus aut canis aut puer medius iteruenerit. Tales etiā sunt q̄ credunt si possunt habere pollicem furis quem ponūt ad ceruiciā: q̄ tunc bene possunt vendere ceruiciā. Etiā si mures vestimēta corrodunt. Sic q̄dam interrogauit sapientē quendam. Quale omen est: q̄ sorices corroserunt caligas suas: Respōdit. Ne mireris: si sorices corroserunt caligas: sed bñ esset mix: si calige corrosissent sorices. Secūdū genus est ad aures quo ad voces auū: vt dū noctua clamat sup̄ domū: credunt hoīm inde moriturū. Si pica clamat: p̄noscant aduentum hospitem. Si cucul; clamat: q̄t voces format: tot annos vite p̄signat. An̄ q̄dam mulier obseruabat augurium cuculi: que infirmabat̄ grauer nolens cōfiteri. Sacerdos interrāgās cur p̄fiteri nollet: dixit q̄ cucul; ei in suo clamore assignauerat vīginti annos. Que mox moriebat̄: z dānata fuit. Sile recitat Cesarius de q̄daz monacho: cui cuculus suis vocib; xxx. annos vite assignauit. Qui ab ordine suo apostatauit: dicens in corde suo. In vltimis duobus annis reuertar z agam p̄niam: nunc volo gaudere in mundo. Qui mortuus est i apostasia post spaciū annoz duoz. Sed notandum est q̄ dicit sanctus Thomas secūda secūde. q. xcvi. arti. vij. q̄ garritus aut um: vel quecunq; dispositiones in rebus cōsiderate manifestum est q̄ non sunt cause futurorum euentuum: v̄ vnde ex eis futura cognosci possint: sicut ex causis. Relinquitur ergo iam: q̄ si ex eis aliqua futura cognoscantur: hoc erit inquantū sunt effectus aliquarum causarum. Causa em̄ operationum brutoz animalium z instinctus ex triplici causa potest p̄cedere. Uno modo ex causa corporali: cū bruta animalia non habēt nisi sensitiuā aiām: cui; oēs potētie sunt actus corporaliū organoz: z subiacet eoz anīa dispositioni corporū celestium z aeris cōtinentis: ex qua veniūt aliq̄ futuri euentus. In hoc tñ duo cōsiderare oportet. Primum vt h̄mōi operationes non

Preceptum primum

Extendant nisi ad cognoscenda futura: q̄ cau-
sant p̄ mot^o celestiu corporoꝝ. Scdo vt non
extendant nisi ad ea q̄ aliq̄liter possunt ad
h̄mōi aialia ptinere: consequunt̄ em̄ p̄ cor-
pora celestia quēdā naturalē instinctū ad
ea que eoꝝ vite sunt necessaria. Sicut sunt
imutationes q̄ fiunt p̄ pluuias ⁊ ventos ⁊
h̄mōi. Scdo causat̄ iste instinctus ex deo:
vt patet in colūba q̄ descendit sup̄ ch̄m: ⁊
coꝝuo q̄ pauit heli: ⁊ de apibus plurimis
in quodam p̄ho. s. Platone: q̄ dum infans
iaceret in cunabulis: apes mel labris pue-
ri inferebant: singularē eius dulcedinē fu-
turam p̄signātes. Siste legim^o de brō Am-
brofio. Itē de sancto Fabiano legimus: q̄
sup̄ caput ei^o descēdit colūba de celo: p̄-
signans eius miraculosam electionem in
summū p̄tifficē. Itē de duab^o aquilis ale-
xādri magni: que vt fertur in die natiuita-
tis eius tota die supra culmē dom^o patris
eius sederunt. Qd̄ omen fm̄ augures du-
plicis imperij europe asięq̄ preferentes, et
sic de pluribus alijs: fm̄ qd̄ narrat̄ in poli-
craticon lib. i. cap. xij. Velle diuinare illis
S duob^o modis in aubus non est pctm̄. Ter-
tio venit talis instinctus ex demonib^o qui
vtunt̄ h̄mōi operationib^o brutoꝝ aialium
ad implicandas anias vantis opinionibus
talis est sup̄stitiosa ⁊ illicita. Tales debet
expelli ab ecclesia: vt ptz. xxvj. q. iij. ca. Si
quis clericus vel monachus vel secularis
diuinationē vel auguria crediderit obser-
uanda. Sequit̄ ibidē. ab ecclie cōione pel-
latur. Idem ibidē. c. cōtra idoloꝝ. ⁊ c. au-
gurijs. Quarta vocant̄ chyromāticī: ⁊ di-
cunt̄ a chyros qd̄ est man^o ⁊ mancos diui-
natio q̄si diuinationo manū. Tales ex p̄tra-
ctione lineaz p̄nosticant infinitas fatuita-
tes: q̄busdā diuināt futuras infirmitates:
aliq̄bus diuitias: aliq̄ib^o eufortuniū aut
diffortuniū. Quinti vōcant̄ incantatores
qui incantant bestias vel hoies: ne a feris
deuorent̄. Vñ quidā sc̄tūs volens ire p̄ cā-
pos vidit diabolū in specie humana custo-
dientē porcos: sc̄ificat^o ab eo q̄snam esset.
R̄ndit: diabolus. Et ille: cur custodis por-
cos? R̄ndit. Incātati sunt a q̄dā vetula. vt
igit̄ eam cōfirmē in sua p̄fidia: volo custo-
dire ne a bestijs deuorent̄.

Non adorabis deos alienos. **S**
unt qui peccant cōtra hoc p̄ceptū
sunt sortilegi. Dicit sanctus Tho.
ubi supra arti. vj. Sortes pprie di-
cuntur cum aliquid fit: vt eius euento cōsi-
derato aliqd̄ occultū innotescat. Si q̄ratur
in iudicio sortiu quid cui sit exhibēdū: siue
illō sit res possessa: siue honor aut actio ali-
qua vocat̄ fors diuisoria: si aut̄ inq̄rat̄ qd̄
agere oporteat vocat̄ p̄sultatoria. **Q**ue-
rit̄ ergo vtrū sortiri seu vti sortib^o sit pctm̄?
Vidēt q̄ non. xxvj. q. ij. c. j. dicit̄. q̄ aut̄ sor-
tes exq̄rere pctm̄ nō sit: exēplis ⁊ auctori-
tatib^o p̄bat̄. Cū em̄ nachoz de anathema-
te furtū subripuisset: ⁊ ob ei^o pctm̄ ppl̄s ce-
sus ap̄d hay terga dedisset: p̄cepit dñs io-
sue: vt sortib^o exq̄reret: q̄ peccante ppl̄s in
manibus hostiuz cadere meruerat. Iosue
preceptum accipiens misit sortes. Primum
sup̄ tribus: deinde sup̄ familias: deinde su-
per personas: ⁊ fors cecidit sup̄ nachoz: q̄
fuit furatus de anathemate. i. de re male-
dicta. vtz Iosue. vij. Sequit̄ ibidē. Saul
q̄z cū pugnasset cōtra philisteos ⁊ iurasset
se interfecituz: quicūq̄ ante solis occasum
de pp̄lo comederet sorte deprehendit filiū
suum. Iona than mel comedisse. Quē cum
morti tradere vellet: pp̄lo supplicāte reuo-
cauit sniam. Jonas q̄z cum a facie dñi fu-
geret: a nautis sorte deprehensus in mari
proiectus: ⁊ a cete sorptus est. De zacha-
ria etiam legitur: q̄ sorte exijt vt incensum
poneret. Mathias vero s̄str a beato Pe-
tro sorte electus est in ap̄statum: ⁊ iude suc-
cessorem. Hoꝝ exemplis probat̄ vti sortib^o
malū nō eē. In p̄trariū dicit̄. xxvj. q.
ij. c. H̄is ita r̄ndēt. q̄ antequā euangeliz
claresceret: multa p̄mittebant̄ que in cor-
pore p̄fectionis penit^o sunt eliminata. Lo-
pula nanq̄ sacerdotalis vel cōsanguineoꝝ
rū nec legali nec euāglica auctoritate nec
ap̄lica p̄hibetur. Ecclesiastica tñ lege pe-
nitus interdicitur. Sic ⁊ sortibus nihil ma-
li inesse mōstratur: prohibetur tamē fidelib^o
bus ne sub hac specie diuinationis ad anti-
quos idolatrie cultus redeant. Idē d̄r̄ ibi-
dem. c. nō statim. et. c. nō exēplo. dicit̄ Be-
da. Non exēplo Mathie vel q̄ Jonas pro-
pheta a sorte deprehensus sit indifferenter

A fortibus est credendum. Cū priuilegia singu-
lorū (vt ait Hiero.) cōem legē oīno facere
nō possunt. Dicendum est ergo q̄ talis deter-
minatio euentus aliqui expectat a fortuna
tūc nullū est viciū si mittant sortes in-
ter hoīes ad determinandū q̄s quā partes
alicui⁹ rei accipiat: q̄s de cōi cōsensu omni-
um cōmittit fortune. Causa tūc motiua pōt
esse pctm̄: vt si propter cupiditatē ppriam
vel aliud viciū non possunt concorditer di-
uidere: vel ex pietate taxilloz: qui plura
vel pauciora pūcta pūctiat: vel ex festiuis
ppositis quis breuiorem vel longiorē acci-
piat. Talis determinatio illi⁹ occulti euen-
tus non est pctm̄. Sc̄do potest fieri q̄ talis
determinatio non solum expectat a fortu-
na: sed etiā a dispositione stellaz: et sic cum
actus stellaz ad hoc se non extendit supsti-
tiosum et illicitum est: et non caret occulto
pacto demonū. Tertio pōt fieri talis deter-
minatio a diabolo sicut legit̄ Ezech. xxi. q̄
rex babilonis stetit in diuio. i. in capite du-
arum viarū cōmittens sagittas: et interro-
gauit idola: et ea cōsuluit: et hoc est illicitū
et a canonib⁹ phibitum. vt patet. xxvj. q.
iij. q̄ aut fortilegi et diuini si cessare nolue-
runt: excōicandi sunt: q̄a est quoddā genus
culture idolorū. Ibidē. ca. sortes, sub ana-
themate prohibet. Et. c. si quis clericus. et
c. cōtra idolorū. Quarto pōt fieri determi-
natio a deo vel sanctis angelis: hoc nō est
illicitum s̄m se si fiat cum reuerentia debi-
ta. Iuxta illud Prouer. xvj. Sortes mittū-
tur in sinū: sed a dño tēperant. Pōt etiā in
hoc q̄drupliciter peccatuz incidere. Primo
si absq̄ vlla necessitate ad sortes recurra-
tur: hoc em̄ videt̄ ad dei tētationem perti-
nere. Vñ Amb. sup̄ Lucāz. Sorte eligitur
q̄s humano iudicio nō comprehendit. Se-
cūdo si quis in necessitate absq̄ reuerētia
sortib⁹ vtat̄: imo cum magna deliberatio-
ne et p̄missa orōne debet fieri exēplo apo-
stolorum in electione Mathie. Act. i. Vñ
de Beda sup̄ actus ap̄loz. et ponit. xxvj.
q. ij. c. Nō exēplo mathie. Si qui tamen in-
quit necessitate aliq̄ cōpulsū deū putāt sor-
tibus exēplo ap̄loz esse cōsulēdū videant
hoc ipsos ap̄los non nisi collecto fratru cē-
tu p̄cibus suis ad deū egisse. Tertio si di-

uina oracula ad terrenā negocia cōicant.
De hoc scribit Aug. ad inquisitiones ianua-
rij. et ponitur. xxvj. q. ij. c. Ibi quid tū. mihi
displicet cōsuetudo si ad negocia secularia
et ad vite huius vanitatez diuina oracula
velle cōuertere. Quarto si in electionibus
ecclesiaz que ex inspiratiōe spūs sancti fie-
ri debent aliqui sortib⁹ vtant̄. Vñ dicit Be-
da sup̄ actus ap̄loz. Mathias ante pen-
tecosten ordinandus sorte querit̄: quia nō-
dum erat plenitudo spiritus sancti in ecclesia
effusa. Septē aut̄ diaconi postea nō sorte:
sed electione discipuloz sunt ordinati: se-
cus autē est in corporalib⁹ dignitatib⁹ qua
ordinant̄ ad terrena disponenda. Ideo in
electione illaz possunt hoīes vti sortibus:
sicut in diuisione rerū temporalium: vt dictū
est. Si nō aliqua necessitas alia ab electio-
ne dignitatis ecclesie imminet: licitum est
cum debita reuerentia sortibus diuinū im-
plorare auxiliū. vñ de Aug. in ep̄la ad Ho-
noratum. Si inter dei ministros sit disce-
ptatio qui eoz tēpore persecutiōis mane-
ant: ne fuga oīm et qui eoz fugiant ne mor-
te oīm ecclesia deseratur. Si hec discepta-
tio aliter nō poterit terminari quātū mihi
videt̄ qui maneant et qui fugiant: sorte eli-
gendi sunt: et hoc modo vsi sunt sortibus
viri sancti in veteri testamento. vt Josue
et Saul. i. Regū. xiiij. et zacharias Luce. i.
et mathias Act. i. Sed qd̄ de iudicio ferri
candentis vel aque bulētis. Videt̄ sc̄tus
Thomas vbi supra arti. iij. dicit̄: q̄ h̄mōi
illicitum est iudicium: q̄ ordinat̄ ad iudicā-
dum occulta: q̄ diuio iudicio reseruat̄.
¶ Sc̄do quia h̄mōi iudiciū non est diuina
auctoritate sancitū: imo pot⁹ phibitū. vt
in decreto stephani pape. ij. q. ij. c. cōsuluit̄.
Ii. vbi d̄. Nā ferri candentis vel aque fer-
uentis examinatiōe s̄z cōfessiōe torq̄ri a q̄-
libet sacri non cessent canones. Sequitur.
Spontanea em̄ cōfessione vel testiū appro-
batione publicata delicto habito pre ocu-
lis dei timore cōmissa sunt regimīni nostro
iudicare: occulta vero et incognita sunt illi
reseruanda: q̄ sol⁹ nouit corda filioz homi-
nū. Sic et de monomachia. ij. q. v. c. mono-
machia. Dicit̄ ibidē. Quis dauid cum go-
lia semel pugnavit: nusq̄ tamen p̄ lege te-

Preceptum Secundum

Enēda diuina sanxit auctoritas. Cū hmōi se-
ctantes deū tentare videant. Itē patet ex
tra de pur. vul. c. significasti. cum sup fur-
ti crimine qdam accusaret coactus est in-
re duellum: in quo alijs pctis suis ppedien-
tibus cecidit: postea furtum apud alios est
inuentum. Ideo talia iudicia scz ferri can-
dentis aque bulientis z monomachie ibi-
dem in hībētur in c. cur suscepi. z in vltimo
dilecti: qā de⁹ in illis tentat. extra de pur-
gatione. c. ex tuaz ne clerici vel monachi.
Et. L. de gladiatoribus. l. vnica.

Explicit primum preceptum.

Incipit secundum preceptum.

Non inuanum

Nassumes nomen dei tui: qđ
exponit Magf senten. libro
iij. dist. xxxiij. dicens. Non
iurabis pro vilo. ¶ Nomen
dei inuanum accipit multipliciter. Primo
qñ ad laudem dei nō ordinatur. Sapi. iij.
¶ Vani sunt offies hoies: in quib⁹ non subest
scientia dei. ¶ Secūdo qñ false z dolose p
nunciat. vt in ps. Vana locuti sunt vnusqđ
qđ ad primum suū. s. verba dolosa in corde
locuti sunt. ¶ Tertio quādo inutilit z sine
fructu agit z cogitat. ps. Dñs scit cogita-
tiones hominū: qm vane sunt. ¶ Quarto
qñ iniuste z neqter affirmat. Job. xi. Vir
vanus in superblam erigitur. Itē ps. Qui
nō accepit inuano asam suam: nec iurauit
in dolo primo suo. ¶ Quinto qñ illud qđ
pmittitur non seruat. ij. Paral. xxiij. Non
vos decipiat Sedechias: neq vana pro-
missione deludat. Istis em̄ modis nomen
dei inuanum assumit. i. cum pctō. Primo
peccant qtra illud pceptū q solenniter pi-
rant: siue hoc sit p nomē hebreū: sicut sunt
decem nomina hebraica spūs dei: vt sunt
Eldonay tetragrāmaton zc. Siue sint no-
mina latina vt deus: vel exprimentia diu-
nā essentia: vt p summā maiestātē aut ve-
ritatē. Contra quos Leui. xix. Nō periur-
rabis in noie meo: nec pollues sanctū no-
men meuz. Quia iurare p deū (fm Aug.)
est deum in testem vocare. Ideo diffiniūt
iuramentū dicentes. Qđ est affirmatio vel
negatio de aliquo sacre rei attestatiōe af-

firmatiua. Est em̄ triplex forma iuramēti
fm tria tēpora. In veteri lege iurabāt sic.
Viuit deus viuit anīa mea. vt. xxij. q. j. Et
iurabant. Viuit dñs. j. Regū. xiiij. In pri-
mitiua ecclesia iurabant sic. Testis est mi-
hi deus. Unde ad Rom. j. Testis est mihi
conscientia mea: hoc dico coram deo. xxij.
q. j. si pctm̄. Hodie vero sic iurat. Sic ad-
iuuet me deus z offies sancti: eleuādo ma-
num in altū cū duob⁹ digitis: in signum qđ
deum vocant in testem z oēs sanctos. Vel
tres cū pollice: in signum qđ vocat in testem
sanctam trinitatē: z habuit forte originem
ex illo qđ scribit Apoc. x. Angelus leuauit
manū in celum: z iurauit per viuentē in se-
cula seculoz. Non erit ampli⁹ tēpus pñe
scz post hanc vitam. Aliqui iurāt p sancta
euangelia: vel ponēdo manus sup reliqas
sanctoz. Aliqui iurant ponēdo manū dex-
teram sup pectus: sic iurant spūales pfo-
ne: in signū qđ iurant per eū quē habent in
corde. i. deum. Vel per veritatem euāgelij
quam habet in pectore. Alij dicūt simplr.
Iuro. z est iuramentū. Hic modus seruat
in vniuersitate bononiē. Aliqui iurant. Si
feci illud: patiar hoc. Hoc eueniat mihi vl
filijs meis. De illo iuramento loquit mgf
senten. li. iij. dist. xxxix. dicens. Est qđdam
genus iuramenti grauissimū: qđ fit p exe-
crationem: vt cuz homo dicit. Si feci illud
hoc contingat mihi vel filijs meis. Illo iu-
ramento cōter hoies vtunt in ira z in fu-
rore. Sic petrus cepit iurare z anathema
tizare. Math. xxvj. Aliqui iurant se velle
veritatē dicere in piculo ase sue: z est iura-
mentū. vt ptz extra de frigid. z malefici. c.
fraternitatē. Judeus ho debens iuramē-
tum facere fm speculū saxonom. debet sta-
re nudis pedibus super cutem porcīnam z
denudare brachium suū ponēdo eundē su-
per librum moysi sic dicendo. Si illud non
est verū qđ dico: fiat mihi sic datan z aby-
ron: qđs terra viuos cōsumpsit. Fiat mihi si
cut sodome z gomorre zc. cuz multis alijs
execrationib⁹ q in illa forma cōtinent. De
illa multiplici forma iurandi loquit glosa.
xxij. q. j. sup capi. iurabāt. z quāto res san-
ctior per quam quis iurat: tanto magis iu-
ramentum est obligatorium. vt patet. xxij.